

150

UNA
ESTOIRETA
VELLETA

150

ANYS
DE FALLES
A XÀTIVA

ARGENTINA

LLIBRE EXPLICATIU FALLA REPÚBLICA ARGENTINA · XÀTIVA · 2015

Llibre editat per la Falla República Argentina de Xàtiva.

Equip de redacció: Isabel Argente, Sandra Faura, Begonya Martínez, Irene Palop i Imma Vercher.

Equip de publicitat: Pepe Barberà, Josep Ramon Gosalbes, Àngels Pallàs, Teo Pallàs, Sandra Perucha, Vicent Tormo i Marta Vidal.

Fotografies: Antoni Marzal, Fons Fotogràfic José López Sellés, Fotografia i Imatge Federica i Maite Ferrando.

Esbossos i callers: Venancio Cimas i Xavier Ureña Rodenes.

Explicacions: Miguel Àngel Martínez i Josep Sanchis Martínez.

Col·laboradors: Roger Cerdà, Ximo Cerdà, Jorge Herrero, Miguel Lorente, Begonya Martínez,

Vicent Martínez, Josep Sanchis Martínez, Rafa Tortosa, Xavier Ureña Rodenes, Mar Vicent, Enric Vila i Francesc J. Vila.

Il·lustracions: Vicent Martínez Segrelles.

Coberta i separctes: Vicent Tormo.

Maquetació i disseny gràfic: Gràfiques Tormo.

Impressió: Gràfiques Tormo, S.L. - Xàtiva.

Dipòsit legal: V-1038-2011.

ISSN: 2255-3770.

La Falla República Argentina no s'identifica, necessàriament, amb el contingut dels articles dels seus col·laboradors.

El present llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià.

SUMARI

Hi ha una estoreta velleta...

Salutació.....7

Crònica del cinquantenari

Història d'un any 2013-2014.....9

FALLERS I FALLERES

Elena Calvo García

Fallera Major.....24

La comissió.....26

Premis, guardons i recompenses.....28

Programa d'actes.....30

Mai-Xàtiva... una ciutat a conquerir

Esbós de la falla.....32

L'explicació de la falla.....34

LLIBRE INFANTIL

Salutació infantil.....41

Eva Gozalbes Julià

Fallera Major Infantil.....42

Dances del món

Esbós de la falla infantil.....44

Explicació de la falla infantil.....46

Comissió infantil.....48

Falles a Xàtiva 150 anys 1965-2015

Passat, present i futur

PASSAT

Breu història de les falles de Xàtiva.....54

Localització i ordre d'antiguitat de les falles

a Xàtiva, establert per la Junta Local Fallera

Per Imma Vercher.....58

Data d'aparició d'alguns dels actes i premis
fallers

Per l'equip de redacció.....60

L'evolució del cens faller al llarg dels anys

Per l'equip de redacció.....62

Blai Bellver. Breu aproximació a la seua època,
la seua vida i la seua empremta

Per Begonya Martínez i Casanova.....68

Publicacions i actes perduts en les falles
de Xàtiva 1865-2015

Per Josep Sanchis Martínez.....76

Cent anys després

Per Emili Navalón Ramon.....86

La música de falles en solfa

Per Enric Vila.....96

Ninots per a un museu

Per Rafa Tortosa.....108

PRESENT

Som

Per Begonya Martínez Casanova.....128

Per falles avui

Per Xavier Ureña Rodenes.....130

Per la coexistència pacífica

Per Mar Vicent.....134

Aquelles i aquestes falles

Per Vicent Martínez i Segrelles.....138

És més que un sentiment!

Per Sandra Faura.....142

Retallades

Per Ximo Cerdà.....146

Quina porcadal!

Per Francesc J. Vila.....150

FUTUR

Falles a Xàtiva, un referent

Per Jorge Herrero Montagud.....154

Propostes per potenciar les falles de Xàtiva

Per Roger Cerdà.....160

Pensar el demà

Per Miquel Lorente i López.....164

Comiat.....168

Guia comercial publicitària

Salutació

Hi ha una estoreta velleta...

Cent cinquanta anys. Tres paraules que es diuen molt ràpid, però que signifiquen tant.

D'aquell 1865 en què es va plantar la primera falla a la nostra ciutat fins a aquest 2015, ha passat molt de temps i en aquest segle i mig és evident que tot ha canviat molt, i per descomptat també en el món de les falles. D'aquells primers monuments on s'amuntegaven els trastos vells posant-li damunt algun ninot amb roba per ficar-se amb el veí, a l'actualitat, on els monuments han esdevingut impressionants obres artístiques i satíriques que critiquen tot el que no agrada del que ens envolta, cadafals de fusta, cartó, suro i altres materials ben acabats i de grans dimensions plens de ninots de colors en meitat de les places i carrers perquè tots puguin gaudir d'ells i que cremaran la nit de Sant Josep, convertint-se en l'eix central de la nostra festa.

En aquest llibre hem volgut commemorar aquest aniversari, plasmant unes pinzellades del que han sigut aquests 150 anys en la trajectòria fallera de Xàtiva. No només els monuments han canviat. En aquestes línies veurem com ha evolucionat la festa fallera en general, com està en l'actualitat i cap a on va.

Ens traslladarem al passat. Descobrirem com el col·lectiu faller ha anat obrint-se camí amb força creant noves comissions i augmentant així el nombre de fallers a Xàtiva. Examinarem com han anat incorporant-se al llarg dels anys els actes que acompanyen la festa per millorar-la i engrandir-la i estudiarem en general l'evolució en els darrers anys de tot allò que l'envolta.

Analitzarem el present. Passejarem per l'actualitat fallera amb opinions i apreciacions de la mà de fallers i de no fallers, explicant-nos la seua visió de com estan ara les falles, quina és la realitat actual i que n'opinen.

I com no! Imaginarem el futur. Cap a on pensem que van les falles, què es podria canviar per millorar-les o què podem fer per engrandir-les més. Per opinar de tot açò, hem preguntat a membres dels partits polítics que tenen representació actual a l'Ajuntament què farien per les falles si tingueren l'oportunitat i ens han donat la seua resposta.

D'aquell 1865 en què es va plantar la primera falla a la nostra ciutat fins a aquest 2015, ha passat molt de temps. Temps per a créixer, per a reafirmar-nos i per a mantenir les tradicions. Gràcies a aquelles persones que van tenir aquella gran idea enguany estem celebrant aquell esdeveniment plens d'orgull pel que som i molta satisfacció pel que hem fet, estem fent i farem. Per 150 anys més.

Crònica del cinquantenari

Història d'un any
2013-2014

LA COMISSIÓ

L'exercici va començar amb la reelecció de Begonya Martínez Casanova com a presidenta en l'Assemblea General Ordinària del 12 d'abril de 2013. En la següent assemblea es va decidir acceptar l'oferta que ens havien fet per a llogar un local com a casal i, així, després que ens lliuraren les claus el 13 de maig, al llarg del que quedava de mes de maig vam fer la mudança al nou casal del número 6 del carrer Carles Sarthou, on durant molts anys havia estat el Pub Bristol. El darrer sopar de divendres al casal de la Baixada del Carme —el nostre cau durant 18 anys— va ser el 17 de maig i el primer al de Carles Sarthou, el 24 de maig. Abans, l'1 de maig, amb cassoles d'arròs al forn del Genovès, vam celebrar el dinar de col·laboradors del llibret. El 21 de maig va ser la inauguració dels XXXIV Jocs de Saló, en els quals no ens va acompanyar la sort i no vam gaudir de cap premi.

En una nova assemblea general, aquesta extraordinària, vam reformar els Estatuts i va quedar constituïda la Comissió del 50 Aniversari, que anava a encarregar-se d'idear, promoure i organitzar activitats destinades a celebrar l'efemèride.

El primer acte, el 28 de juny, va ser la inauguració oficial del casal, a la qual vam convidar totes les falleres majors dels 50 anys d'història de la falla i tots aquells que havien sigut alguna vegada fallers de República. En un casal ple de gom a gom, l'acte va estar presentat per Josep Lluís Fitó i també s'hi van atansar els nostres artistes, Paco Roca i Xavier Ureña, els quals ens van explicar l'essència dels monuments que estaven construint. En l'acte també es va presentar el logotip commemoratiu del cinquantenari realitzat pel dissenyador gràfic i faller Vicent Tormo. Cal destacar que van acudir-hi un gran nombre de xiques i dones que havien sigut falleres majors de la falla.

Quan a l'estiu es va fer públic el nom de les falleres majors de Xàtiva vam saber que formaven part de la Cort d'Honor de la fallera major infantil de Xàtiva les nostres dues anteriors falleres majors infantils, la del 2012, Laura Vaquer Iborra, i la del 2013, Marta Ferrer Esplugues. I entre llurs acompanyants figuraven Fernando Casesnoves Andrés i Alberto Bernabeu Santamargarita.

Després de nou anys amb resultats dispars, enguany vam decidir no instal·lar la barraca en la Fira. La situació del nostre nou casal ens oferia noves perspectives comercials i vam aprofitar-les. Vam arribar a un acord amb el Moto Club Xàtiva i vam transformar el casal en l'*hospitality* de la cursa de motos del 62 Trofeu de Velocitat Fira d'Agost, amb els consegüents guanys econòmics.

El 20 de setembre, al casal, va ser presentada a la comissió la xiqueta que anava a ser la nostra fallera major infantil de l'exercici 2013-2014, Olivia Cabezón Cuenca. L'acompanyaria com a president infantil Alexandre Soler Casesnoves. El primer acte a què van anar va ser el dia següent, el Mig Any Faller Infantil. Al cap d'una setmana, el 28 de setembre es va celebrar el Mig Any Faller. Tots dos actes van ser a l'Estació d'Autobusos.

Emmarcada dins dels actes de celebració del cinquantenari de la falla, el 5 d'octubre, al Gran Teatre, va tenir lloc la representació de l'obra de Dario Fo, *Ací no paga ni Déu*, per part de la companyia Teatre de l'Enjòlit. La setmana següent vam celebrar la nostra particular festa de la cervesa, amb cambrers perfectament abillats com a bavaresos.

El 14 d'octubre, en una reunió de la Junta Executiva de la Junta Local Fallera es va fer pública la concessió —privativa del president de la JLF— de la Insígnia d'Or de la Junta Local Fallera al nostre company Josep Barberà. La va arreplegar en la presentació de les falleres majors de Xàtiva, el 26 de gener de 2014. També li van concedir a la falla el Socarrat d'Honor i Clotí Julià hi va arreplegar la recompensa de la Junta Local Fallera.

Un diumenge de matí, el 20 d'octubre, amb un oratge excel·lent, va tenir lloc la Cavalcada del Ninot Infantil. Amb el lema *Vull una flor* i presentada per Marta Ferrer i Laura Vaquer, vam mostrar els següents quadres: 'Introducció', 'Plantes verdes', 'Lliris', 'Gira-sols', 'Plantes carnívores', 'Marietes', 'Roses' i 'Tulipes'. La tancava la nostra fallera major infantil, que anava sobre una carrossa preciosa confeccionada per la comissió. Quan va acabar la cavalcada i una vegada alçades totes les andròmines, va haver paella per a dinar al casal.

En els Jornades Culturals de la Junta Local Fallera, el 25 d'octubre, es van lliurar diversos premis, entre els quals cal destacar el primer premi del XXXII Concurs de Portadelles de la

Junta Local Fallera per a Clàudia Valor Gozalbes, el segon premi d'aquest mateix concurs per a Amèlia Miñana Vivancos i el segon premi del VII Concurs de Narrativa Curta per a Olivia Cabezón Cuenca.

El 26 d'octubre va ser la Cavalcada del Ninot. El lema era **Noces d'Or**. Hi fèiem un repàs a les diverses temàtiques que hem tractat en 50 anys de cavalcades i les enllaçàvem amb qüestions d'actualitat. Encapçalava la comparsa 'El cotxe nupcial', una calessa que portava els nuvis. Simbolitzava la unió de la Falla República Argentina amb la festa fallera, una unió que ja dura 50 anys i per això les noces d'or. Aquesta aliança ha estat basada, com no podia ser d'una altra manera dins un matrimoni, en la fidelitat, el respecte i l'amor a la festa fallera. I el primer grup escènic era precisament 'La primera cavalcada', on un grup de fallers de l'any 1965 desfilava amb el seu ninot. En la següent escena, 'De Barcelona 92 a Madrid 2020', basant-nos en la cavalcada de 1988, contrastàvem la il·lusió que va aixecar la celebració dels Jocs Olímpics de 1992 a Barcelona, amb el ridícul a escala planetària que s'havia fet el 2013 en la presentació de la candidatura olímpica de Madrid 2020. El tercer grup escènic recordava la cavalcada de 2001, 'Xàtiva Mítica'. Si en aquella ocasió manifestàvem que Xàtiva havia esdevingut un parc temàtic, ara semblava que els fets ens donaven la raó, amb obres absurdes i il·letges com la plaça de toros. 'Els convidats VIP' era el grup escènic que demostrava com no han canviat gens els costums antidemocràtics en 50 anys: si llavors eren els sopars d'homenatge a la reina de la Fira al Parc de la Pau, ara la mateixa coentor s'ha traslladat al terrat del camp de la Murta. Durant el mesofranquisme les autoritats esperaven l'arribada dels americans i els seus dòlars, com palesava la pel·lícula que donava nom al següent quadre, 'Benvingut, Mister Marshall'. Ara, les autoritats rebien de la mateixa manera un xic àrab, tot i que, com en la pel·lícula, no veien cap dels seus petrodòlars. El grup escènic que tancava la cavalcada era 'La tarta nupcial', ja que la tortada no pot faltar en unes noces i la nostra simbolitzava el desig de la comissió que els pròxims 50 anys siguin millors que els passats.

Dins el programa d'activitats del cinquantenari de la comissió, vam fer un dinar al casal el 9 de novembre al qual vam convidar a tots els artistes que alguna vegada ens han fet la falla. Hi

van acudir Antoni Grau Cros, Manolo Blanco Sancho, Roberto Andrés Palop, Miguel Ángel Gozalbes Moracho, Xavi Herrero, José Ramón Gozalbes Moracho i Paco Roca. Va ser un dinar molt amable on es van explicar un munt d'anècdotes d'aquests deu lustres. I la setmana següent, el 15 de novembre va haver un sopar de falleres majors i presidents a l'Hotel Murta.

El 30 de novembre, al casal, vam celebrar la proclamació de la nostra fallera major infantil, Olivia Cabezón Cuenca. I el 5 de desembre es feia públic en la reunió de divendres (en aquesta ocasió, dijous) el nom de la fallera major, Elena Calvo Garcia. Per això l'exercici va comptar amb dos nomenaments, ja que el d'Elena el vam fer l'11 de gener, ja de 2014, també al casal.

Abans, el 8 de desembre, la Falla Molina-Claret, mitjançant el membre de la Junta Gestora Jorge Montaner, en la seua presentació va tenir el detall de felicitar-nos pel nostre cinquantenari. També la fallera major de la Falla Sant Jordi, Eva Samit, en el seu discurs de la presentació es va enrecordar de felicitar-nos. Gràcies.

La loteria nacional es va voler sumar a la festa del cinquantenari i en el sorteig de Reis ens van tornar els diners en els dos números. Això sempre va bé. El 18 de gener, al casal, va actuar el cantautor Andreu Valor.

El 25 de gener, al Gran Teatre, vam fer la presentació de les nostres falleres majors. L'acte va constar de dues parts. La primera fou una gala commemorativa del cinquantenari de la comissió en què li van retre el seu homenatge els fundadors, els artistes, els presidents i les falleres majors del mig segle de vida de la falla. Per part dels fundadors va prendre la paraula Toni Naval, el primer president, qui va recordar aquell primer exercici faller. Paco Roca va parlar en representació dels nostres artistes i va ens va agrair la possibilitat que els havíem donat de plasmar la seua art en la nostra demarcació. En nom dels presidents va prendre la paraula Josep Barberà, qui va tenir el preciós detall de llegir l'escrit que Vicent Soler, l'únic dels nostres expresidents que ens havia deixat per sempre, va escriure en el llibre commemoratiu del vint-i-cinqué aniversari. De seguida es van presentar al pati de butaques la gran majoria de falleres majors que han representat la comissió en els seus 50 anys d'existència. Van desfilar i van ser rebudes en l'escenari pels seus respectius presidents. Va parlar Desirée Fuentes en nom de totes elles, la qual

va agrair a la falla l'oportunitat de representar-la que els havia atorgat. No se'ns va oblidar de servir un minut d'aplaudiments dedicat a tots els companys que ja no hi eren entre nosaltres.

La segona part de l'acte va ser la presentació de les nostres falleres majors, Elena Calvo Garcia i Olívia Cabezón Cuenca. Fou un acte sobri i elegant pensat per cedir el màxim protagonisme a les falleres majors. Hi van desfilar gran quantitat de falleres. Els presentadors de l'acte van ser Marta Borredà i Paco Vidal, i com a mantenidor va actuar José Ramon Gozalbes. Posteriorment va haver un vi d'honor al casal.

El 6 de febrer, a la Casa de Cultura es va inaugurar l'exposició commemorativa del cinquantenari de la comissió **Argentina, or i fulles de llorer**. L'exposició va ser inaugurada per la regidora de Cultura (i fallera major nostra l'any 1977) M. José Pla i oferia l'oportunitat de retrobar-se amb el caliu d'antigues anècdotes, amb els grans protagonistes de la història de República Argentina i amb l'obra d'altres col·laboradors que l'han feta possible gràcies a la seua tasca. El comissari de l'exposició, Jesús Fèlix Soler, va estructurar la mostra al voltant de tres espais diferenciats. El primer, anomenat 'Essència de foc', estava dedicat a allò més important de la festa fallera: els seus monuments. Una segona zona expositiva estava dedicada a revisar la trajectòria editorial de la comissió. Sota el nom 'Art i literatura', hom reunia una selecció de llibres explicatius i altres publicacions editades per la comissió. Per últim, el tercer espai consistia en una exposició fotogràfica que, amb el

nom de 'Vivències de festa', recollia una sèrie d'instantànies que arreplegava emotius moments de la vida de la comissió al llarg de les seues cinc dècades d'existència. Aquesta part es completava amb una mostra d'objectes i documents històrics relacionats amb l'activitat de la falla.

El sopar especial del cinquantenari i d'homenatge a les falleres majors va tenir lloc el 8 de febrer al Saló Palasiet. Hi van acudir moltes de les falleres majors anteriors i també, com que era una convocatòria oberta a tothom, ens van acompanyar molts exfallers. Es va fer un petit homenatge als deu fallers que més anys han estat censats. La festa es va allargar fins a la matinada. El dia següent va ser el ral·li, on vam participar amb el grup **Moto GP**. Val a dir que, després de molts anys, la prova que els participants havien de fer a la nostra demarcació no era pelar una taronja, sinó cantar una cançó acompanyats de la banda de música de Novetlè. Segur que després de gitar-nos tard la vespra per la festa, ningú va poder anar a collir taronges de bon matí.

La presentació del llibre en un casal atapeït de gent va ser el 14 de febrer i la va fer el bibliotecari de Xàtiva, Vicent Orquín. En primer lloc va fer un sincer elogi del llibre de paper per a després repassar tots i cadascun dels apartats i articles de què constava el llibre, el qual anava enquadernat, per primera vegada en tapa dura. Ens va regalar les oïdes a betzef amb un text que va conformar amb diferents fragments d'autors que escrivien al llibre: «Argentina com a lloc de reflexió i encontre des d'una altra vessant del món faller; Argentina com a lloc de convivència, col·lectiu basat en una amistat eternament jove —a com diu Elies, *peterpanesca*; Argentina, tarannà lluitador i valent per afrontar nous reptes d'una festa que semblava aturada en el temps; Argentina, compromís amb la cultura i la festa; Argentina, col·lectiu dinàmic dignificador de la llengua; Argentina, capdavantera en el llibre de falles i en l'esperit satíric en les seues publicacions.» No cal afegir-hi res més.

El dia següent els nostres xiquets van gaudir al·lucinant amb la interpretació del ball de la cançó **Voldria ser com tu**, de la pel·lícula **El llibre de la selva**, a la Mostra de Playbacks de la Junta Local Fallera, al Gran Teatre. I divendres següent, el 21 de febrer, al casal, es va celebrar la berena infantil oferida per la fallera major i el president infantils.

El primer dia de març va ser molt complet. Vam començar amb un dinar temàtic organitzat per Adelino Pardillos i Ximo Banyuls. **De la mar i de la terra** duia com a títol. Després vam descobrir la placa commemorativa del cinquantenari de la comissió que es va col·locar a la façana d'un dels xamfrans d'on plantem la falla. Ens hi van acompanyar la majoria de les falleres majors i presidents de Xàtiva, així com també els membres de la Junta Local Fallera i les falleres majors de Xàtiva i llurs corts d'honor. Després vam anar a la inauguració de l'Exposició del Ninot on, a més a més, se'n lliuraven els premis. I els vam acaparar tots: el Primer Premi al Millor Ninot de la Secció Especial i el Premi al Millor Ninot de Xàtiva per al ninot **Els Picapedra**, de Paco Roca; i el Primer Premi al Millor Ninot de la Secció Especial de Falles Infantils i el Premi al Millor Ninot de Xàtiva de Falles Infantils per al ninot de Xavi Ureña **El privilegi**. Després d'això ens vam anar a celebrar el nostre tradicional Enterro de la Sardina pels carrers de la nostra demarcació.

Un acte senzill i molt emotiu va ser una missa celebrada el 8 de març a la parròquia de la Mare de Déu del Carme que, emmarcada dins dels actes del cinquantenari, va servir com a sufragi de tots els membres de la falla desapareguts.

Els premis que atorga la Conselleria de Cultura als llibrets es van fer públics el dia 13 de març, enguany amb la novetat que ens havien comunicat uns dies abans que el nostre estava entre els sis primers. Finalment ens van atorgar el quart, 900 euros. El mateix dia 13 es va celebrar la recepció que el president de la Diputació fa a les falles al Palau de la Batlia. El 14 de març vam esmorzar al casal amb els xiquets i els mestres del Col·legi Pla de la Mesquita i per la nit començàvem a treure al carrer peces de la falla. Aquesta mateixa nit, al nostre casal, es va presentar el himne de la falla, amb música de Pep Sanchis i lletra de Josep Lluís Fitó.

El dia 15, com és tradició vam fer la **plantà** i el dia 16 va tenir lloc el lliurament de guardons, on ens van atorgar els següents: 2n Premi de Falles de la Secció Especial, 2n Premi d'Enginy i Gràcia, 1r Premi al Millor Ninot de la Secció Especial, Premi al Millor Ninot de Xàtiva, Premi a la Millor Crítica Local, 3r Premi a la Millor Escena del Monument, Premi al Personatge Local Millor Caracteritzat, 1r Premi al Millor Llibre de Falles, Premi a la Millor Coberta de Llibre de Falles, 4t Premi a la Promoció de l'Ús del Valencià de la Generalitat Valenciana, 1r Premi de Falles de

la Secció Especial de Falles Infantils, Premi de la Junta Local Fallera a la Millor Falla Infantil de Xàtiva, Premi de la Junta Central Fallera a la Millor Falla Infantil de Xàtiva, 2n Premi d'Enginy i Gràcia en Falles Infantils, 1r Premi al Millor Ninot de la Secció Especial de Falles Infantils, Premi al Millor Ninot Infantil de Xàtiva, 1r Premi a la Millor Comparsa de la Cavalcada del Ninot Infantil, 3r Premi a la Carrossa de Confecció Pròpia de la Cavalcada del Ninot Infantil, 1r Premi del XXXII Concurs Infantil de Portadelles de la Junta Local Fallera, 2n premi del XXXII Concurs Infantil de Portadelles de la Junta Local Fallera i 2n Premi del VII Concurs Infantil de Narrativa Curta.

Arran d'uns incidents que i van haver en el recorregut de falles, vam ser sancionats a no participar en l'Ofrena ni en la Romeria de Sant Josep. No obstant això, a l'interior de la Seu, hi va haver una ofrena de les falleres majors del 50 aniversari a la Mare de Déu de la Seu. Tot seguit

vam disparar una **mascletà** nocturna commemorativa del cinquantenari a la Glorieta. Aquest mateix dia 18, al migdia, va tenir lloc al Parc Comarcal de Bombers el tradicional homenatge que els retem. També els nostres amics bombers es van bolcar amb nosaltres en l'efemèride de la comissió.

A les 9 de la nit del dia de Sant Josep vam fer la **cremà** infantil i després la tradicional torrada de xulles per a sopar que va precedir a la **cremà** de la falla gran pels volts de les 12 de la nit.

La xaranga que ens va acompanyar durant les festes era la Xaranga Pirata, els quals, en un tres i no res es van ensenyar a tocar l'himne de la falla. Les cambreres que ens van assistir al casal van ser Geraldine i Eva. Gràcies

a la seua professionalitat, ben aviat es van acostumar al nou local. També vam arribar a un acord amb els Germans Almazán perquè instal·laren a la nostra demarcació atraccions de fira, de les quals va poder gaudir tota la xicalla que s'acostava als nostres monuments.

Al llarg de l'exercici, cada divendres, vam estar celebrant el I Campionat de Pastissets d'Herbes Cinquantenari de la Falla República Argentina. En aquest certamen, un jurat molt qualificat va tenir ocasió de tastar i valorar cadascun dels pastissets d'herbes que es comercialitzen a Xàtiva. En la final, patrocinada per Stil Conversion SL, es va imposar el Forn de Glòria Llueca, del carrer Blanc, al de la placeta Enríquez. El dia que vam anar al forn de Glòria Llueca per lliurar-li el corresponent trofeu, una estupefacta Glòria ens va afalagar amb un suculent desdejuni, a més d'obsequiar-nos amb els seus excel·lents pastissets d'herbes.

FALLERS I FALLERES

La comissió, premis i guardons

Elena

Calvo Garcia

FALLERA MAJOR

*Estranya passió, meravellosa flama,
crema amb el seu foc el meu camí.*

*Ardent sensació de cent veus
suplicant la teua presència;
la imploren, desitgen.*

*La teua viva i dolça veu m'acompanya;
la vida es trenca si no hi ets,
es torna estranya; em perd en la teua passió.*

*Excelsa creació és el teu ésser;
benedida presència, anhele el teu rostre;
respire la teua calor, respire,
t'escolte a cau d'orella,
cremes amb el teu foc el meu camí.*

LA COMISSIÓ

República Argentina. 2014/2015

President:	José Ramón Gozalbes Moracho
Vicepresident:	Julio Javier García Gómez
Vicepresident:	José Teodoro Pallàs Sanchis
Vicepresident:	José Barberà Gozábez
Vicepresident:	José Ramón Amorós Marzal
Secretària:	Cristina Duet Franco
Sotssecretària:	Claudia Vidal Vinaches
Tresorera:	Cristina Franco Esteve
Comptador:	Ricardo Duet Aliques
Delegats de Festejos	Joaquim Banyuls i Enguix
	Adelino Pardillos Parra
Delegades d'Infantils:	M. Carmen Calvo García
	Clotilde Julià Llopis
	Cristina Gozalbes Tormo
	Elena Calvo García
	Claudia Vidal Vinaches
	Marta Borredà Cuenca
	Paula Colomer Fuentes
	Marcos Camacho Climent
Delegat de Loteries:	Patricia Martínez Casanova
Delegats de Cavalcada:	Blanca Oltra Almiñana
	Carlos Estrela Hernández
	Marta Borredà Cuenca
Delegat de Llibre:	Sandra Faura Calabuig
Delegades de Presentació:	Silvia Amorós Rubio
	Esther Pardillos Baldrés
Bibliotecària-arxivera:	Cristina Alventosa Julià
Delegat de Casal:	Enrique Palop Ortega
Delegats de Pólvora:	Adelino Pardillos Parra
	Julio Javier García Gómez
	Xavier Borredà Mejías

VOCALS

José Agustí Sempere
 Amparo Alandes Duet
 Ana Albert Antón
 Monserrat Alventosa Tormo
 Remedios Alventosa Tormo
 Maria Amorós Rubio
 Marta Andrés López
 Andrea Antón Gandia
 Teresa Antón Gandia
 Isabel Argente Daroqui
 José Ramón Arques Egea
 Carlos Arriaga Peruchó
 Rafael Balaguer Jiménez
 Mª Adela Baldrés Grau
 Marta Ballester Mompó
 Edurne Banyuls Sanz
 Joaquín Banyuls Sanz
 Maria Barberà Garcia
 Sergio Barberà Garcia
 Josefa Barberà Martínez
 Mónica Beltrán Esteban
 Mª Teresa Beltrán Herrero
 Mª Ángeles Benavent Burguera
 Rubén Beneito Belda
 Sara Blesa Martí
 Esther Borredà Sánchez
 Antonio José Calvo Diego
 Pilar Camacho Gosálvez
 Bernabé Cañadas Garzón
 Josefa Casanova Terol
 Sandra Cerdà Ferrero
 Nuria Cerdà Moreno
 Ramón Chulià Vera
 Ana Climent Garcia
 Carles Climent Valor
 Vicent Colomer Beltrán
 Celia Colomer Fuentes
 Lluís Cuenca Cordobés
 Consuelo Cuenca Vecina
 María De la Merced Alberola
 Neus De los Santos Molina
 Ricardo Duet Franco
 Anna Duet Garcia
 Guillem Duet Garcia
 Carmen Enguix Benavent
 Almudena Escribà Pérez
 Ana Isabel Esplugues Serra
 Olga Faura Calabuig
 Teresa Ferrando Català
 Josep Lluís Fitó Roselló
 Borja Francés Fuster
 Eduardo Francés Fuster
 Eduardo Francés Sanchis
 Desirée Fuentes Bono
 Mª Carmen Fuster Monfort
 Paula Fuster Vizcaíno

Eliseo Gallego Boluda
 Gladys Gallego González
 Mónica Gallego Torregrosa
 Alberto García Beltrán
 Patricia García Beltrán
 Marinye Garcia Llàcer
 Eva Garcia Vidal
 Álvaro Gil Medrano
 Marta Gómez Del Soto
 Gabriel González Martínez
 Ignasi Gozalbes Julià
 Sara Grau Gandia
 Adrián Manuel Guevara Navarro
 Ángela Guevara Navarro
 Martín Guevara Navarro
 Óscar Iborra Mollà
 Carla Lluch Moral
 Carmen Lluch Moral
 Julio Lluch Moral
 Salvador Lluca Iborra
 Alberto Marín Alandes
 José Tomás Marín Nieto
 Martina Marras Segura
 Rebeca Marras Segura
 Ignacio Martín Garcia
 Begonya Martínez Casanova
 Carmen Martínez Folch
 Neus Martínez Tortosa
 Elisa Martínez-Costa Torregrosa
 Joaquim Mateu Pla
 Joaquim Mateu Vinaches
 Tomás Mateu Vinaches
 Alejandro Megías Chàfer
 Guillermo Molina Almiñana
 Mar Molina Carabella
 Néstor Molina Mollà
 Miguel Mollà Peña
 Sabina Mompó Toribio
 Clara Morales Sáiz
 Jorge Morales Sáiz
 Carla Morant Epifanio
 Tatiana Moreno Martínez
 Antonio Naval Escribano
 Mar Naval Merino
 Emili Alexandre Navdón Ramon
 Guillermo Navdón Ramon
 Lidia Navarro Camuñas
 Zaira Navarro Osma
 Miguel Ángel Oltra Almiñana
 Amelia Ortega Martí
 Ignacio Pacelli González
 Ángeles Pallàs Benavent
 José Manuel Pallàs Benavent
 Carmen Mª Pallàs Ortega
 Francisco Pallàs Sanchis
 Rafael Javier Palop Calatayud
 Irene Palop Sanz
 Vicente Pérez Beltrán

Ricardo Pérez Borredà
 Marta Peris Mateu
 Sandra Peruchó Beneito
 Álvaro Pino Sabater
 Nuria Pla Galán
 Carmen Pla Martínez
 Lidia Pla Roselló
 Mª Carmen Red Tortosa
 Roberto Rejon Asenjo
 Carla Rico Herrero
 Caridad Rubio Hervás
 Manuel Ruiz Arbona
 Montiel Ruiz Valls
 Julia Sala Pérez
 Rosario Sánchez Bolinches
 Joaquim Sánchez Pérez
 Violeta Sanchis Colomer
 Vicenta Sanchis Galea
 Josep Sanchis Pla
 María Sanchis Vidal
 Andrea Sanjurjo Bañuls
 Ana Sanz Martínez
 Tina Sanz Ortiz
 Neus Sanz Pla
 Montserrat Serra Sanchis
 Helena Soler Casesnovas
 M. José Soler Muñoz
 Jesús Félix Soler Valls
 Belén Soriano Megías
 José Salvador Talens Gozalbes
 Isabel Talens Vidal
 Núria Tejero Álvarez
 Vicent Tormo Aldeguer
 Pilar Tormo Esteve
 Borja Tormo González
 Joaquín Tormo Lorente
 José Torregrosa Arnau
 Pablo Tortosa Vila
 Esther Tudela Gomar
 Javier Uribe Albiñana
 José Valor Alcaraz
 Paula Velasco Fuentes
 Raquel Ventura Paredes
 Raquel Vera Calvo
 Immaculada Vercher Bou
 Àngela Vidal Barberà
 Francesc Joan Vidal Barberà
 Isabel Vidal Bernabeu
 Laura Vidal Martí
 José Ramón Vidal Martínez
 Andrea Vidal Montesinos
 Marta Vidal Pérez
 Francisco Vidal Tortosa
 Adela Vidal Vinaches
 Manuel Vinaches Ballester
 Pilar Vinaches Ballester
 Adela Vinaches Casesnovas

Premis, guardons i recompenses

PREMIS

- 2n Premi de Falles de la Secció Especial.
- 2n Premi d'Enginy i Gràcia.
- 1r Premi al Millor Ninot de la Secció Especial.
- Premi al Millor Ninot de Xàtiva.
- Premi a la Millor Crítica Local.
- 3r Premi a la Millor Escena del Monument.
- Premi al Personatge Local Millor Caracteritzat.
- 1r Premi al Millor Llibre de Falles.
- Premi a la Millor Coberta de Llibre de Falles.
- 4t Premi a la Promoció de l'Ús del Valencià de la Generalitat Valenciana.
- 1r Premi de Falles de la Secció Especial de Falles Infantils.
- Premi de la Junta Local Fallera a la Millor Falla Infantil de Xàtiva.
- Premi de la Junta Central Fallera a la Millor Falla Infantil de Xàtiva.
- 2n Premi d'Enginy i Gràcia en Falles Infantils.
- 1r Premi al Millor Ninot de la Secció Especial de Falles Infantils.
- Premi al Millor Ninot Infantil de Xàtiva.
- 1r Premi a la Millor Comparsa de la Cavalcada del Ninot Infantil.
- 3r Premi a la Carrossa de Confecció Pròpia de la Cavalcada del Ninot Infantil.
- 1r Premi del XXXII Concurs Infantil de Portadelles de la Junta Local Fallera.
- 2n premi del XXXII Concurs Infantil de Portadelles de la Junta Local Fallera.
- 2n Premi del VII Concurs Infantil de Narrativa Curta.

Recompensa de la JLF

Cristina Gozalbes Tormo

SOCARRAT DE BRILLANTS

Adela Baldrés Grau
M. Teresa Beltrán Herrero

SOCARRAT D'OR

M. Carmen Calvo García
José Salvador Talens Gozalbes

SOCARRAT D'ARGENT

Tomàs Mateu Vinaches
José Torregrosa Arnau

SOCARRAT DE COURE

Cristina Alventosa Julià
Esther Borredà Sánchez
Ramon Chulià Vera
Neus De los Santos Molina
Carmen Lluch Moral
Sabina Mompó Toribio
Lidia Navarro Camuñas
Marta Peris Mateu
Lidia Pla Roselló
Montserrat Serra Sanchis
Àngela Vidal Barberà

BUNYOL D'ORI BRILLANTS AMB FULLES DE LLORER

Salvador Lluca Iborra
Francisco Vidal Tortosa

BUNYOL D'OR AMB FULLES DE LLORER

Anna Duet García
Inmaculada Vercher Bou

BUNYOL D'OR

Maria Amorós Rubio
Paula Colomer Fuentes
Claudia Vidal Vinaches

BUNYOL D'ARGENT

Sandra Cerdà Ferrero
Núria Cerdà Moreno
Carles Climent Valor
Almudena Escribà Pérez
Marta Gómez Del Soto
Adrián Guevara Navarro
Alberto Marín Alandes
Clara Morales Sáiz
Carla Morant Epifanio
Ignacio Pacelli González
Maria Sanchis Vidal
M. José Soler Muñoz
Raquel Ventura Paredes
Adela Vidal Vinaches

INFANTILS

SOCARRADET D'OR

Marta Ferrer Esplugues
Eva Gozalbes Julià
Lucía de la Merced Llamazares Real
Àlex Soler Casesnoves

SOCARRADET D'ARGENT

Alicia Ballester Martínez
Allende Cabezón Cuenca
Andreu Casesnoves Andrés
Guillem Casesnoves Andrés
Quique Ferrer Esplugues
Amelia Vicent Pallàs

SOCARRADET DE COURE

Amada Ballester Sanhipólito
Pep Ballester Sanhipólito
Jaime Benítez Merino
Alberto Bernabeu Sanvictorino
Cesc Duet Moreno
Lola Ferri Pla
Alexandre V. Hervás Andrés
Maria Lloret Herrero
Nieves María Pla Pardillos
Victoria Serra Barberà
Anna Torregrosa Perucho
Javier Vidal Blesa
Marc Vivancos Vivancos
Sergi Vivancos Vivancos

DISTINTIU D'OR

Ana Barberà Beltrán
Borja Lluca de la Merced
Emili Navalón Ferrando
Maria Soler Pla
Claudia Valor Gozalbes
Zoe Ventura Bolinches

DISTINTIU D'ARGENT

Pasqual Ballester Sanhipólito
Carlos Chornet Pallàs
Paula Patricia Gómez García
Neus Merino Bonete
Martina Pitarch Sánchez

Programa d'Actes

Falles 2015

• DIUMENGE 15 DE MARÇ

A les 21.00 hores, **plantà** oficial de la nostra falla infantil.

A les 22.00 hores, al nostre casal, tradicional sopar de la **plantà**.

A les 24.00 hores, **plantà** oficial de la nostra falla.

• DILLUNS 16 DE MARÇ

A les 8.00 hores, despertada pels carrers del nostre barri.

A les 10.00 hores, esmorzar al casal.

A les 14.30 hores, dinar al casal per a tots els fallers.

A les 19.00 hores, lliurament del premis a la porta de l'Ajuntament.

A les 22.00 hores, sopar al casal i ball fins a la matinada.

• DIMARTS 17 DE MARÇ

A les 10.00 hores, esmorzar al casal.

A les 12.30 hores, cercavila pel nostre barri.

A les 14.30 hores, dinar al casal per a tots els fallers.

A les 17.30 hores, Visita Oficial a les Falles de Xàtiva.

A les 22.30 hores, sopar al casal, amb l'entrepà.

A les 23.30 hores, festa de disfresses amb ball.

• DIMECRES 18 DE MARÇ

A les 10.00 hores, esmorzar al casal.

A les 12.30 hores, cercavila pel nostre barri.

A les 14.00 hores, al Parc Comarcal de Bombers, acte d'homenatge per part dels bombers a les nostres falleres majors.

A les 14.30 hores, dinar al casal per a tots els fallers.

A les 18.00 hores, tradicional Ofrena de Flors a la Mare de Déu de la Seu.

A les 22.30 hores, sopar de pa i porta i després, ball al casal.

• DIJOUS 19 DE MARÇ

A les 8.00 hores, espectacular despertada.

A les 11.00 hores, pujada en romeria fins l'ermita de Sant Josep.

A les 12.00 hores, Missa en honor al nostre patró sant Josep i després processó a sant Josep fins a l'Albereda.

A les 21.00 hores, **cremà** de la falla infantil.

A les 22.00 hores, sopar de la **cremà**.

A les 24.00 hores, **cremà** de la falla amb espectacular pirotècnia aèria i terrestre.

LEMA: Mai-Xàtiva... **Una ciutat a conquerir**

Artistes: Alfred Bernat i Venancio Cimas

Falla 2015

L'EXPLICACIÓ

Mai-Xàtiva... Una ciutat a conquerir

Explicació de la falla:

Miguel Ángel Martínez

Ací comença una història
que retraurà la memòria
d'una ciutat que és model
d'un somni i d'un anhel.

Mai li ha passat la seua glòria,
ja que des de la terra al seu cel,
des dels inques, indis o maies,
no ha deixat de criticar en falles.

Mai-Xàtiva era un territori
que formava part de l'imperi
on els habitants eren discrets,
valerosos, guerrers i baixets.

Mai-Xàtiva tenia béns i molt d'or,
el déu que manava en la població
prengué possessió d'una edificació
al mig de l'Albereda, sense cap por.

Ajuntament li diuen a aquest lloc,
però com açò li va semblar poc,
a la capital va anar amb il·lusió
per manar també en la Diputació.

Aquest rei tenia un nom estrany,
s'anomenava Socarrús el Gran,
i quan no eres del seu clan
no deixava pardalet en parany.

Socarrús el Gran era prou atrevit,
valent i somiador on els hi haja,
un dia va llançar la veu en crit:
«Vos duré a Mai-Xàtiva la platja».

Mai-Xàtiva va crear un calendari
per festejar als déus de la localitat,

del Sol, la Pluja, la Collita o Fertilitat,
i a tots els habitants servia d'anuari.

Però hi va haver un altre moment
on l'Església Catòlica capgirà el fets,
i en un plenari del seu Ajuntament
canvià els déus per verges i santets.

La deessa Socarrada

Socarrús el Gran té al costat
la bella princesa Socarrada,
una dona valenta i implicada
en la Mai-Xàtiva de la posteritat.

Socarrada prega pels ciutadans,
ja siguen treballadors o parats,
contents, decebuts o enfadats,
estrangers, en definitiva, habitants.

És aquesta deessa de la ciutat
responsable de la climatologia,
estudiant sempre de nit i de dia
que el fred i calor siga equilibrat.

Socarrada ha fet possible
que a Mai-Xàtiva en l'estiu
el dormir siga prou horrible
perquè cau un caldo abrasiu.

Protectora de l'oratge en la Costera,
ni pregant en cada plaça, carrer o vorera
ha aconseguit que en el **CC Plaza Mayor**
que en hivern faça fred i a l'estiu, calor.

Mai-Xàtiva, terra de conqueridors

Socarrús el Gran va fer un incís,
i com a gran conqueridor es llança
a per altres tribus d'ací i d'allà,
PSOE, EU i també Compromís.

Socarrús el Gran i els seus valedors
arrasaren en tot el territori xativí,
deixant a l'adversari amb grans plors
perquè havien perdut allò humà i diví.

Foren conquerides les seues seues,
no alçaren cap en vàries generacions,
ni tan sols canviant als seus hereus
podien trobar al problema solucions.

Les gallines de la JLF, fines que fines

Les gallines com tots molt bé sabeu
són prou agraïdes a l'hora de menjar
i faran de perfecte i tronador altaveu
en rebre diners del de la vara de manar.

Socarrús no volia perdre mai el seu tron
i buscà donar més menjar a les gallines,
ferroviàries, espanyoletines o argentines
dóna igual, totes tenen una subvenció.

Pinso 2000 li donarà a cada gallina
per tal que estiguen ben predisposades
a ficar les paperetes de votar a cabassades
i així poder seguir regnant la blava gavina.

La gran tribu fallera tan especial
sol dur unes vestimentes rares,
es pensen ser del poble, els pares
i se'ls coneix per la Junta Local.

Com en tota tribu hi ha un caporal
que maneja al seu parer el personal,
i qui ho fa en la Fallera Junta Local
és García **Apañós**, si no vos sap mal.

Tòtem tancat

Aquest tòtem amb una cadena clausurat
és la simbologia clara d'una mala gestió,
feta sense cap, ni peus, ni gens de raó
que ha dut a aquest ens a no eixir del forat.

Fabra tan sols ha certificat la defunció
d'un malalt greu de qui tothom s'aprofitava,
i al final els valencians hem quedat com fava
per culpa dels polítics i la seua corrupció.

Ara, tots s'han llançat en busca de televisió
obrint de bat en bat la caixa de Pandora,
i el poble diu als polítics, a bona hora!
Una que teníem l'heu matat com un capó.

Tele Socarrús

La vida dels maies era una parida,
s'avorrien en la seua forma de vida;
menjar, caçar i dormir es donarà raó
per tal d'inventar una gran televisió.

Per poder obrir esta nova televisió
els costarà tot un món, vaja un ou,
i gràcies als polítics i al seu abandó
en tancaren una anomenada Nou.

Ara, Tele Socarrús li ficaran a l'invent
i emetran des de la Serra Grossa,
suplint així la falta **d'encanament**
amb una programació embafosa.

En la graella matinal, informatius a l'ús,
en la vespertina, programes d'advocació,
a la nit, els telediaris de la Diputació,
i a la matinada, pel·lis de tocar tramús.

Maletes

Santa Perpètua i Santa Esperança,
el 26 de maig, després d'eleccions,
ficaran en la seua peculiar balança
les errades i les noves il·lusions.

De segur que la vara de manament
alguns l'hauran de compartir,
si volen governar en l'Ajuntament
i posar a més d'un cap per avall i a parir.

Estes dos maletes que són ací presents
estan esperant els seus beneïts titulars,
els seus amos tindran dues coses dispars,
uns contents i altres amb remordiments.

Les Nits al Castell

Les Nits al Castell són nits de fades,
molt preuades per les actuacions,
però sobretot pels molts collons
que et trobes en comprar entrades.

A penes es posen a la seua venda
ja es penja un gran cartell maleït:
No queden entrades ni en revenda,
ja que l'Ajuntament les ha repartit.

Asseguren que tot açò no és corrupció,
tan sols que els qui fan el repartiment
diuen estar manats per l'Ajuntament
i que estes són demanades amb antelació.

A qui corresponga

A un programa de ràdio a la ciutat,
la gent cridava per poder reclamar
coses que s'haurien de solucionar,
i que són sempre coses de l'autoritat.

A qui corresponga es deia el programa que ara simbolitzem en aquest gran arbre del que no deixarem cap frase en marbre, sinó bons desitjos penjats de cada rama.

De les branques de l'arbre de la saviesa cal penjar allò que cada noble ciutadà esperarà dels nous polítics del demà, perquè els d'ara han faltat a la promesa.

Jo volguera a Xàtiva poder aparcar sense el tribut revolucionari de l'ORA, i que no estigués sempre i tothora l'escurabutxaques que et vol multar.

A Mai-Xàtiva una plataforma es va crear per poder defensar a gossos i propietaris, l'alcalde dur es va ficar en un dels plenaris i en el torn de preguntes no els deixà parlar.

I tot era per la seua disconformitat en una normativa sense cap trellat, agafar l'ADN dels gossos per estudiar de quin animal era la **cagà** i a l'amo multar.

Maies xativins

Els maies xativins volien una terra, un bon lloc on poder acampar, i després de molt i molt buscar trobaren un lloc amb aigua i serra.

Foren grans i valerosos comerciants, com sempre s'ha dit, bons negociants i per la por de no deixar-se la pell, dalt de la muntanya feren el castell.

Es feren forts en tota la Costera, feren allí el definitiu assentament i el déu xativí prengué l'Ajuntament mostrant ben alta la seua bandera.

Tadeo Jones, en busca del Museu Faller

Tadeo Jones, intrèpid aventurer que des de ja fa més de vint anys, per damunt de propis i estranys, ha estat buscant el Museu Faller.

Mai no sabia si estava lluny o prop, ell volia trobar en quin lloc s'ubicaria, per això tirà bona mà de la cartografia descobrint que anava en el local del PROP.

Vint anys pegant volantins i molts bots, i ara, ben prop de les eleccions municipals, han trobat raons suficients i primordials per a un magatzem on amuntar ninots.

Fum del programa electoral

A Xàtiva, igual que en tot el país, s'acosten les eleccions municipals, és el moment oportú, just i precís de llançar les proclames electorals.

El partit del déu més gran i xativí tornarà a confiar en el candidat Rus, pensant com sempre que farà ús, del seu poder al ser un home diví.

Hi han uns maies de Compromís
més dolços que el pa de panís,
per això han triat a Cristina Suñer
per veure si fica canya en el galliner.

Els maies d'EU han arribat al consens
per evitar en els seus afiliats un descens,
col·locant a Miquel Lorente per lluitar
i així l'alcaldia del poble poder guanyar.

En el PSOE, l'altre partit de l'oposició,
han triat per a la batalla municipal
a Roger Cerdà, el seu candidat local,
ja que ells pensen que és la millor opció.

Comiat

Amb el dolor de l'acomiadament
que em produeix esta explicació,
vull demanar i demane perdó,
tant a la JLF com a l'Ajuntament,
ja siguen del govern o de l'oposició.

He intentat fer una explicació fina,
elegant, satírica i un poc picanteta,
esperant que per l'esquerra i la dreta
no s'ho preguen mai com a desfeta,
de la falla de la República Argentina.

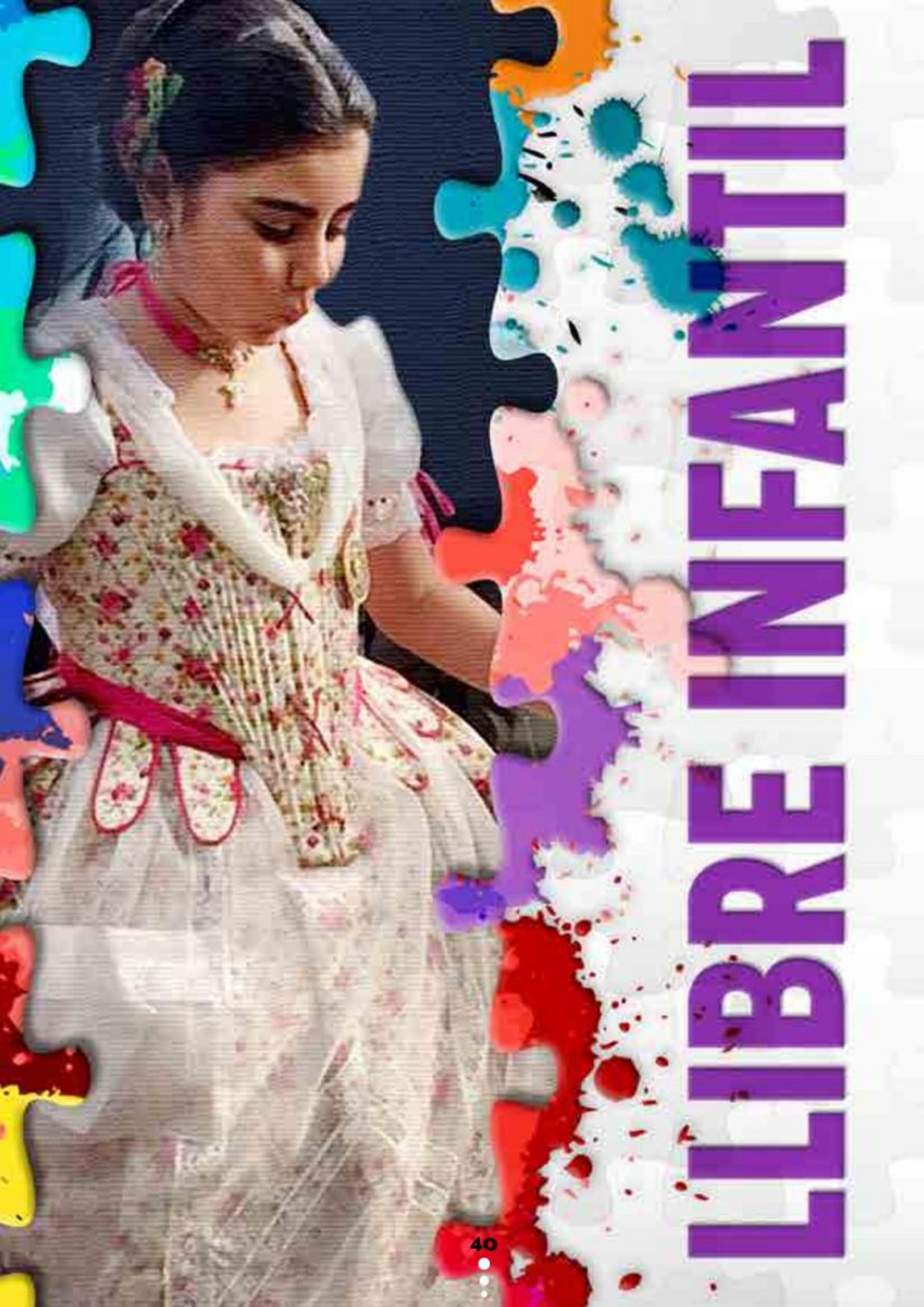
Li hem pegat un repasset a Xàtiva,
esperem que ningú s'haja enfadat
ni que provoquem cap tempestat
en l'any de la meua alternativa,
al cap i a la fi és el que és, la realitat.

La serp enroscada estreny sense ofegar

La serp enroscada a la deessa Socarrada
estreny el seu cos amb prou insistència,
buscant en l'Ajuntament o a València,
si hi ha contractes de manera adulterada.

Buscant i capgirant entre papers ha trobat
que en algun poble o ciutat de la Comunitat
es canviaven totes les peretes per LEDS
com qui li entra caguera i es tira dos pets.

Però això encara no està demostrat
que haja sigut cap feta ni temeritat,
tant sols que una persona i amiatat
va tindre una gran idea i oportunitat.

LIBRE INFANTIL

SALUTACIÓ

Eva era una xiqueta molt alegre. Allà on haguera música i festa es trobava ella, i clar quan arribaven els dies de falles tota ella era alegria. La gent eixia al carrer a passejar, el soroll de coets i l'olor a pólvora es percebia als carrers, però el que més li agradava era la música.

Des de ben menuda quan dormia somiava que era una ballarina. S'imaginava als somnis amb diferents mallots i faldetes. Una vegada va veure una fotografia d'una ballarina amb un mallot amb plomes i es va quedar impressionada. Era tan blanca i tan fràgil la figura que pareixia un cigne dolgut i trist. Per la nit mentre dormia, va somiar que era una princesa atrapada en un cos de cigne i que sols amb l'amor d'un jove príncep es desfaria l'embriux, però el somni era massa trist i al sendemà en despertar-se no va tornar a pensar en ballar ballet per la tristesa que eixe somni li va donar.

Un altre dia, a la pel·li d'Aladdin va veure com unes xiques ballaven unes danses amb pantalons i un vel a la cara. Els moviments semblaven fàcils però quan va tractar de reproduir-los va resultar molt més complex del que pareixia, els mocadors i vels amb els que intentava imitar la vestimenta de les ballarines es van fer un nus, i de benpoc cau de tòcs com si d'un tronc es tractara.

Recordava que a l'escola mesos arrere els van explicar la cultura japonesa, i que a aquell país per a ballar vestien quimonos de seda molt brodats i elegants, i es maquillaven la cara molt blanca com si fóra de porcellana. El més divertit de tot era que per a ballar utilitzaven ventalls i ombrel·les, i Eva aprofitava els dies de calor a casa de l'àvia per a furtar-li els ventalls i ballar cara a l'espill com havia vist que ho feien els japonesos.

Un dia es va despertar recordant un somni molt estrany, aquesta vegada havia somiat amb un ball però aquest era diferent a la resta. Mai no l'havia vist enlloc. Tenia els records confusos i era incapaç d'enllaçar els uns amb els altres, però va recordar que anava vestida de fallera. Era un vestit malva brodat amb flors de colors i fil d'or, les mantellines brillaven com a resposta als focus de llum que de lluny la il·luminaven, i ella es menejava i començava a enlairar-se con una fulla lleugera. Era una dansa alegre i contagiosa que va fer que tots els que hi eren acabaren ballant.

Uns dies després el somni es va repetir. Tornava a vestir de fallera i ara el que recordava era que portava un ramell de flors. De nou el seu moviment feia que començara a enlairar-se i la gent la seguia en l'aire girant i rodant contagiats per la seua alegria. Eva no acabava d'entendre allò que somiava, li agradava, però volar? Això era impossible!

Al sendemà, després d'estar tot el dia rumiant-ho, es va decidir a parlar amb sa mare. Necessitava que algú li donara sentit a aquells somnis tan estranys que recentment li venien al cap. Li ho va explicar tot, des dels somnis de ballarina de ballet que tenia quant era ben menuda fins els últims de fallera on acabava volant i movent-se alegrement per l'aire.

Quant va acabar de contar-li-ho, sa mare li va preguntar amb tendresa:

—De veritat tens tantes ganes de ser fallereta major? Perquè això que estàs explicant-me és just el que sentiria una fallera com tu sent la fallera major de la seua falla.

I Eva, amb els ulls oberts com a plats, va contestar:

—Sí, mare! És veritat! És això!

I va ser aquell dia, després de parlar amb Eva, quan els seus pares van decidir fer-la fallereta major infantil de la seua falla. I aquell any per falles, Eva va ballar millor que mai la seua dansa.

Eva Gozalbes Julià

FALLERA MAJOR INFANTIL

*Va ser un moment,
un aleteig de llum et va fer créixer.
Ací estàs!*

*Present, amb els ulls encesos,
mirada trapella, cor càlid.
Apassionada!*

*Mira cap enrere,
veuràs la teua ànima en colors vius!
Mira cap endavant,
veuràs els teus somnis i il·lusions.*

*Braços oberts de debò;
esperant sensacions màgiques,
alliberant fantasies embravides,
records per a una vida.*

*Arrupida en la teua infantesa,
el foc et despertarà la màgia
i tu, satisfeta, escalfaràs les mans.*

Lema: Danses del món

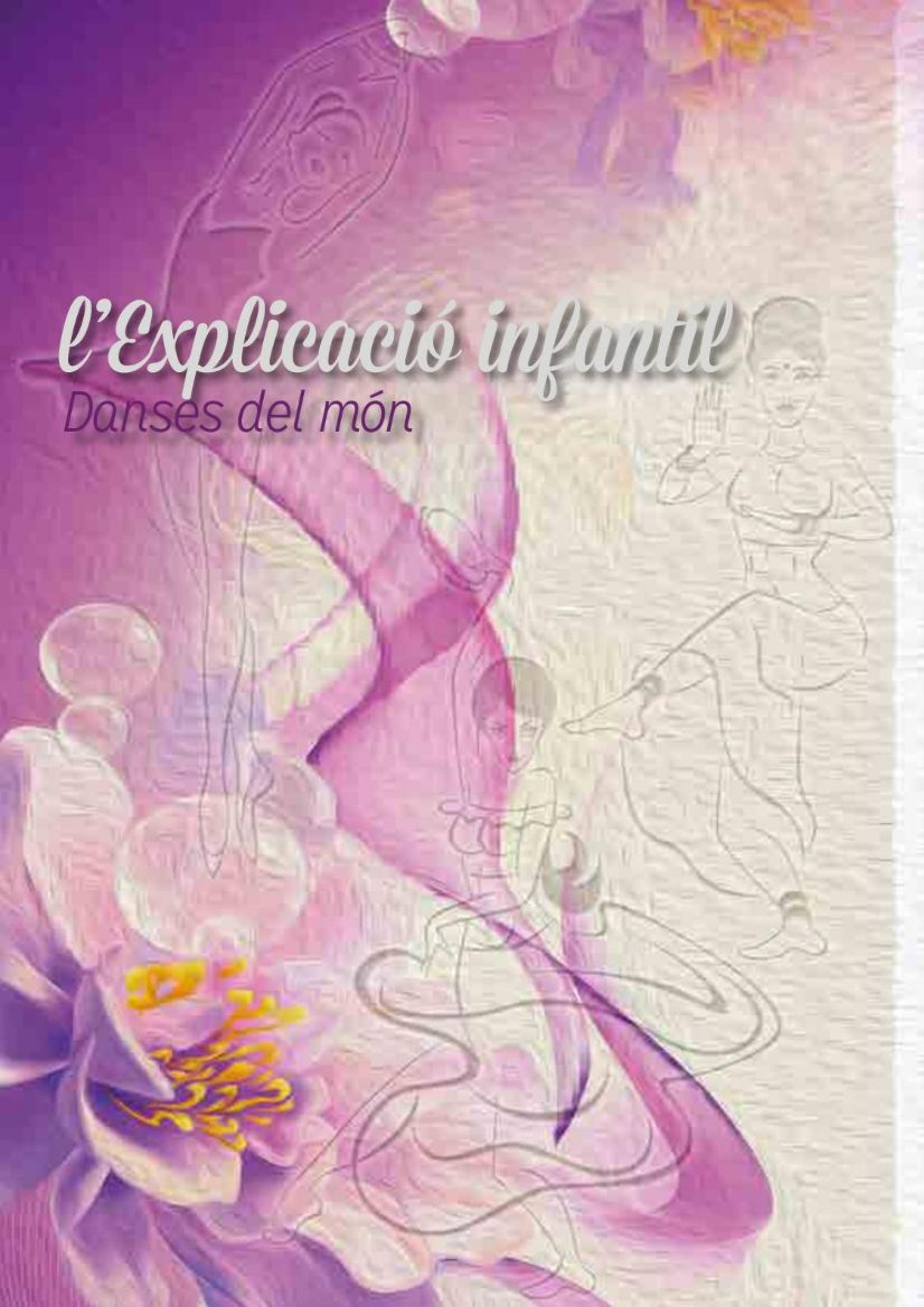
Artista: Xavier Ureña Rodenes

Falla infantil 2015

l'Explicació infantil

Danses del món

Cada escena de la falla,
representa una dansa,
que al món es treballa,
amb amor i esperança.

Les danses del món
ací estan representades,
perquè totes elles són,
per molta gent, ballades.

La dansa del ventre,
és cridanera i sensual,
ella fa que ens entre
pels ullets, el ritual.

La dansa del ballet,
és elitista i sofisticada,
per gent de la *jet-set*,
àmpliament practicada.

Dalt d'un *tablao* és el lloc,
on es dansen les sevillanes,
que els andalusos sobretot,
ballen amb moltes ganes.

En la dansa xinesa,
que és colorida i plàstica,
es fa volar de pressa
una llarga veta elàstica.

Les serps dansen,
al so de la flauta,
elles no es cansen,
de seguir la pauta.

La morena *brasileira*,
maneja el cos amb brio,
bé ballant la capoeira,
bé el Carnaval de Rio.

Cal conservar i fomentar,
balls i danses de la terra,
perquè els puguen heretar,
les generacions de darrera.

Totes les danses uneixen,
als habitants d'este món,
és per això que mereixen,
les conservem com són.

Les danses del món,
es ballen per tot arreu,
perquè els humans són
amants del que és seu.

Tots els balls cubans,
tenen un ritme vibrant,
movent peus i mans,
d'una forma constant.

Cadascuna cultura,
que hi ha a la Terra,
té una dansa pura,
bé de pau, bé de guerra.

De saragüells i llauradores,
van vestits els dansadors,
oferint-nos a totes hores,
el millor del nostre folklore.

*Josep Sanchis Martínez.
Xàtiva, Falles 2015*

Per a ser dansadors,
cal assajar i practicar,
posant tot el cor,
en els passos a donar.

Els maies americans,
dansaven als seus Déus,
amb uns balls constants
on els vibraven els peus.

Esta ballarina hindú,
en equilibri constant,
dansa com ningú,
allà dalt de l'elefant.

Comissió infantil

República Argentina 2014-2015

**Alexandre
Soler Casesnoves**

PRESIDENT INFANTIL

Vicepresidenta 1a

Clara Àngela Navalón Real

Vicepresident 2n

Fernando Casesnoves Andrés

Secretari

Emili Alexandre Navalón Ferrando

Tresorera

Marta Ferrer Esplugues

Comptador

Borja Lluca de la Merced

Delegada

Eva Gozalbes Julià

Delegada

Claudia Valor Gozalbes

Vocals

Nicolás Alberó Martí

Alicia Argente Vila

Júlia Arriaga Duet

Berta Arriaga Duet

Alicia Ballester Martínez

Blanca Ballester Martínez

Carmeta Ballester Martínez

Amada Ballester Sanhipólito

Pasqual Ballester Sanhipólito

Pep Ballester Sanhipólito

Ana Barberà Beltrán

Maria Barberà Beltrán

Elies Barberà Montiel

Daniela Belda Camacho

Jaime Benítez Merino

Alberto Bernabeu Santamargarita

Allende Cabezón Cuenca

Olivia Cabezón Cuenca

Carla Calatayud Fuster

Mar Cánovas Bono

Andreu Casesnoves Andrés

Guillem Casesnoves Andrés

Carlos Chornet Pallàs

Francisco Chornet Pallàs

Cesc Duet Moreno

Lucía Ferrer Esplugues

Quique Ferrer Esplugues

Lola Ferri Pla

Victor Fitó Tormo

Ariadna García Beltrán

Paula Patricia Gómez García

Gabriel González Palop

Carolina Herrero Argente

Isabel Herrero Argente

Alexandre Vicent Hervás Andrés

Inés Iborra Naval

Mar Iborra Naval

Lucía de la Merced Llamazares Real

Maria Lloret Herrero

Daniela López Valor

Marcelo Martín Tudela

Jewel Maruenda Baldoví

Neus Merino Bonete

Amelia Miñana Vivancos

Alejandra Pallàs Beltrán

Toni Peris García

Carlos Pitarch Sánchez

Martina Pitarch Sánchez

Nieves María Pla Pardillos

Olivia Rejón Tejero

Xavier Roca Calvo

Maria Segura Alcocel

Paco Serra Barberà

Victòria Serra Barberà

Guillermo Soler Cuenca

Maria Soler Pla

David Soler Sánchez

Gala Soler Sánchez

Clara Tormo Pallàs

Ximo Tormo Pallàs

Anna Torregrosa Perucho

Martina Tudela Sanz

Claudia Uribe Gallego

Martina Valor Gozalbes

Zoe Ventura Bolinches

Julia Ventura Esplugues

Amelia Vicent Pallàs

Mar Vicent Pallàs

Javier Vidal Blesa

Marc Vivancos Vivancos

Sergi Vivancos Vivancos

PASSAT · PRESENT · FUTUR

FALLES A XÀTIVA

1865 /

Anys

2015

PASSAT

1

UNA
ESTORETA
VELLETA

FALLA

EN LA PLASA DE LA TRINITAT.

onats á la pasta de buñols volent obsequiar degudament al Patriarca S.
na falla plena de amor y de borumballes que representa

A PEIXCA DEL ALADROCH

falla simbolisa les primeres picoretes de amor que senten els chòver
ella es finchit, aparent y exagerat com son casi totes les còses
s q' están baix del domini del amor. Sin embargo; no perque son
figuren y dehuen la seua posició actual á la palla dels pesebres han
lament la novetat de este espectacle.
lors guisaos serién brodios desabrits si no fora per les salses que els a
plicar les salsetes que li ham posat al nostre guisaet.

DESCRIPSIÓ DE LA FALLA Y DEL TOT DE LA FUNSIÓ.

esenta esta falla una llaguna de aguardent y de buñols, per la que s
forma de góndola, ocupat per chiques d' estes del piñol dols que
bandaeta de pollos (pero que en esta falla sels dona el nom de aladrò
r l' aigua com pardals en l' albufera.
la vòra de la llaguna y á la dreta del espectaor s' encontra una chov
d' eixes que pareix que may han trencat un plat, pero que amagaet
baladre fa també el seu agost sampant algun aladroquet. I
porta un rall ó mornell en la ma, pero qu
golet; formant el tot un

BREU HISTÒRIA DE LES FALLES DE XÀTIVA

Extracte del text publicat en la pàgina web oficial de la Junta Local Fallera

Enguany es compleixen 150 anys des que es va plantar la primera falla a la ciutat: segons la tradició escrita va ser el 1865 quan es va plantar per primera vegada un monument a la plaça de la Trinitat. El cadafal amb el lema **La pesca de l'Aladroc** feia referència a l'interés d'algunes xiques per **pescar** un bon marit, i es complementava amb un fullet imprès per l'impremer i l'escriptor local Blai Bellver Tomàs, on es detallava la seua explicació.

L'any següent, el 1866, Bellver escriuria el primer llibret de falles que explicava una falla de lema **La creu del matrimoni**. La falla va patir la censura eclesiàstica i es va prohibir la seua plantada als carrers de Xàtiva, dictada a instàncies de l'arquebisbe de València, pel capità general de la zona. Aquest llibre va ser excomunicat i es va ordenar la seua retirada de la circulació.

L'any següent va tornar a plantar-se falla en la mateixa ubicació sota el lema **Eclipses del Matrimoni**. Aquesta seria l'última de les falles plantades al segle XIX de les que hi ha constància a Xàtiva.

Hauríem d'esperar fins l'any 1922 per trobar una altra falla a la ciutat. Es tracta d'una falla atípica, no només per la seua ubicació al Bellveret, també per tractar-se d'una falla feta amb la deteriorada tortuga del Corpus.

Anys d'esplendor de la festa a Xàtiva són els anys compresos entre el 1932 i el 1936, on any rere any va creixent el nombre de falles plantades i per tant de comissions constituïdes, arribant a abastar tots els barris de la ciutat.

A la Guerra Civil es fa una pausa en la festa fallera en la nostra ciutat. I és el 1941 quan es reprén el costum de plantar falles, només una és la que crema. Després a poc a poc tornarà a agafar vol la festa aconseguint, a meitat dels anys quaranta, un prolífic nombre de comissions.

D'entre les falles que van apareixer a Xàtiva, cal destacar que el 1943 aparegueren la Falla Tetuan-Sant Francesc i la de la plaça del Mercat, i que aquesta va aconseguir el primer premi.

Lavors, les falles s'iniciaven amb la plantada d'un pi, on s'afegien les diverses peces que configuraven la falla. Les bastides i les escales feien possible que s'alçaren aquestes falles manualment. Els ninots amb el cos de palla, eren vestits amb roba autèntica i les mans i la cara eren de cera, però no verge, sinó reciclada dels sobrants dels ciris de les esglésies.

El 1945 es planta per primera vegada una falla al Raval, que continuaria en anys dispersos fins arribar a assolir continuïtat a partir del 1973.

Al 1951 la falla Sant Jordi és plantada a l'anomenada plaça de la Galera i aconsegueix guanyar el primer premi després d'haver plantat una falla el 1946, falla amb una reproducció del campanar de la Seu feta per Antoni Grau.

L'any següent, 1952, va ser l'any de l'aparició de la falla Falla Foc i Flama, una falla muntada damunt la plataforma d'un camió Chevrolet d'aquells temps, per membres de la Música Nova, la qual tenia situat el local en el Mirabar, front a la porta de l'antiga església de Sant Francesc.

Els anys 60 duen la incorporació de noves comissions de falla a la ciutat. Xàtiva està expandint-se cap a la via del ferrocarril. Així, al barri del Carme primer i l'avinguda de la República Argentina després, que comença a plantar falla l'any 1965 apareixen dues comissions que continuen fins l'actualitat. La primera, el barri del Carme, amb millors resultats dels que posteriorment ha aconseguit, va guanyar el primer premi el 1962. La Falla República Argentina, després d'un primer any on queda en tercer lloc, passa el següent a guanyar el seu primer premi, la qual cosa ha repetit sistemàticament, amb uns i altres artistes.

Unes comissions es creen i d'altres desapareixen, com van ser els casos de la plaça de l'Espanyoleto que en 1966 ve a cobrir el buit que deixarà la Falla de la Plaça de la Bassa o la de la plaça Benlloch que al 1974 reemplaçarà la de la plaça Enríquez.

D'altres, establertes en llocs de llarga tradició en la plantada de falles com la plaça de Sant Jaume —abans Màrtirs de la Revolució— apareix el 1972. L'any següent seria el de la consolidació de la falla del Raval que va tenir una època de màxima esplendor entre 1976 i 1981 amb 5 primers premis de secció especial i un segon.

Comissions com les de Sant Feliu, Ferroviària, Selgas-Tovar, Molina-Claret, Benlloch i Joan Ramon Jiménez apareixen posteriorment, engrandint la família fallera xativina; unes amb més recursos que altres segons èpoques i circumstàncies, com per exemple Molina-Claret, que va aconseguir primers premis, com queda en la memòria de la gent l'any del grandios xinés que ocupava tot el cos central del monument faller. D'altres, com ara de Ferroviària, es recorden per aquelles belles falles gens voluminoses però amb un toc d'acabat perfecte, realitzades per Andreu Martorell, de Sueca. Juan Ramón Jiménez als carrers de l'Hort de l'Almúnia i de Dos Molins s'instal·la en un barri amb unes perspectives de futur que es nota al col·locar-se en la secció especial els anys noranta. Posteriorment apareix Abu Massàifa el 1986.

La dissetena comissió fallera que es va incorporar a l'espectre festiu xativí va ser la de l'avinguda de la Murta-Acadèmic Maravall el 1989.

La penúltima comissió a constituir-se a la ciutat ha estat la de la Falla Passeig-Cardenal Serra l'any 2007, que ocupa un espai físic junt a les edificacions entre el camp de futbol de la Murta i el passeig del Ferrocarril, també constituïda inicialment per gent jove en gran mida provinent d'altres comissions on es formaren dins la festa fallera. I finalment, l'última comissió a construir-se aquest mateix any 2014 ha sigut la Falla Corts Valencianes, que ocuparà un espai físic entre les noves edificacions de la zona oest d'expansió de la ciutat, entre els jardins Palasiet i la via del tren.

Les falles que es planten en la via pública en l'actualitat en són 19 grans i les seues corresponents infantils, el que ens suma un total de 38, corresponents a les 19 comissions falleres locals i en alguns anys se suma la falla municipal de l'Ajuntament que gestiona la Junta Local Fallera de Xàtiva.

planol

Localització i ordre d'antiguitat
de les falles a Xàtiva,
establert per la junta local fallera

1.- Cid-Trinitat
2.- Tetuan- Sant Francesc
3.- Raval
4.- Espanyoleto
5.- Mercat
6.- República Argentina
7.- Selgas-Tovar

8.- Ferroviària
9.- Benlloch-Alexandre VI
10.- Sant Jaume
11.- Molina-Claret
12.- Joan Ramon Jiménez
13.- Sant Feliu
14.- Verge del Carme

15.- Sant Jordi
16.- Abú Masaifa
17.- Murta-Maravall
18.- Passeig-Cardenal Serra
19.- Corts Valencianes

per Imma Vercher

Data d'aparició d'alguns dels actes i Premis fallers

Equip de redacció

1960-61
NINOT
INDULTAT
GRAN

1979-80
NINOT
INDULTAT
INFANTIL

JOCs DE SALÓ
1979-80
TRUC, DÒMINO

1980-81
PARXÍS, MANILLA,
ESCACS

1990-91
SEGONA PART
DE
PRESENTACIÓ

1991-92
ACTIVITAT
FALLERA
INFANTIL
Fins 1992-93

1990-91
CARROSSA DE
LLOGUER
GRAN I INFANTIL

1991-92
CONCURS DE
MAQUETES
DE FALLA

1992-93
CRÍTICA
LOCAL

**DECORACIÓ
DEL MONUMENT**

1998-99
MONUMENT GRAN

2000-01
MONUMENT INFANTIL

2001-02
FUTBET,
BASQUET,
VOLEIBOL
Fins 2004-05

2003-04
CRÍTICA
FALLERA

2000-01
CURSA FALLERA
O VOLTA A PEU
FALLERA
"CIUTAT DE XÀTIVA"

1999-00
BLAI BELLVER
Actual
Crítica Fallera
Fins 2001-02

1964-65
CAVALCADA
DEL NINOT
GRAN

1960-62
1973-74
LLIBRE

1974-75
CARROSSA GRAN
DE
FABRICACIÓ
PRÒPIA

1975-76
ENGINY I
GRÀCIA GRAN

1976-77
PRIMERA PART
DE LA
PRESENTACIÓ

1985-86
CAVALCADA
NINOT
INFANTIL

1980-81
ACTIVITAT
FALLERA
GRAN
Fins 1992-93

1981-82
RAL-LI
HUMORÍSTIC

1985-86
CARROSSA DE
FABRICACIÓ PRÒPIA
INFANTIL

1985-86
ENGINY I
GRÀCIA
INFANTIL

1997-98
GRUP ESCÈNIC DE
LES CAVALCADES
DEL NINOT
GRAN I INFANTIL

1997-98
COBERTA
DEL LLIBRE

1997-98
FUTBOL SALA
MASCULÍ I FEMENÍ
Fins 2004-05

1997-98
MILLOR FALLA
DE
XÀTIVA

1997-98
CONCURS DE
TEATRE
Fins 2000-01

2009-10
MILLOR ESCENA
DEL
MONUMENT
GRAN I INFANTIL

2003-04
EL XATIVÍ

2011-12
PLAY BACK
INFANTIL

2012-13
RAL-LI
INFANTIL

2013-14
PERSONATGE
LOCAL

Més actes

COMIAT / NOMENAMENT
EXPOSICIÓ JORNADES CULTURALS
MIG ANY FALLER / MIG ANY FALLER INFANTIL
CRIDA
SOPAR DE GERMANOR, ANTIC HOMENATGE A LA DONA DEL FALLER.
EXPOSICIÓ DEL NINOT
PLANTÀ
VISITA JUBILATS (ABANS VISITA A L'ASIL)
LLIURAMENT DE PREMIS
VISITA A LES FALLES
OFRENA A LA MARE DE DÉU DE LA SEU
PROCESSÓ DE SANT JOSEP
CREMÀ
PREMIS CADAFAI...

Censats

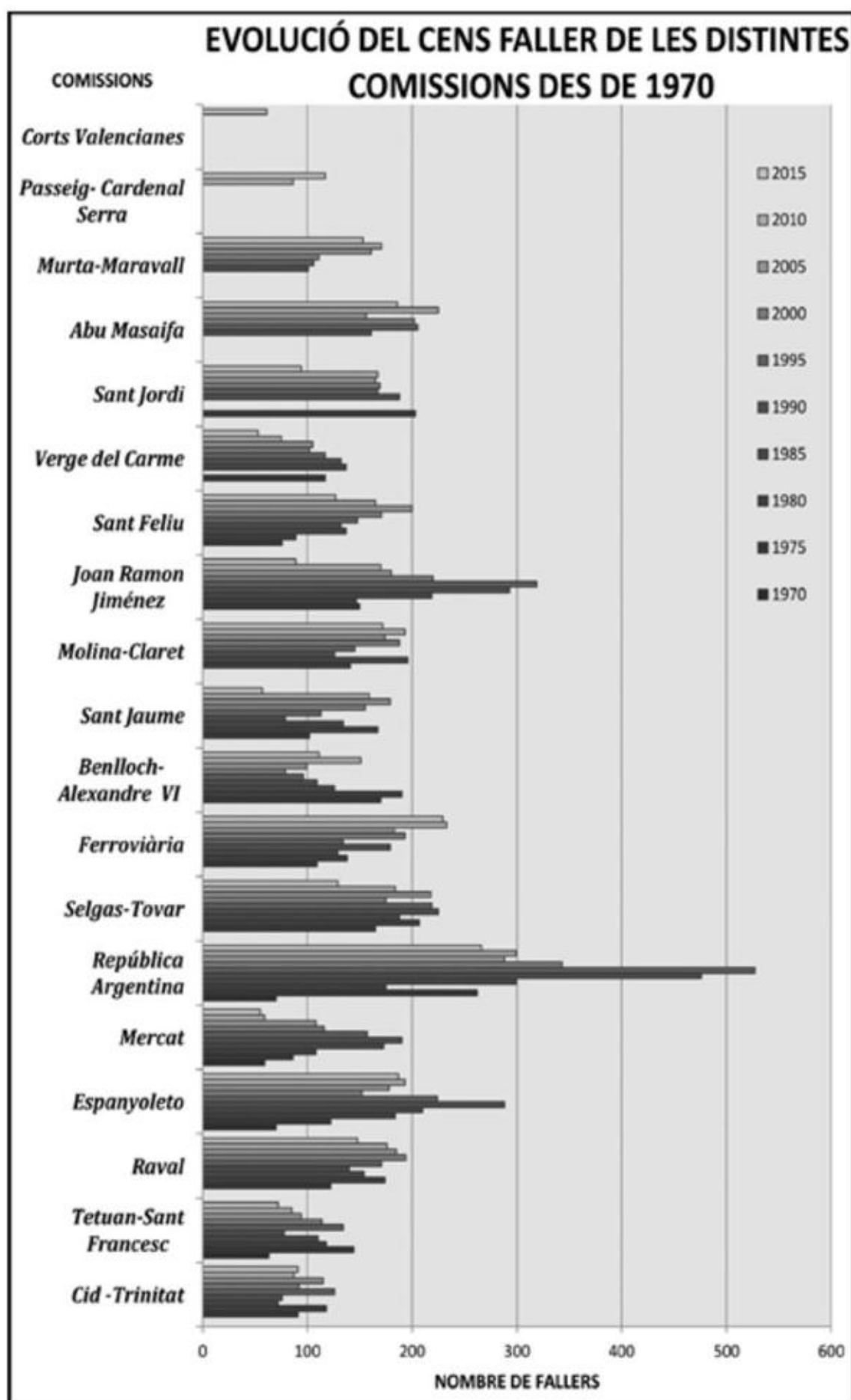
L'evolució del cens faller al llarg dels anys

per l'Equip de redacció

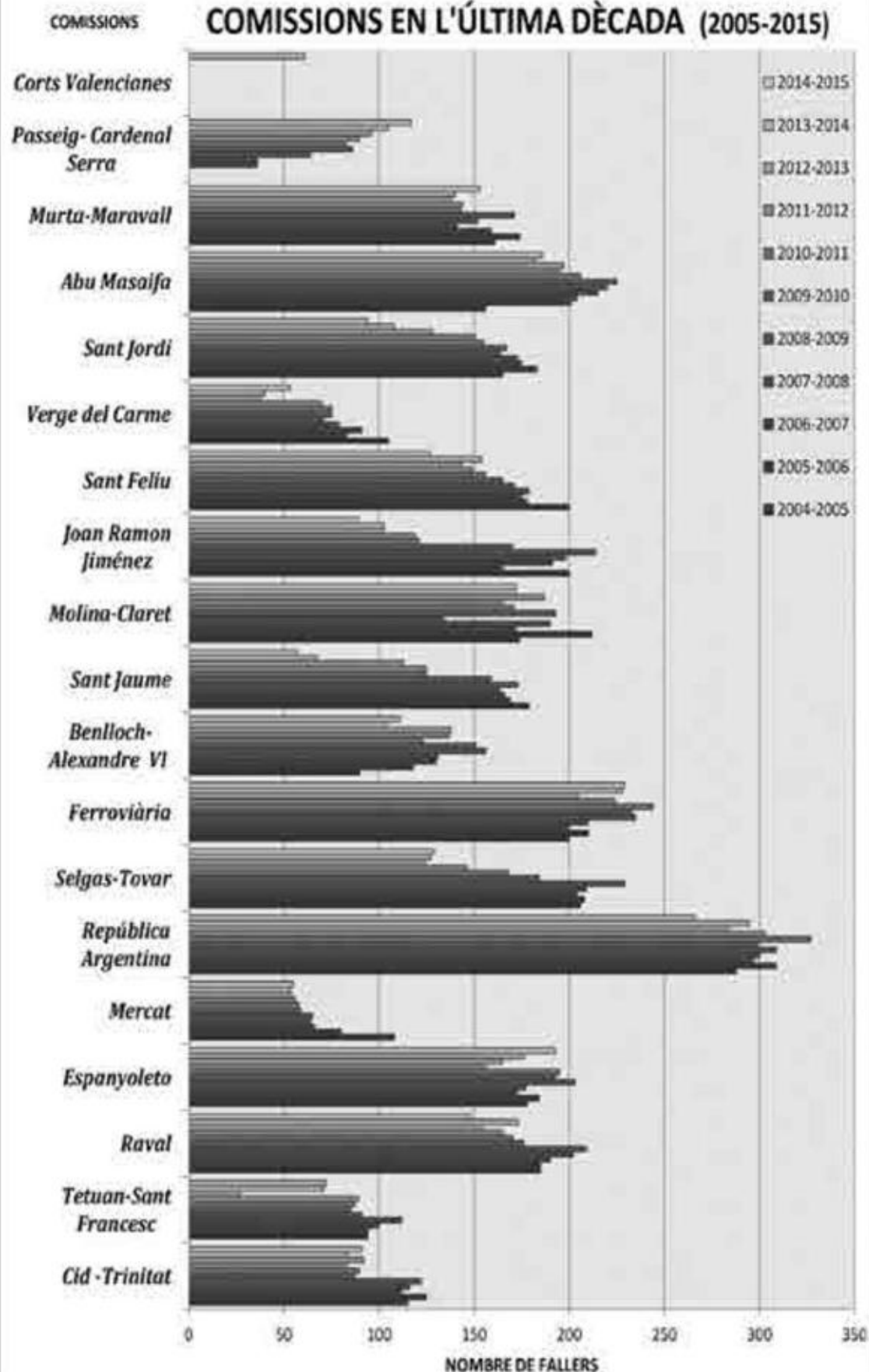
Saber quanta gent formava part de les comissions falleres que començaren a crear-se en la ciutat des de 1865, és pràcticament impossible per no haver dades escrites conegudes que ho puguin testimoniar. Al segle XIX i durant més de la meitat del XX no se'n tenien registres, per la qual cosa i malauradament, no podem disposar d'aquesta informació. Fins el 1968 no hi haurà cens, i durant els anys 1969, 1970 i 1971 només hi haurà un full encunyat que es presentava a l'Ajuntament.

Així és que només tenim informació escrita a partir de la dècada dels 70, que comença amb menys de 300 fallers censats en les diverses comissions que hi havia en aquell moment a la ciutat. En els primers cinc anys de la dècada notem un gran increment de la població fallera arribant quasi a 2000 fallers en 1975 per la creació d'un gran nombre de comissions en les noves zones urbanitzades de la ciutat que creixia cap a l'Estació, arribant a plantar 14 monuments als carrers.

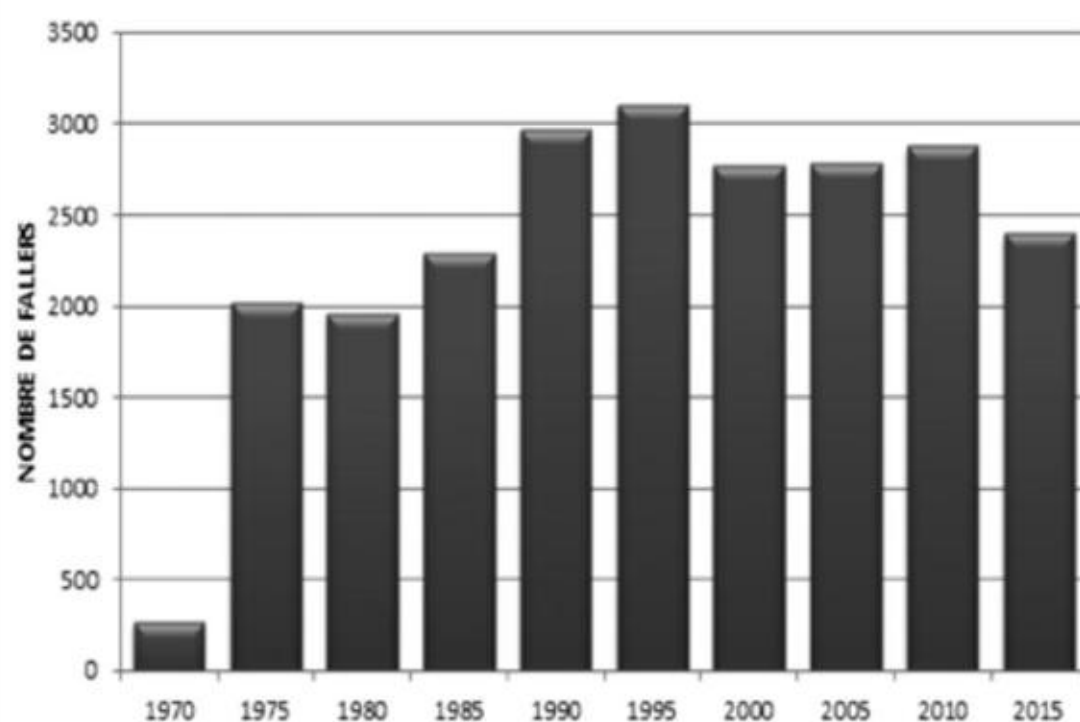
Els anys 80 comencen amb una xicoteta disminució en el nombre de censats i això que fins el 1978 només se censaven els homes. Les dones, només les fadrines, apareixien al llibret però no existien per al cens. Els primers anys de la democràcia coincideixen amb una forta crisi a nivell mundial que afectarà també a la quantitat de fallers. Hi ha molta gent a l'atur i alguns s'han d'esborrar per no poder fer front a les quotes i tampoc no poden crear-se noves comissions. El 1982 les dones casades apareixen per fi al cens, però per separat al dels homes, i no serà fins el 1985 que n'hi haurà només un. Açò fa que hi haja un increment en el nombre de censats acostant-se als 1300 el 1985, ara ja fallers i falleres junts. En els últims cinc anys de la dècada dels 80 es creen tres comissions noves i notem un gran augment de fallers, el cens creix a un ritme fort, arribant quasi als 3000 apuntats el 1990. Hem eixit de la crisi, la nostra economia va bé, disposem de més diners, estem més contents, cada vegada hi ha més dones falleres... Són molts els factors que fan que el 1995 arribem al major número de censats de la història de les falles

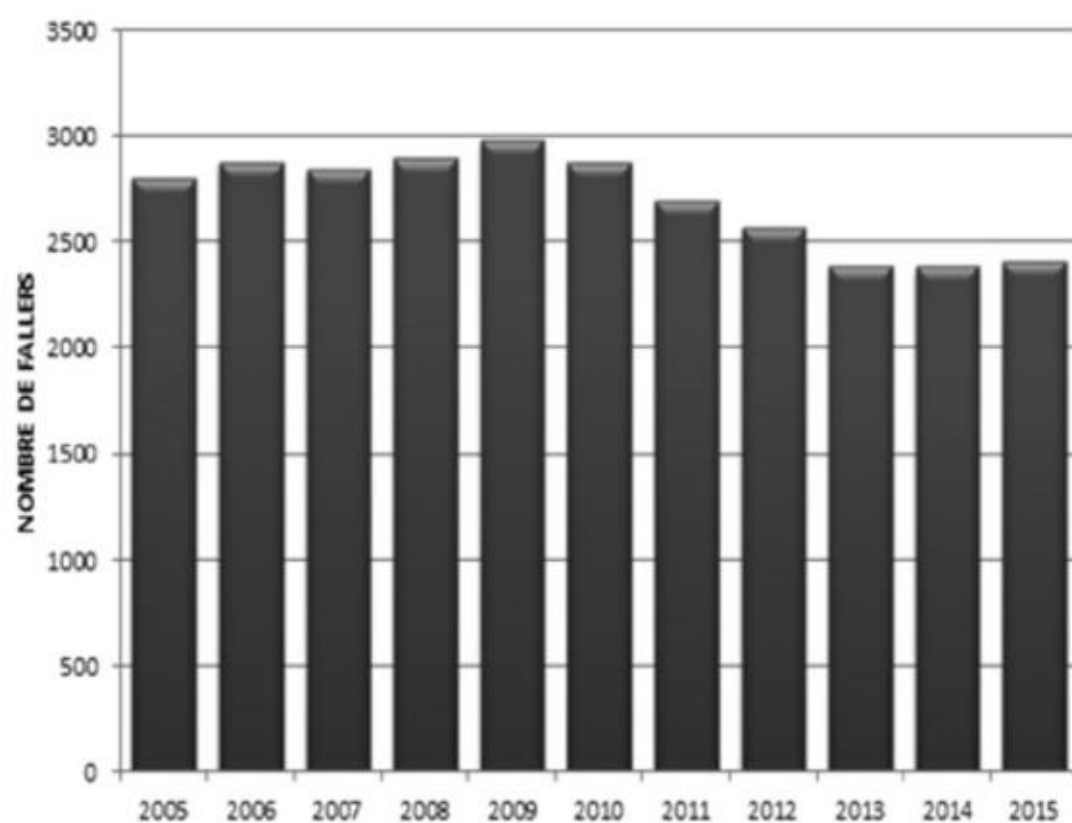
EVOLUCIÓ DEL CENS FALLER DE LES DIFERENTS COMISSIONS EN L'ÚLTIMA DÈCADA (2005-2015)

EVOLUCIÓ DEL CENS FALLER DES DE 1970

EVOLUCIÓ DEL CENS FALLER ELS ÚLTIMS 10 ANYS

de Xàtiva en superar els 3000 fallers en les dèsset comissions que formaven en aquell moment el col·lectiu faller de la ciutat.

Curiosament després d'aquest màxim la població fallera comença a disminuir acabant la dècada en quasi 200 fallers menys dels que l'havien començada. Arriba l'any 2000, canviem de segle i de mil·lenni. Després de l'acusat descens dels últims anys, en aquests primers de la nova dècada el cens es manté prou estable, augmentant progressivament encara que poc i lentament. Del 2005 al 2009 es crea una nova comissió, continua l'estabilitat al cens, uns anys augmentant una mica i d'altres minvant una altra mica, però serà a partir de 2009 quan comence a disminuir de manera més acusada i preocupant. Novament, quasi 30 anys després, tornem a trobar-nos immersos en una forta crisi i és evident que el món faller la nota. La crisi econòmica afecta tota la societat. Des del seu inici a les acaballes de 2007, les conseqüències eren paleses en tots els sectors i en aquells anys, encara més.

Comencem nova dècada envoltats per aquesta forta crisi de la qual encara no hem eixit i veiem com les falles l'han acusat bastant. Torna a haver molta gent aturada, moltes famílies retallen despeses i intenten estalviar i aquesta situació es reflecteix en el descens progressiu de quasi uns 100 fallers cada any. Aquesta pèrdua de membres en les diverses comissions la noten més unes falles que altres però totes en general en perden. Afortunadament en els dos últims exercicis comença a estabilitzar-se el cens notant un petit increment per al 2015 on també trobem la creació d'una nova comissió.

Els fallers censats a Xàtiva actualment són uns 2400 repartits en dinou comissions.

En l'evolució del cens faller veiem com aquest és una imatge del que va passant en la societat, es reflecteixen els períodes de crisi i austeritat on el cens va perdent gent i també quan vivim anys en que la nostra economia esta millor on augmenta considerablement.

Esperem que en els propers anys vaja creixent el nombre de xativins que volen pertànyer al col·lectiu faller de la ciutat, incrementat el cens i intentant superar aquells 3000 fallers que vint anys enrere vam aconseguir ser.

Bibliografia:

Les dades per elaborar les següents gràfiques han estat extretes dels arxius de la secretaria de la Junta Local Fallera de Xàtiva.

QUE NO ADMITIX LA CONSIENSA
LA INCHUSTÀ LLEY DEL AMBUT,
QUE TINGA L'HOME LLISENSIA
Y LA DONA SOLS VIRTUT

PERD SI AL MISTIC LI ABRASA
LO QU' EN LA FALLA POSEM,
SAPIA QU' EN ELLA COPIEM
EPISÓDIS.... DE SA CASA.

Y MENTRES CLAVA LA DENT
EN EL PLAT DEL PRESUPOST,
EL POBRE CONTRIBUYENT
NI MENCHA PROU DE CALENT,
NI PA' LI QUEDA EN LA POST

Blai Bellver

Breu aproximació a la seua època, la seua vida i la seua impremta

per Begonya Martínez i Casanova

Afirmava Josep Palacios en la presentació del llibre editat per l'Associació d'Amics de la Costera el 1980 *Blai Bellver. Materials xilogràfics de la seua impremta a Xàtiva (Segle XIX)* que encara que sona a fort, la història de la impremta valenciana estava encara per escriure i, potser en llegir-ho, Antoni Martínez i Revert va recollir la llança per convertir-se en un especialista en la matèria després d'escriure *La impremta a Xàtiva: la tipografia de plom des de Blai Bellver fins als nostres dies*, guardonada amb el Premi d'Assaig Carlos Sarthou de l'any 2009, i realitzar posteriorment la seua tesi doctoral amb el treball *Aportaciones de la obra de Blai Bellver a la Historia del diseño gráfico y del producto*, treball que va publicar en un llibre el 2010.

Es per això que només s'intenta des d'ací contextualitzar el seu treball en el temps que vivia i introduir la seua figura, remetent el lector als treballs especialitzats per conèixer-lo amb més luxe de detalls.

És important recordar que Xàtiva va ser la porta d'entrada del paper a Europa, assenyalant l'any 1151 com el de l'establiment de la indústria paperera a la ciutat, encara que es creu possible la seua fabricació artesanal amb anterioritat. És rellevant aquesta dada perquè a la península Ibèrica només es fabricava paper a quatre ciutats (Còrdova, Sevilla, Toledo i Xàtiva). Es tractava de paper de gran qualitat que s'exportava a Europa. Quan va començar a arribar un paper més fi i llis des de França i Itàlia, la indústria paperera començà la seua decadència.

Per altra banda cal tenir en compte que aproximadament dues dècades després de l'aparició de la impremta de Gutenberg, Lambert Palmart obrí una impremta a València, d'on eixiria el 1474 el primer llibre fet a la ciutat (*Les obres o trobes davall scrites les quals tracten de lahors de la sacratíssima Verge Maria*).

Després d'això apareixerien, abans que a Xàtiva, impremtes a Sogorb i Oriola. Fins que al començament del segle XVIII, segons el que quedà reflectit en les **Actes del Capítol Eclesiàstic de la Seu de Xàtiva de 7 de febrer de 1700**, es reclamaria Llorenç Mesnier perquè vinguera a satisfer les demandes dels qui a la ciutat estimaven la literatura.

Política, cultura i societat a la Xàtiva del segle XIX

El segle XIX va ser el de la Revolució burgesa, des que abdicara Ferran VII el 1808 fins la Restauració amb l'arribada al tron d'Alfons XII el 1874.

Amb el procés revolucionari desapareixerien els estaments que venien marcats per la riquesa i els títols nobiliaris, per aparèixer les classes socials tal i com les entenem ara.

Tenint en compte que Blai Bellver va néixer el 1818, va viure des de la proclamació de la primera Constitució el 1837 fins la restauració de la monarquia del 1874 (ja que va morir deu anys després), passant per les Corts Constituents, la proclamació de la Primera República, les alternances de poder entre liberals constitucionalistes i absolutistes, entre progressistes i moderats i tres guerres carlines. Inevitablement, aquests fets influïrien en la seua vida.

Entre 1820 i 1823, en el Trienni Liberal, Xàtiva recuperà el nom i passà a ser per un curt període de temps capital de la quarta província valenciana. Però amb la restauració absolutista fariem un pas enrere per tornar a perdre nom i capitalitat que mai ja no tornaria.

La Dècada Ominosa (1823-1833) duqué la repressió a tots els estaments ciutadans, dividint encara més el poble i provocant l'exili de personalitats com els germans Villanueva. Aquesta etapa de repressió i intolerància de segur que va marcar familiarment i personal els Bellver i potser justificaria la seua estada a València.

Durant l'època liberal (1833-1843), amb la mort de Ferran VII i la regència de Maria Cristina, el liberalisme es reforça, tornen exiliats, i es prenen mesures com la desamortització de Mendizábal, amb grans conseqüències econòmiques i socials. Apareixen diferències entre liberals radicals i moderats que donen pas a la Primera Guerra Carlina (1833-1839), conflicte que provoca atacs i saqueigs a la ciutat.

Ja havia muntat Bellver la seua impremta i estava consolidant-se quan va començar el Bienni Progressista (1841-1843); després vindria la Segona Guerra Carlina (1846-1849) i a nivell estrictament local un canvi de govern el 1854 apartà els realistes de l'Ajuntament de Xàtiva en favor de moderats i progressistes que van unir forces per poder governar.

El 1854 un altre fet extraordinari marcava la ciutat, l'arribada del ferrocarril a Xàtiva, amb les conseqüents millores de comunicació amb València, l'economia i l'urbanisme. Un fet que també propiciaria l'aproximació dels nous corrents culturals existents a la capital de la província. Prova d'açò és que la població de Xàtiva comença a visitar València amb més freqüència fent-ho coincidir amb les festes falleres per veure els monuments de cartró amb figures dels que s'escolten comentaris, ja que es plantaven pels anys cinquanta a València les anomenades falles eròtiques. Una festa que prompte calaria a la ciutat de Xàtiva i de la qual Blai Bellver i la seua impremta també serien protagonistes.

Un altre fet que sens dubte condicionaria el futur de Blai Bellver i de la seua impremta va ser la promulgació de la Llei d'instrucció pública de 1857, ja que s'especialitzà en l'elaboració de cartipassos per a la instrucció cal·ligràfica dels escolars.

Posterior seria el Sexenni Revolucionari (1868-1874), que s'acabaria amb la Revolució Democràtica i la República. El fracàs d'aquest procés revolucionari abocaria a la Tercera Guerra

Carlina, que tornaria a dur el malestar social i la crisi econòmica i agrícola.

En proclamar-se el 1875 la I República, tornarà a Xàtiva l'entusiasme, encara que amb pocs recursos municipals per afrontar l'etapa.

Es pot veure que Blai Bellver va viure a una època de canvis constants, i lluites pels idearis en què segurament participaria per ser un republicà federal confés.

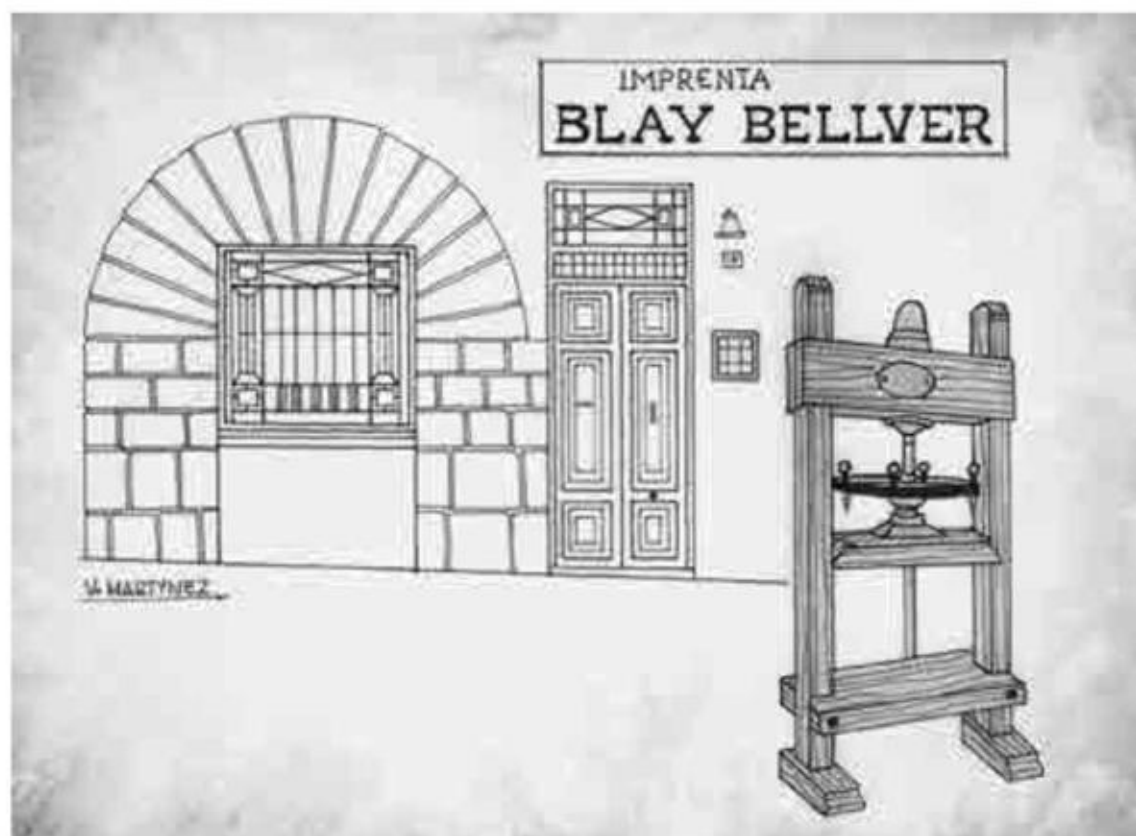
Blai Bellver, el impressor de Xàtiva.

Blas Julián Ramón Bellver Tomás, que coneguem com Blai Bellver, nasqué a Xàtiva el 16 de febrer de 1818. Fill de Blas Bellver Caballero, natural de València, i d'Isabel Tomás, xativina per la que es va traslladar a la ciutat, va ser el major dels vuit fills de la parella, d'entre els quals també destaca el seu germà Manuel per les seues arts com a gravador.

El pare era llibreter, en una època en que fora de les capitals s'entenia sota aquest terme tot el que feia referència al llibre i la impremta, la manipulació de paper, l'enquadernació i fins i tot algun tipus d'impressió bàsica. És per això que encara que sembla que va desoir el pare pel fet de voler ser impressor i no llibreter, possiblement haguera tingut en la seua infantesa algun contacte amb el món de la impressió.

El 1831, amb tretze anys, abandonà els estudis que estava realitzant i entrà com a aprenent a la impremta de Caterina Rius (viuda de Manuel Monfort) que havia heretat el negoci que Benito Monfort fundà el 1757, i que es considera la millor impremta de les que va haver a la ciutat de València al segle XVIII.

A la impremta Monfort es relacionà amb gent de la cultura de la ciutat de València, i això juntament amb el treball amb llibres i el seu coneixement, va fer que adquirira una cultura que no havia aconseguit en abandonar els estudis de francès, llatí i belles arts que cursava abans d'abandonar Xàtiva.

Amb la formació adquirida, el 1836 tornà a Xàtiva i muntà un xicotet obrador amb les seues reduïdes possibilitats econòmiques on realitza tot tipus de treball per traure avant el negoci.

A nivell ideològic es va comprometre prompte, ja que el seu nom apareix al llistat de la Milícia Nacional de 1837. La seua ideologia també la defensaria posteriorment a nivell periodístic donant suport al republicanisme federal.

El 1840 veu la llum la primera obra de què tenim constància, un opuscle en què es recull sota el nom de **Convocatòria que fa la Tortuga dels Fusters per a les festes que celebrarà la ciutat de Xàtiva en los dies 2, 3, 4, i 5 d'agost d'este añ 1840** el programa d'una celebració festiva de la ciutat.

Blai Bellver es va casar el 1851 amb Josefa Mata i van ser pares de dos fills, Blas Silvino i María Consuelo.

La marxa de la seua impremta anà a ritme ascendent, substituï la vella maquinària i va anar incorporant tots els avenços que li brindava la tècnica. Aplicà la cromolitografia, arribà a tenir tres màquines mogudes pel cabal de la sèquia que travessava el subsòl del taller, introduï l'estereotípia, la màquina de tallar, la de glacejar, la de planejar, la màquina de tornejar i una plegadora mecànica.

Com ja havíem dit, a partir de 1857, s'especialitzà en l'elaboració de cartipassos per a l'aprenentatge de l'escolar, que li donen fama a nivell nacional i que va exportar especialment a Alemanya. Aquests quaderns cal·ligràfics va arribar a fabricar-los en altíssimes tirades (entre 2000 i 4000 per hora). Confeccionà a més gràfics per penjar a les parets de temàtiques variades, cromos, plecs de soldats, calcomanies, estampes i auques com recursos complementaris.

L'any 1859 participà en la política municipal en ser nomenat dipositori del Béns Propis, per a gestionar els procedents de la desamortització de Mendizábal. I també apareix com a empresari al marge de la impremta, estant relacionat amb l'asseguradora contra incendis La Setabense.

El 1878, quan es funda Lo Rat Penat, es nomenat corresponsal a Xàtiva, indicador del seu compromís cultural amb el poble mes pla. Finalment abandonaria l'associació en oposar-se'n a la corrent més conservadora per formar una altra de caire mes popular i progressista anomenada L'Oronella.

Durant mes de cinquanta anys es va dedicar a l'art de la impressió, que li va servir per difondre també la seua obra literària i la premsa que ell mateix va impulsar, i guanyar-se el respecte del la gent de la cultura i de la majoria dels seus conciutadans.

Va morir el 28 de setembre de 1884 als 66 anys.

Blai Bellver, l'escriptor de falles

Tothom reconeix clarament Blai Bellver com a autor del polèmic llibre de falles *La creu del matrimoni*, però hi ha constància escrita de la seua col·laboració en una falla amb anterioritat. Se li atribueix, segons el professor Vicent Simbor Roig, en *Els orígens de la Renaixença valenciana* l'inici dels llibrets de falla d'aquesta forma:

1850: Aquest any s'enceta també un nou gènere literari popular: el llibret de falla, nascut a la ciutat de Xàtiva. L'iniciador fou el xativí Blai Bellver i Tomàs, poeta festiu, amb els seus Versos colocats en la falla del carrer de Sent Narcis, la vespra de Sent Chusep en el añ 1850. Xàtiva. Vet ací una petita mostra del primer llibret de falla: una quarteta en paranomàsies noves o de repiquet, explicant lo que sol pasar esta nit:

*Chent sens cholla y chulla, chilla,
Qui despunta espanta, espenta,
Y algun pillo, polla pilla,
Pues a tanta tonta tenta."*

El març de 1865 apareix a Xàtiva la primera falla plantada fora de la ciutat de València. Un cadafal plantat a la plaça de la Trinitat, prop de l'obrador de Blai Bellver on es va imprimir el fullet que publicitava la falla encapçalat pel títol **Versos alusius a la peixca del Aladroch, representà en la Falla de la Plasa de la Trinitat**. En el fullet es descrivia la falla, explicant contingut, crítica i programa de festejos arranjats per la comissió organitzadora.

L'any següent, de la mà de Blai Bellver i en la mateixa ubicació es planifica plantar una falla amb el lema **La creu del matrimoni**. El mateix impressor va ser l'escriptor d'un conte fantàstic i del programa i la descripció de la falla que per descomptat s'imprimí en el seu obrador, amb dibuixos de Manuel Bellver, germà de Blai. En arribar aquest llibre a mans de l'arquebisbe de València, ell mateix va manar que s'editara un butlletí eclesiàstic amb una carta pastoral de condemna dirigida als fidels de la ciutat de Xàtiva. Al mateix temps va pregar a l'alcalde de Xàtiva que no es permetera la representació de les impúdiques escenes descrites en el llibret, i es va requerir també la intervenció del capità general de València. De resultes del requeriment, l'alcalde prohibí la plantada de la falla en qüestió i manà la retirada del llibret publicat per Blai Bellver. El tema del llibret, la sàtira amb la que es refereix al matrimoni, i la seua prohibició a la via pública va augmentar la popularitat del llibre.

V. MARTÍNEZ

El 1867 es tomaria a plantar una falla al mateix emplaçament i una altra vegada Blai Bellver descriuria la seua temàtica en un llibret compost aquesta volta per sis fulls, amb una narració meitat en castellà, meitat en valencià, amb el títol *Eclipses del matrimonio, representados visiblemente en la hoguera de la plaza de la Trinidad en el año 1867*.

El llibre comença amb l'explicació de perquè torna a escriure per a una falla, seguida de la seua descripció i en els versos de comiat del llibre recrimina en certa manera als veïns del barri la poca col·laboració (sobretot econòmica) amb els organitzadors i deixa caure que si es que es queixen de la pobresa de la festa (referint-se a la falla), que la deixen perdre.

[...]

“Y si hía que es quiexe y clame
Perqu'es pobra esta festeta,
Qu'es fasa pendre...y que mame
Del pesó d'una carreta.
Que mosatros, pos estem
Empalagats d'estes miques,
Desde huí, ya sols farem
Alguna festa... á les chiques”

I així va ser, perquè van passar dècades fins que van tornar les falles a Xàtiva.

BIBLIOGRAFIA:

BOIX M, PALACIOS J. *Blai Bellver. Materials xilogràfics de la seua impremta a Xàtiva (segle XIX)*. Xàtiva, Associació d'Amics de la Costera, 1980.

SANCHIS I MARTÍNEZ J. *Història de les falles de Xàtiva*. Xàtiva, Ed. Xàtiva S.L, 1996.

MARTÍNEZ I REVERT A. *La impremta a Xàtiva. La tipografia de plom des de Blai Bellver fins als nostres dies*. Xàtiva, Matéu Editors, 2010.

Actualitat fallera

Publicacions i actes perduts en les falles de Xàtiva 1865-2015

per Josep Sanchis Martínez

A Xàtiva la festa de les falles ha procurat nombroses edicions de llibrets, fullets, programes, llibres i altres publicacions, afavorida per la voluntat des d'un principi amb Blai Bellver al capdavant, continuat per una caterva de poetes i persones que s'estimaven la festa fins arribar a l'actualitat on s'ha consolidat l'afició a escriure en i per a les falles.

Les revistes dedicades exclusivament a les falles, editades a la ciutat de Xàtiva, que incloquen l'actualitat i desenvolupen articles de referència festiva no han estat abundants en el transcurs dels 150 anys de vida d'aquesta festa a la nostra ciutat. Xàtiva no és com València, on s'editaren i continuen editant-se nombroses revistes falleres com *Pensat i Fet* i el seu suplement *La Traca*, *El Bunyol*, *Actualidad Fallera*, *Información Fallera*, *El Coet*, a més de les actuals revistes gràfiques abundants en fotografies dels monuments que solen aparèixer els dies de la setmana fallera exclusivament. Cal recordar altres revistes periòdiques d'informació com la *Revista d'Estudis Fallers* o *Cendra*, que han dinamitzat el panorama faller valencià aprofundint en qualitat i contingut històric, social, en definitiva, intel·lectual.

Ací a la nostra ciutat, les referències escrites de temàtica fallera les trobem al llarg de la història festívola plasmades majorment en llibrets de comissions falleres o de la Junta Local i també en periòdics que, amb més o menys profusió, divulguen les activitats a mesura que van produint-se i més profusament en arribar els dies previs i posteriors al 19 de març.

Tot i l'escassa producció de revistes específicament falleres a Xàtiva, anem a referenciar ací aquelles publicacions que aparegueren en algun moment entre 1865 i 2014, barrejades amb altres suports editats en paper, on textos i imatges han servit per que puguem tenir a l'abast la informació fallera d'altres temps, abans que es generalitzaren els nous mitjans de transmissió

de dades al públic, com foren l'àudio en un principi, els audiovisuals després, amb els suports d'informació continguda en CDs, DVDs, *pen drives*, etc., així com la gran acceptació per comoditat de les xarxes socials cada cop més abundants a l'Internet, així com d'altres formes de publicitar que venen espentant, les quals fan que el paper haja deixat de ser l'únic mitjà per transmetre l'actualitat i altres qüestions que conformen la festa fallera.

1865.- Full de *La peixca del aladroch*. En plantar-se la primera falla artística que veu la ciutat de Xàtiva, en la plaça de la Trinitat, per fer arribar a la gent el programa dissenyat per al dia de la *cremà* i la crítica que tractava el monument, Blai Julià Bellver i Tomás, empresari impremter i escriptor, va editar un full a una sola cara, exclusivament amb tipografia, encapçalat pel títol *Falla en la Plasa de la Trinitat on es fa la descripció de la falla i del tot de la funció*. Aquesta va ser la primera referència publicada de la festa de les falles a Xàtiva.

1866.- Llibret *La creu del matrimoni*. El segon any que es planta falla a Xàtiva es fa l'explicació i detalls d'allò que conté el cadafal faller narrant-ho en forma de conte fantàstic, sent altra vegada Blai Bellver qui escriu el contingut i qui l'edita a la seua impremta. Va ser prohibit per l'autoritat civil a requeriment de l'eclesiàstica, procedint a confiscar els exemplars impresos. Ha estat reeditat en facsimil posteriorment en diverses ocasions, la primera d'elles per la comissió de la Falla Jaume I els anys 80 i després per *Levante-EMV* en la seua *Historia de las Fallas*, així com per la Junta Local Fallera de Xàtiva en la *Trilogia Fallera* i també de forma unitària.

1867.- Opuscle *Eclipses del matrimoni*. En el tercer any que es planta una falla a la plaça de la Trinitat de Xàtiva, s'edita un llibret menudet que constava de deu pàgines (en altres llocs figura com a sis fulls foli en quart), redactades meitat en castellà, meitat en valencià, encapçalat pel títol *Eclipses del Matrimonio en la Hoguera de la plaza de la Trinidad*.

1933.- Festivitat Fallera. En març d'aquest any apareix aquesta revista a Xàtiva, on d'entre altres destaquen els articles d'Alfredo Sendín Galiana.

Album Fallero, revista impresa a València, dedicada a propagar les típiques festes de les falles i la grandesa valenciana, va dedicar sis pàgines a la ciutat de Xàtiva amb publicitat i fotografies, sent Carlos Sarthou l'autor d'un article literari titulat 'Crónica de Játiva en fiestas'.

1934.- Art i Foc. Fou una revista editada pel Comité Central Faller i l'A.A.F. de València, on es reproduïen els esbossos de les falles de Xàtiva i de València, junt a una fotografia de grup amb la fallera major, senyoreta Lolita Sanz i la seua Cort d'Honor, entre les altres fulles dedicades a les falles de la capital.

Es convoquen, per primera vegada a la ciutat de Xàtiva, premis per als millors llibrets de falles; el que atorga el Centre Valencianista de Xàtiva el guanya Gonçal J. Vinyes Masip —canonge de la Seu, posteriorment assassinat durant la Guerra Civil—, que escriu el de la plaça Enríquez, i el premi de l'Ateneu Popular local fou per a Bernat Sifre Masià, membre de la Falla Plaça de la República o del Mercat. Aquest any es plantaren deu falles grans i quatre infantils a la ciutat.

1935.- *Xàtiva Fallera*. S'edita per primera vegada a Xàtiva una revista general sobre aquesta festa, coordinada pel Centre Valencianista de Xàtiva, la qual ja s'anunciava a les pàgines de la premsa xativina el 23 de febrer d'aquesta forma: «Xàtiva Fallera. Esta publicació de caràcter festiu i literari serà una nota destacada de color i humor no mancats del seny de cultura i competència que avalen els noms dels autors que col·laboren en ella...». Hi escrigueren Maximilià Thous, Angelí Castanyer, Julià J. Piera, Miquel Durán Tortajada, F. Almela i Vives, Carlos Sarthou Carreres i d'altres.

1936.- *Album Fallero*. Entre d'altres, aquest any s'edita un àlbum, on s'indicava en un dels fulls que era l'«òrgano oficial del Comité Central Fallero, dirigido por F. Cruz Cuadrado, Jefe de Publicidad de Radio Játiva EAJ36 con la valiosísima cooperación de intelectuales, artistas y escritores».

Apareix un altre número de *Xàtiva Fallera*, desmillorat respecte del que es va editar l'any abans i amb nombrosos articles en castellà.

Una altra publicació d'aquest any va ser *Xàtiva, Falles 1936*, subtitulada *Xàtiva Fallera, any II, número 2*. Les dues foren editades en la impremta Marbau, situada en aquella època al carrer Wilson (avui carrer Trobat, lloc de l'antiga Impremta Martí).

1940.- A banda dels minúsculs llibrets de falla, atapeïts de publicitat i amb nuls o escassos escrits fallers, tret de relació de la comissió i explicació de la falla, en aquesta dècada dels anys 40 les notícies de referència fallera de Xàtiva vénen consignats al diari *Las Provincias*, exercint de corresponsal Carlos Sarthou Carreres. També es publica algun article al llibre de Fira com el de 1945, prou extens i amb els esbossos de les falles d'aquell any, titulat 'Definición, crítica i juicio de los llibrets de falles de Xàtiva', per Manuel Salazar i José Chocomeli, que manifesten els seus punts de vista sobre els llibrets i els aspectes a tenir en compte a l'hora de jutjar-los per atorgar els premis.

1950.- Des d'aquesta dècada, el diari *Levante* és qui més informa de les notícies falleres de Xàtiva de la mà d'Emili Sala Cuenca, corresponsal a Xàtiva. Aquesta dècada fou *Llorens Martí Talens* qui copava majorment els escrits dels llibrets de falla, bé en prosa, bé en vers.

1960.- Els anys 60, 70 i 80 del segle xx són d'escassa oferta en publicacions locals que dediquen les seues pàgines a la festa fallera, tret dels llibrets explicatius fets per les mateixes comissions o els programes generals de la Junta Local Fallera. És per açò que l'any 1965 passa sense pena ni glòria per al món faller, malgrat ser l'any del centenari del naixement de les falles a Xàtiva. Cap publicació local es fa ressò d'aquesta fita, perquè ni cap comissió ni la Junta Local Fallera se n'adonen de la fita. Enric Camanyez i Ubeda, Vicent Vidal Escorcia, Bertomeu Murillo, Pepe Santamaria i les col·laboracions de José López Sellés són qui més sovintegen dins la penúria d'escrits fallers que veuen la llum.

1994.- Xàtiva en flames. A principis d'any apareix aquesta modesta publicació de format reduït i només vint pàgines (deu fulls), editada per Ismael Martí Gironés, qui signava els articles com a *Gimais*. Altres persones que escriviren articles foren Josep Barberà Gosalbes, Josep Santamaria o Josep Sanchis Martínez, amb articles d'opinió o històrics. També contenia el programa de falles, entrevistes a l'alcalde i regidors locals, així com a artistes fallers, vinyetes de còmic, esbossos d'algunes falles de Xàtiva i poca cosa més. Estava escrita amb més il·lusió que cap altra cosa. Després de traure dos números, en gener i el de febrer-març, va deixar de publicar-se.

1997.- L'Aladroc. La Junta Local Fallera, presidida per Ximo Sánchez Pérez des d'aquest any en què va rellevar Antonio Úbeda Ferri en el càrrec (estant dos exercicis fallers al front), inicia el mes de setembre el costum d'editar als tallers de Matéu Impressors una revista d'actualitat fallera de Xàtiva anomenada *L'Aladroc*, en referència al títol de la primera falla plantada a Xàtiva el 1865. En finalitzar el període d'aquesta Junta Executiva de la Junta Local Fallera va continuar publicant-se posteriorment, encara que amb periodicitat irregular, sota la presidència de José Manuel Benet Vicedo, successor de Ximo en el càrrec durant els dos exercicis següents (1999-2001) i fins i tot durant la presidència de Joan Ramon Alcocer Pla (2001-2003). Les revistes amb la capçalera *L'Aladroc* s'editaren fins al número 13, últim de la primera etapa que ix de les màquines impressores el desembre de 2001. Col·laboren en aquesta revista diversos articulistes del món de les falles, sent dirigida per Agustí Garzó amb un consell de redacció format per Enric Vila, Josep Lluís Fitó, Rafa Tortosa, Guillem Alborch, Joan Quilis, Francesc J. Vila, Jesús Fèlix Soler i Jesús Badenes, amb la supervisió lingüística d'Emili Navalón i els dibuixos d'Alberto Valles i les fotografies de Agustí Perales cedides per *Levante-EMV* i d'Antonio Marzal. Abordava aspectes diversos a més del dia a dia de la festa fallera xativina. El març de 2004 s'edita un altre exemplar de la revista, que duu el número 1 de la segona època, no havent-se produït la continuïtat.

El març de 2004 s'edita un altre exemplar de la revista, que duu el número 1 de la segona època, no havent-se produït la continuïtat.

1997.- El Gautxo. La comissió de la Falla República Argentina edita conjuntament i inseparable del seu llibre anual de falles titulat *Argentina*, un suplement crític i satíric que titula *El Gautxo*, en referència als nadius del país argentí. En ell, en un to festívol i humorístic repassa diversos aspectes de l'actualitat, la societat, la cultura, l'esport, la religió i altres aspectes de la ciutat de Xàtiva, amb profusió de vinyetes de còmic, caricatures i fotomuntatges, tot enfilat a aconseguir una crítica incisiva, mordaç i deseixida de la que ben poca gent i aspectes de la ciutat se'n lliuren, bé personalitzada en components de la mateixa comissió, bé en veïns, bé en personatges públics.

2007.- *El Verí del Foc*. En març de 2007, distribuït conjuntament i inseparable del llibre de la Falla Joan Ramon Jiménez, apareix aquest suplement cultural, publicació que s'autotitula «fanzine de falles, Xàtiva i Cultura». El seu promotor i director és Rafa Tortosa i García, membre d'aquesta comissió fallera que li posa tenacitat perquè haja estat editada cada any des d'aleshores, sent l'exemplar de març de 2014 el número 8 de la col·lecció. Un equip de redacció s'encarrega que puga veure la llum la publicació i s'espera per a 2015 el número 9.

ALTRES LLIBRES EDITATS DE TEMÀTICA FALLERA

1996.- *Història de les falles de Xàtiva*. Apareix el primer i únic volum dels 3 que figuraven en el projecte inicial, escrit per Josep Sanchis Martínez i editat per Ediciones Xàtiva, S.L. en fascicles enquadernables que acompanyaven el setmanari d'informació local i comarcal **Noticia 7**. Era un moment en què estaven en plena eferescència historicoliterària moltes de les comissions falleres de Xàtiva. La idea naix per agrupar tota la informació que al respecte hi havia dispersa en mans de particulars, d'institucions com la mateixa Junta Local Fallera, l'Arxiu Municipal, —on el Fons Carlos Sarthou esdevenia una font imprescindible—, la Biblioteca Municipal —a través de nombrosos llibrets i periòdics antics— i l'Hemeroteca de València. Feia falta qui duguera a terme la localització i el buidatge de la informació, per a posar-la cronològicament en ordre i plasmar-la en paper, partint de la recollida de dades i d'imatges existents.

1998.- *Blai Bellver. Trilogia fallera*. La Junta Local Fallera edita un llibre amb aquest títol, contenint els textos de *La Peixca de l'Aladroch*, *La creu del matrimoni*, *Eclipses del matrimoni* i altres escrits amb introducció a càrrec de Robert Martínez i Canet i Josep Lluís Marín i García.

2006.- *Quaderns de falles*. Qui va ser durant dos exercicis president de la Junta Local Fallera, Joaquim Sánchez Pérez, tenia recollida una gran quantitat d'informació al voltant de les falles locals, la qual havia anat recopilant al llarg dels anys. Es va decidir a editar un compendi d'informació general que continguera la nombrosa i gran varietat de dades i estadístiques sobre les comissions falleres de Xàtiva i les seues activitats, al qual va titular *Quaderns de Falles*.

2007.- La Junta Local Fallera presidida per Xavier García i Paños, amb motiu del 75 aniversari de la constitució de la primera entitat que agrupava les comissions falleres de Xàtiva —aleshores anomenat Comité Central Faller de Xàtiva—, fet que es va produir l'any 1933, va editar un llibre titulat *JLF 75 Aniversari 1933-2007. Fent camí*, que reproduïx nombroses imatges i textos escanejats de diversos llibres anuals editats per aquest organisme faller, afegint-hi algunes fotografies més.

2015.- *Quadern de falles (II edició)*. La Junta Local Fallera avala una reedició augmentada en dades i millorada en maquetació de *Quaderns de Falles*, de Joaquim Sánchez Pérez, que esdevé un compendi necessari per saber de la història de les falles de Xàtiva, amb profusió de noms de presidents, falleres majors, artistes, premis aconseguits per les comissions en els diversos concursos i competicions, etc.

ACTES FALLERS QUE ES FEIEN EN ALTRES ÈPOQUES

ACTES DE CARITAT. - Als anys 30 del segle xx, amb la reiniciació i consolidació de la festa fallera a Xàtiva, les comissions falleres tenien el costum quan arribaven aquestes festes, d'obsequiar els més necessitats amb alguna almoïna, bé en metàl·lic, bé en espècie. Tot comença el març de 1933, quan a la Falla Méndez Núñez (avui Sant Jaume) un veí faller i empresari arrosser regala uns quilos d'arròs i un altre, pastilles de xocolata als pobres del barri amb motiu de la festa fallera.

Com que a Xàtiva existien diversos llocs on es recollien les persones desvalgudes o, com es deia aleshores, pobres de solemnitat, com eren la Casa Beneficència situada al Portal de Cocentaina i també els anomenats hospitalets, que en foren fins a tres a la ciutat, dels quals als anys de referència només funcionaven oberts el de Sant Josep, ubicat al carrer de Vera, a prop de la plaça Sant Jordi, i el de la Verge de la Seu, que estava al carrer Font Terol. Fins allà es desplaçaven els fallers a lliurar-los als asilats una mica d'alegria per tal que compartiren la festa que aquells dies es gaudia a la ciutat, com el 1934, quan la comissió de la falla de la plaça de l'Ajuntament, plantada al carrer Sant Agustí, va el 19 de març a migdia a l'Hospitalet de Sant Josep, al carrer de Vera, per obsequiar a les dones vídues sense recursos que hi havia asilades, amb un dinar.

El 1946 és la falla Sant Jordi, qui en el seu programa contempla que la comissió, el matí del dia 19 de març oferiria una xocolatada per a les dones pobres que residien a l'Hospitalet de Sant Josep del carrer Vera. Al migdia, en baixar de l'ermita de Sant Josep, tota la comissió es va dirigir a l'asil d'ancians de les mongetes del carrer Caputxins per obsequiar-los amb un dinar. També es fa durant anys això mateix amb la gent acollida a la Casa Beneficència, sent un costum als anys 40 l'anomenada gran bunyolada que obsequiava cada any la fallera major de Xàtiva a aquests establiments benèfics. El 1952 i 1953, el dia 18 de març, la cavalcada fallera finalitzava en la Gran Tómbola de Caritat, on les falleres venien els sobrets de participació al públic.

D'aquells costums ens ha quedat actualment la visita i obsequi d'un dinar el dia 16 de març a l'asil del carrer Caputxins, acte que figura en el programa de la Junta Local Fallera de cada any.

REVETLES EN FIRA. - La festa de les falles i la Fira d'Agost han estat lligades des del 1932 quan, per primera vegada, figura al programa d'actes una referència al món faller local: la presentació a la Glorieta José Espejo el divendres 19 d'agost de 1932, a les sis i mitja de la vesprada i fins a les vuit de la nit, del Festival de Belleses Falleres amb la proclamació oficial de la fallera major i Cort d'Honor d'aquell any, Mercedes Cuenca, tot acompanyat d'una banda de música interpretant peces valencianes. Seguidament es va fer un banquet popular a l'Hotel Espanyoleto i finalment, a les 11 de la nit a la Glorieta José Espejo, una gran revetlla fallera amb assistència de totes les falleres que farien de jurat dels concursos de pentinats, mantons de Manila i altres, on es van lliurar diversos premis del comerç local. Finalitzada la Guerra Civil que va patir Espanya de 1936 a 1939, l'Ajuntament de Xàtiva implica el món faller en la confecció

dels actes que composaven la Fira d'Agost, atesos els escassos recursos, tant econòmics com d'infraestructures i organitzatius patia la ciutat després d'aquells anys de destrosses i patiments morals i materials. Així, en la Fira de 1942, el dia 16 d'agost, que era diumenge, es va realitzar una vetllada musical als jardins públics amb revetlla fallera que contemplava l'acte d'elecció de la fallera major de Xàtiva per a les falles de 1943. Els actes de la Fira de 1943 contaven amb la participació dels fallers de la ciutat quan el dia 19 d'agost s'elegia en la Plaça de Bous la que anava a ser fallera major de Xàtiva 1944. Va ser escollida entre les representants de les diverses comissions que acudiren a l'acte la senyoreta Remedios Laguía Mira, de la Falla Mossén Uriós.

EL TREN FALLER. - A Xàtiva el 1952, els fallers, volent imitar allò que a la capital funcionava bé de cara a la promoció de la festa i aprofitant que Xàtiva es troba ben comunicada per ferrocarril, programen l'arribada d'un tren faller. El programa de festejos de la Junta Local Fallera d'aquell any, presidida per Antonio Beltrán Ferri, deia: «Dia 16. A las siete de la tarde, llegada del Tren Fallero Internacional en el que vienen delegaciones de todos los países del mundo siendo recibido por una representación de nuestro Excmo. Ayuntamiento, por nuestras encantadoras Fallera Mayor y Reina Infantil junto con las Falleras Mayores de todas las fallas, con sus respectivas cortes de Honor y Comisiones Falleras y por la Junta Local Fallera. Este acto estara amenizado por una Banda de Música, disparándose una kilométrica traca. A él invitamos a todos los setabenses para darle el realce que se merece nuestra Ciudad. Después de su llegada se realizará un desfile por las principales calles, dándose durante él, lectura al Pregón de las Fiestas organizadas en honor del Patriarca San José. Terminado este desfile, todas las comisiones de fallas se dirigirán a sus respectivos barrios. A las 21 horas será la tradicional plantà.»

En 1953 trobem al programa de festejos, confeccionat per la Junta Local Fallera de Xàtiva, presidida per Alfredo Mompó Climent, un text semblant, que variava ben poc del de l'any abans: «Dia 15. A las 7 de la tarde, llegada del Tren Fallero Internacional. [...] Invitamos a todos los setabenses y visitantes de toda España que nos honren con su presencia. [...] Este acto partirá frente a la Tómbola de Caridad.»

En realitat, que el tren faller fóra denominat *internacional*, era una broma només per semblar-nos a València, en ser els mateixos components de les comissions falleres de la nostra ciutat qui es desplaçaven fins a l'estació de Manuel-l'Ènova, per agafar el tren que venia des de València cap a Xàtiva i en arribar a la nostra estació de Renfe conjuntament els de dins dels vagons i els que esperaven a l'andana: autoritats, falleres majors, corts d'honor, falleres, fallers, veïns i bandes de música, simulaven una multitudinària arribada, muntant-se la festa amb un recorregut per totes les places de la ciutat on es plantaven falles en aquells anys. En 1955 es realitzava el dijous 17 de març.

Els anys següents no s'ha pogut constatar en els programes de falles altres actes del tren faller a Xàtiva, potser a causa del retard en constituir-se la Junta Local Fallera que, per tant, afectava al programa.

El 1997, el 23 de novembre, es programa un tren faller amb eixida des d'Alboi, fent-se allà un esmorzar, per agafar el tren de tornada a Xàtiva i en arribar iniciar el Ral·li Humorístic per la ciutat.

PREGÓ FALLER AMB SEGUICI HISTÒRIC. - Aquell any 1952, el dia 17 de març contemplava en el programa, des de les set i mitja de la vesprada, la Crida amb un pregó faller que consistia en un seguici històric amb trompetes i tambors on la gent vestida de valencians i va-

lencianes, eixia de davant l'Hotel Espanyolet, a l'Albereda (actualment la seu de la Delegació d'Hisenda) i resseguia els diversos carrers i places on es plantaven falles. Aquest acte es va repetir l'any següent, però fent-se el dia 16. El 1955 anomenaven en el programa faller «Gigantesca Cavalcada compuesta por carrozas, grupas», amb eixida de l'estació i arribada a l'Albereda, on es va dur a terme una baralla de confeti i serpentines.

DESFILADES TOTS ELS DIES DE FALLES. - El nombre de les desfilades per la ciutat arriben el 1953 a ser-ne cinc, una per dia de la setmana fallera del 15 al 19 de març, la qual cosa fa pensar en la gran il·lusió per la festa, alhora que en l'esforç dels fallers en recórrer gran part de la ciutat cada vesprada per donar compliment a allò programat. Actualment, només el dia de la Visita a les Falles, el de l'Ofrena a la Mare de Déu de la Seu i el dia 19 la Processó de Sant Josep des de l'ermita, impliquen recórrer els carrers de Xàtiva per tots els membres del col·lectiu faller.

ROMERIA A SANT JOSEP. En les dècades dels anys 40, 50 i 60 encara es realitzava la pujada a l'ermita de Sant Josep amb carrosses i falleres i fallers a cavall de les gropes. El trasllat i pujada de la imatge de Sant Josep es feia en processó des de la casa del clavari fins l'ermita.

ESPECTACLES DE BOUS. Durant anys, al programa oficial de falles figuraren espectacles taurins realitzats a la Plaça de Bous de Xàtiva. Així, el 19 de març de 1948 es va dur a terme un Grandiós Festival Taurí; en 1955 va tindre lloc el dia de Sant Josep a les 5 de la vesprada l'espectacle Galas de arte, organitzat per l'empresa taurina en col·laboració amb la Junta Local Fallera, desfilant abans per l'arena totes les falleres.

El 1989 es programa el 19 de març una correguda de jònecs sense picadors, de l'Escola de Tauromàquia de València, on actua Juan V. Calatayud entre d'altres.

ORQUESTRES MUSICALS AL CARRER La música d'orquestres ha estat present al carrer en diverses etapes de les falles de Xàtiva, iniciant-se ací en el concert ofert per la Música Vella davant la seua seu a la plaça de la Bassa per realçar el 1932 la falla que s'hi va plantar per Cli-

ment Mata. Els anys 50 i 60 foren els Charros Swing i el seu cantador Serrano **Palet** els qui més amenitzaven els dies fallers. Algunes comissions contractaven orquestres de pop-rock per actuar al carrer durant els dies de falla instal·lant una tarima a prop del monument i fent particip tot el públic, però els darrers anys s'ha perdut aquest costum, tret de finals dels anys 90 del segle xx, quan la Junta Local Fallera sota la presidència de Joaquín Sánchez i després Josep Manel Benet, retornen la música al carrer instal·lant una carpa a l'Albereda o com en els quatre dies de falles de 1999, quan actuen per tothom damunt d'un escenari a la plaça del Mercat les orquestres Pato Daniel, Valparaíso, Tramperos, Panadero Desconocido i Troia.

CURSES CICLISTES. Bé amb finals d'etapa de carreres ciclistes organitzades per la Junta Central Fallera de València, com la del 16 de març de 1945, amb meta a l'Albereda i dinar a l'Hotel Espanyolet, bé com l'any 1999, quan es convoca un Trofeu Falles de Ciclisme, patrocinat per Rafael Tormo i Recreativos Saetabis a Xàtiva, l'esport ciclista també ha estat present en el programa faller de la ciutat en ocasions.

COMPETICIONS DE FUTBOL. En 1934 la Fallera Major Lola Sanz Quiles va fer el servei d'honor durant el partit de futbol del Campionat d'Espanya d'Aficionats. El 1956, el 19 de març a les 5 de la vesprada, jugaren el Málaga C. F. i el C. D. Olímpic, segons figurava en el programa faller en honor de la fallera major senyoreta M. Mercedes Vidal Vera. El 1997 es va programar un partit de futbol sala femení al Pavelló Municipal de Voleibol. En 1998, al Pavelló Municipal de Voleibol té lloc el I Campionat de Futbol Sala per a comissions falleres

CONCURS FALLER DE TEATRE. El teatre, i més concretament el sainet, han estat de sempre relacionats amb les falles, tant en presentacions com en quadres artístics i funcions específiques programades de les mateixes comissions o Junta Local Fallera. El 1997 es convoca el I Concurs Faller de Teatre, que es va realitzar a l'Auditori de Sant Agustí. Hi van participar les comissions de les falles Joan R. Jiménez, Espanyolet, Murta-Maravall, Sant Feliu, Ferroviària, Raval i Molina-Claret.

cent anys després

per Emili Navalón Ramon

Enguany celebrem el sesquicentenari de les falles a Xàtiva, arran de la confecció a la plaça de la Trinitat el 1865 de la falla ideada per Blai Bellver. És evident que en l'actualitat i malgrat la crisi, les falles a Xàtiva gaudeixen de bona salut, tot i que no podem dir que era tan satisfactòria com la dels anys del darrer tomb de segle. Però, quina era la situació de les falles xativines quan se'n complia el centenari el 1965?

Aquell any, el del naixement de la Falla República Argentina, hi havia a Xàtiva quatre falles grans i dues d'infantils. De les grans, dues n'eren noves: República Argentina i Sant Feliu, una altra, el Carme, reprenia l'activitat després d'un any sense plantar falla —havia nascut el 1962 i també havia plantat el 1963 per a descansar el 1964—, mentre que la Falla de Sant Francesc —aleshores anomenada Tetuan— ja anava pel seu tercer any seguit plantant falla¹. Pel que fa a infantils, van plantar falla Sant Feliu i Tetuan. Val a dir que les falles no vivien els seus millors anys, atés que després que durant els anys quaranta arribaren a haver-hi fins a sis comissions, van anar desapareixent-ne i, des del 1949 fins el 1964 van viure un període d'esllanguiment, car el més habitual era que n'hi hagueren dues o tres cada any, amb anys com el 1950 en què no se'n va plantar cap i l'any 1957 en què en van haver quatre. A partir de 1965, amb quatre falles com s'ha dit, 1966 amb cinc i 1967 amb sis, comença l'augment del nombre de comissions, que es torna a estabilitzar al voltant d'aquesta quantitat i torna a augmentar el 1972 i 1973 amb nou comissions i, a partir del 1974 supera ja la desena, xifra de la qual ja no ha tomat a abaixar fins a l'actualitat.

La fallera major de Xàtiva va ser Gloria Tudela Iglesias, la fallera major infantil va ser M. de los Llanos Fitó Roselló i el president de la Junta Local Fallera era Constantino Alonso Sieiro. Les dades de les falles, presidents i falleres majors figuren en el quadre 1. Totes aquestes dades s'han extret del llibre que Ximo Sánchez va publicar el 2006 sobre la història de les falles de Xàtiva (SÁNCHEZ I PÉREZ J. *Quadern de falles*. Xàtiva, Matéu Editors, 2006).

Llibret Explicatiu

FALLA
Plaza de Tetuán

LEMA:
Cria fama y...

Xàtiva, Març 1965

QUADRE 1. FALLES A XÀTIVA, 1965

Falla	Fallera major	President	Lema de la falla	Artista	Fallera major infantil	President infantil	Lema de la falla infantil	Artista de la falla infantil
TETUÁN	Amparo Giner Lacosta	Rafael Segrelles Soriano	Oria fama y...	Blanco i Amau	Rosa M ^a Lluç Lluç	Alfonso Rus Terol	Paso a la juventud... paso a la nueva ola...	V. Morell
CARME	Josefina Rubio Garcia	Pedro Tejedor Puchol	La tira més gran del món	R. Morell	Marisa Canet Esperza ²			
REPÚBLICA ARGENTINA	Rosa Maria Vidal Ruiz	Antonio Naval Escribano	Críiques de nostre barri	R. Morell				
SANT FELIU	M. Carmen Garcia Navarro	Sr. Català ³	Je t'inguen pietat	R. Morell	M. Carmen Lladosa Quiles ⁴			

NOTES. 1-Aquest és el lema que figura en el llibre explicatiu de 1965, però el 1981, en el llibre de la comissió, es fa un recull de totes les falles anteriors amb motiu del 25è aniversari de la comissió i hi apareix amb el lema *Carabasses*. 2- No hi va haver falla infantil, però sí fallera major infantil. 3-El llibre de Ximo Sánchez no dona més dades sobre el president de la Falla de Sant Feliu de 1965. 4-Malgrat que hi havia fallera major infantil i falla infantil, no hi havia comissió infantil, per la qual cosa, com a president infantil figurava el mateix que el de la comissió d'adults.

Els premis no es repartien per seccions com es fa ara, sinó que, en haver quatre falles, se n'atorgaven del primer al quart. I el màxim guardó va ser per a la Falla Tetuan —era el tercer any consecutiu que se l'emportaven—, seguida del Carme, República Argentina i Sant Feliu. En infantils es va endur el primer premi la Falla Sant Feliu l'any del seu debut, mentre que Tetuan n'arregljava el segon. El premi de la Cavalcada del Ninot, que va ser el primer any que s'atorgava, va ser per a República Argentina i el Ninot Indutat va ser el de la Falla Tetuán.

El llibret explicatiu de la Falla Plaza de Tetuán, llevat de la coberta, editat completament en castellà, té 10 pàgines i és, efectivament, un llibret explicatiu, ja que en ell la comissió es limita —com era costum llavors— a donar a conèixer l'esbós del monument i una explicació de la crítica, tot això acompanyat de la publicitat (quadre 2). Va ser imprès per la Impremta Herrero i el seu dipòsit legal era V.800-1965. En l'explicació, feta en prosa, ja s'especifica que és en castellà i està signada pels artistes Blanco i Amau. El remat critica la degeneració a què, segons els autors, havien arribat les arts, com es feia palès, per exemple, en els pintors moderns i abstractes. Aquests estaven representats per ases, mentre que la degeneració de les arts la simbolitzaven amb la deessa de la fama gitada sobre una ploma que, per compte d'eixir d'un tinter, ho feia d'una carabassa. Com a falla clàssica que era, les bases presentaven quatre escenes, les crítiques de les quals eren molt genèriques i, per tant, no palesaven problemes locals ni tampoc de l'actualitat social o política. En la primera d'elles, 'El enchufe', es feia crítica d'aquest sistema d'obtenció de llocs de treball. 'Música o lo que sea' censurava la música moderna: «El caso es que él [un vell compositor], viejo y sin dinero, su disco de Waraer (*sic*) roto, nadie le hace caso, y esos dos gritando o berreando lo que saben, se llenan los bolsillos de dinero.» En la tercera escena, 'Las tres gracias o las tres desgracias' els autors palesen les excuses que hom posa la gent per a no contribuir econòmicament amb la festa de les falles. En el darrer quadre, 'Todo sea por no trabajar' la invectiva anava dirigida als qui vivien com a milionaris sense treballar, que per a l'autor eren músics moderns, toreros i futbolistes. «Esto es a grandes rasgos lo que el artista nos a (*sic*) puesto en la falla. Con su gracia y sátira de buen humor. Por lo cual la comisión se enorgullece con su visita y le da las más expresivas gracias.»

Llibret Explicatiu

LEMA:

la fira més gran del món

FALLA

**Vérge del Carme
i Salas Pombo**

Xàtiva, Març 1965

QUADRE 2. Publicitat del Llibre explicatiu de la Falla Plaza de Tetuán, 1965

Empresa/comerç ¹	Adreça ²	Telèfon
Muebles Segrelles	Beato Jacinto Castañeda ³ , 4	1901
Electricidad Serafin Maset	Moncada, 2	
Vinos Llopis	Moncada, 26	1090
Mirabar (Música Nueva)	⁴	1027
Perfumería Imperial (Juan Morrió García)	Plaza Tetuán ⁵ , 5	1201
Ferretería El Pozal (Francisco Boluda)	Fuente Alós, 3	1590
Maderas Bañuls (Railite)	Reina, 30, 32 y 34	1152

NOTES: 1-S'ha respectat la grafia original que apareix en el llibre. 2-S'ha respectat la denominació que aleshores tenien les vies públiques. 3- Actualment, carrer Sant Jacint Castanyeda. 4-En la publicitat no figura l'adreça, tot i que estrobava al número 7 de la Porta de Sant Francesc. Ho sé ben bé, atès que els propietaris eren els meus avis materns. 5-Actualment, Porta de Sant Francesc.

Com el de la Falla Tetuán, també el de la Falla del Carme és un llibret explicatiu, però en aquest cas té catorze pàgines, set de publicitat, sis de text i la coberta. La publicitat (quadre 3) és tota en castellà, però la coberta i el text és en valencià. El llibre es va confeccionar en la Impremta Herrero i el seu dipòsit legal era V.801-1965. El text conté l'explicació de la falla en vers. Duu com a lema *La fira més gran del món*² i està signada per V. Vidal-Escorcia. L'encapçala una quinteta de Pasqual Bosch i l'explicació pròpiament dita són 31 quartetes amb una més que acceptable rima encadenada, on s'alternen versos heptasíl·labs i octosíl·labs —encara que n'hi ha algun d'eneasíl·lab— i en la qual s'explicava quins eren els motius de la decadència en què havia caigut la Fira d'Agost. L'autor comença fent esment que la rutina havia envaït el programa de festes («Els programes de festejos / tenen tal monotonía / que sempre son els mateixos / canviant-los tan sols el día.»). També critica la mala qualitat dels espectacles de teatre, motos, bicicletes i carrosses, així com el fet que els balls tradicionals hagen caigut en l'oblit i que la joventut només pensara en els balls i la música moderna, que per a l'autor no té cap valor («Una joventut mig boja / sinse cap preocupació / fent mil desficacis goja / per tal d'atraure l'atenció.»). Les corregudes de toros també havien decaïgut («Ara porten uns novillets / —i millor diríem erals—, / per a uns pobres torerets / que s'embruten els camals.»), així com la fira de bestiar («La máquina els ve deixant / fora de la circulació / i l'home, puix, s'els va menjant / sinse por a l'indigestió.»). No se salven de la crítica ni els focs artificials ni la il·luminació del Reial de la Fira. Acaba l'explicació reconeixent dues coses bones que té la Fira, els pintors locals i l'aigua de la Font del Lleó («I es que l'aigua de Bellús / tan bona i abundosa / serveis per a quansevolús / i es además fructuosa.»). Com sol ocórrer en moltes de les explicacions d'aquella època, l'autor acaba disculpant-se per la seua crítica: «Repetim, quede constancia, / abans de deixar la ploma, / que lo escrit, en substancia, / és sols passatems i broma.»

QUADRE 3. Publicitat del Llibre explicatiu de la Falla Vèrge del Carme i Salas Pombo, 1965

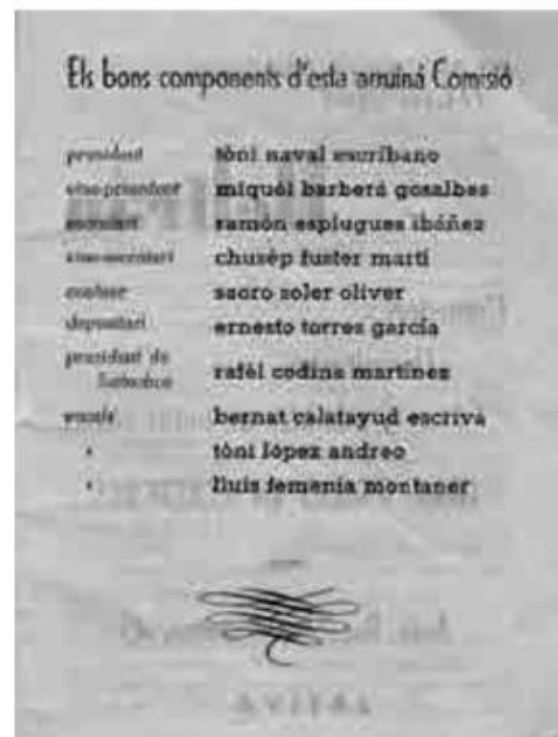
Empresa/comerç ¹	Adreça ²	Telèfon
Metàlicos Guse	Portal de la Granja, 19	1082
Toldos Antonio Climent	Avda. de Selgas, 28	1328
Carrocerías Lledo (Enrique Lledó Bonet)	Talleres: Reina, 64. Particular: Reina, 32	1758 i 1574 ³
Cristalería Setabense	San Vicente, 5	
Muebles Pelegero	Fábrica: Calle Banca, 9. Exposición y venta: Poeta Chocomeli ⁴ , 4	
Ferretería Molina	Avda. José Antonio ⁵ , 16	1613
Peluquería Murillo	Plaza Alejandro VI y San Pedro, 22	
Taller Electromecánico Cayetano Chaquet López	Reina, 28	1817
La Veneciana, S.A.	28 del Plano ⁶	1983
Rafael Roca Pelegero, agente comercial	28 del Plano ⁶	1983
Bar Los Arcos	⁷	1071
Radiadores Morant Martín	29 del Plano ⁸	1615
Carrocerías Lluch	Carretera Genovés, 19 y 21	1257
Salvador Abad Olmos, fabrica de tejidos	Fábrica: Camino Viejo Dos Molinos. Particular: Taquígrafo Martí, 11	

NOTES. 1-S'ha respectat la grafia original que apareix en el llibre. 2-S'ha respectat la denominació que aleshores tenien les vies públiques. 3- Respectivament. 4-El carrer Poeta Chocomeli no és el mateix que avui dia. Llavors duia aquest nom l'actual carrer Portal del Lleó. 5-Actualment, Albereda Jaume I. 6-Actualment, Avinguda Gregori Molina. 7-Tot i que no figura l'adreça, estava situat a l'avinguda Selgas, al costat de l'actual Gran Teatre. 8-Actualment, Escultor Esteve.

El llibret explicatiu de la Falla República té més pàgines del que era habitual en aquella època, 28, amb un format de 171x122 mm. El llibre està escrit majoritàriament en valencià. En castellà hi ha la publicitat (quadre 4), el programa de festes, l'explicació i una poesia a la pàgina 23. Va ser imprés a la Imprenta Papelería Martí. La coberta, en valencià, arreplega l'esbós de la falla, com era la norma en els llibrets d'aquells anys. En la pàgina 3 hi ha un article de Ramón Esplugues a mena de salutació o presentació titulat 'Llástima', en què explica les dificultats amb què es veu el naixement d'una comissió fallera i que palesa el mal moment que vivien les falles: «Allà per el mes de Març, resien finalisaes les falles corresponents al any anterior, es cuant un grupo d'entusiastes de la festa fallera, vechent el bac, per aixina diro, que les falles de Xàtiva han sufrít, es pòsen d'acuerdo efectuant la primera reunió, nombrant esta Comissió...». En la pàgina 5 apareix una relació de membres de la comissió, amb els noms de fonts traduïts al valencià. Continua el programa de festes, que es troba a les pàgines 7 i 9, signat pel president de festes, **Raco**, acrònim de Rafael Codina. El programa es feia ressò de la novetat dels premis de la Cavalcada del Ninot: «Lunes, día 15 [de març]. A las ocho de la noche, en el Real de la Alameda, GRAN CABALGATA DEL NINOT, en la que tomarán parte todas las Comisiones Falleras, galardonando a la que se presente con más humorismo y gracia y también al Ninot más artístico.». Les pàgines centrals les ocupen una fotografia de la fallera major, Rosa Maria Vidal Ruiz, la relació de components de la Cort d'Honor —en aquesta ocasió amb els noms de pila en castellà— i un acròstic de Gimais (acrònim d'Ismael Martí Gironés) dedicat a la fallera major:

Mira que seràs bonica, chiqueta;
 Al mirarte me quede embelesat,
 Recordant que tu eres de la nòstra festa
 Ideal reina de gran machestat,
 Al contemplar la teua simpatía,
 Resalten, juguetons, eixos ulls negres,
 Oasis plens de poesia,
 Silensiosos i sempre molt alegres.
 Al ser elechida reina fallera
 Vecheren els chics d'esta Comisió
 Ilusió en tú, i una fe sinsera.
 Donante les gracias amb tota emosió,
 Aguarden, ansiosos, en humil espera
 L'hora de la teua coronasió.

En la segona part del llibre trobem l'explicació en prosa de la falla, que ocupa dues pàgines (17 i 19) i en la qual ja s'especifica que és en castellà. En les pàgines 20 i 21 hi ha els versos, anònims, —tot i que Josep Barberà m'ha explicat personalment que probablement l'autor fóra Rogelio Esteve, un treballador de la Imprenta Papelería Martí amb inquietuds literàries, qui també va ser l'autor del la poesia que clou el llibret—, que van aparèixer en els cartells de la falla. Encara que es titulen 'Versos - Quintillas per a la falla', es tracta d'estrofes de cinc versos anisòsil·làbiques: hi ha des de versos de set síl·labes fins a un que en té catorze, tot i que la majoria en són de vuit, nou i deu, per la qual cosa, hauríem de concloure que les estrofes són quintets. La seua rima segueix l'estructura ABAAB, tot i que n'hi ha una que fa rima encadenada, ABABA. En els versos es fa una crítica del barri fonamentalment i, com és habitud, l'autor comença disculpant-se per la crítica: «Tant solsment alguns toquets / son lo que así anem a exposar. / De segur qu'els pareixerán poquets... / pero vullguem viure tranquilets / i que ningú se tinga qu'enfadar.»

En la crítica de la falla se censura la falta d'il·luminació del barri, les dificultats d'accés al barri des de la Glorieta o que els carrers del barri s'embassaren cada vegada que plovia. Sorprén, sobretot per la joventut dels membres de la comissió, que també hi aparega una diatriba contra el soroll que procedia de la Glorieta en els dies de fira: «Vocalista per así, micrófono per allá, / orquestina, bulla, algasara, chillits... / entre tot asó i la calor que fa / els veïns están en la sanc rechichiná / sinse poder dormir en el llit». Els quintets s'acaben amb el plany de la comissió per no haver pogut aixecar un millor monument: «Plóra nóstre cór faller, / pues volíem plantar un gran falla... / Pero no la puguem fer... / Mos h'ajudat póc el carrer / i nóstre cór plóra... i calla.» L'últim text que apareix al llibre és un poema en castellà, *¡Así se habla...!*, signat per Steve, probable pseudònim de Rogelio Esteve, en què recomana a les xiques que siguin falleres, encara que els seus xicots no hi estiguin d'acord: «—Pues que todas las muchachas / dejen su gesto cobarde / y hagan lo mismo que yo, / que aunque mi novio se enfade / he de ser fallera / cuando lo quieran mis padres. / —Haces bien, ¡aunque se vayan / con la música a otra parte!»

QUADRE 4. Publicitat del Llibre explicatiu de la Falla Avda. República Argentina i adjacents, 1965		
Empresa/comerç ¹	Adreça ²	Telèfon
Muebles Casa Sanjuan	Exposición: Avda. de Selgas (junto Fuente León). Oficinas y sucursal: Rep. Argentina, 22. 1. Almacén: Abad Pla, 11.	1928, 1577 i 1504 ³
Reparación de Ballestas Antonio Garcia Castellano	Reina, 50	1559
Muebles Beltrán	Avda. República Argentina, 43	
Automóviles, Motocicletas y Maquinaria Agrícola Santiago Martí Pastor	Avda. Ejército Libertador ⁴ , 23	
Taller de Reparaciones Alfredo Fasanar Sanfelix	Dr. C. Sarthou, s/n	1402
Girones, Ricardo Girones Mateu, perito industrial	Gregorio Molina, 1	1976
Calzados Montagud	José Antonio ⁵ , 28	1882
Construcciones Alacot Caldes	Puig, 49-51	1538
Calzados Rafael Esparza	Plaza Caudillo ⁶ , 5	1705
Imprenta Papelería Martí	Trobat, 11	1126
Destilerías Manuel Garcia (Fernando Nieto Garcia)	Avda. Rep. Argentina	1114 i 1729
Taller electromecánico Sagavi	Avda. Gregorio Molina, 5	
Cooperativa Obrera San Jose	Avda. Coronel E. Losas ⁷ , 7	1878
Almacén de Coloniales Hijos de Rafael Reig, S.A.	Oficinas: José Antonio ⁸ , 20-1.º. Sucursal: P. Mercado, 1	1120 i 1014 ³
Coloniales Roberto Albert	Cerdán de Tallada, s/n	1389
Representaciones Roca	Gregorio Molina, 5	1983
Galerías Boluda	25 del Plano ⁸ , s/n	
Lonas y Toldos Rafael Seguí	Cerdán de Tallada, s/n	1319
Vinos Ibanco	Puerta San Miguel, 4	1635
Autoservicio Asued	Rep. Argentina, 59	1038
Billares y Futbolines	Caudillo ⁶ , 31	
Cristalería Galindo (F. M. Martínez Delgado)	Avda. República Argentina, 7	1324
Gabriel Ferrer Ramiro. Almacén de Cereales Cacahuets y Piensos	Avda. E. Libertador ⁴ , 17	1576
Pedro Pardo Landete. Bar Sociedad Musical La Primitiva Setabense		1009
Creaciones Ramhfel. Generos de Punto	Avda. Rep. Argentina, 61	
Sigluna	José Antonio ⁵ , 22	1759
Kelvinator. Distribuidor oficial: Rafael Molina Serrano	Rep. Argentina, 45	1636
Rafael Beltrán Bellido. Electrodomésticos.	P. Morera, 2	1672

NOTES: 1-S'ha respectat la grafia original que apareix en el llibre. 2-S'ha respectat la denominació que aleshores tenien les vies públiques. 3-Respectivament. 4-Actualment, Baixada de l'Estació. 5-Actualment, Albereda Jaume I. 6-Actualment, plaça de la Bassa. 7- Actualment, Baixada del Carme. 8-Actualment, Carles Sarthou.

Dissortadament no ens consta que la Falla de Sant Feliu publicara cap llibre explicatiu de la seua falla de 1965.

NOTES:

1-La Falla Tetuán, després d'haver plantat falla durant la Segona República i a les primeries dels anys quaranta del segle passat, a partir de 1955 i fins el 1963, enceta un seguit d'anys en què té activitat de forma intermitent cada any.

2-El lema de la falla del Carme, en la coberta està escrit correctament: *La fira més gran del món*, mentre que a la primera pàgina falta l'accent de l'última paraula: *mon*.

BIBLIOGRAFIA

FALLA PLAZA DE TETUÁN. *Libret explicatiu*. Xàtiva, 1965.

FALLA REPÚBLICA ARGENTINA. *Libret explicatiu Falla Avda. República Argentina i adjacents*. Xàtiva, 1965.

FALLA VERGE DEL CARME I SALAS POMBO. *Llibret explicatiu*. Xàtiva, 1965.

SÁNCHEZ I PÉREZ J. Quadern de falles. Xàtiva, Matéu Editors, 2006.

SANCHIS I MARTÍNEZ J, PALOP I, NAVALÓN E. 'Història de la Falla República Argentina'. En: *Argentina 50 anys*. Xàtiva, Falla República Argentina, 2014.

La música de falles en solfa

per Enric Vila

Fet i fet. Ens és lícit de “parlar” de música? Vull dir “parlar-ne” amb paraules.

Joan Fuster. Diari 1952-1960.

Efectivament, no analitzarem si és lícit o no, com referia el mestre de Sueca, si amb paraules ens podem referir a la música. Independentment de la seua licitud ho farem, si som capaços. Tal vegada aquesta pròpia disquisició vinga perquè la música pot traspuar més per l'espiritualitat humana i els seus valors intangibles que per sensacions definibles amb la potencialitat de les paraules. Aquesta espiritualitat és la que fa que no entenguem la vida sense música, però que només la tirem de menys quan està absent. És l'ànima vital, el *soul* que definiren els americans. Qui no aixeca el cap quan escolta una música que sona pel carrer? És quelcom que no podem evitar; mediterrani, si voleu. Aquesta intangibilitat fa que tot siguen teories, teoremes, opinions, sensacions sobre aquesta art. I ací el relacionarem amb el món de les falles, veurem la seua influència i presència en les falles en general, en les de Xàtiva en particular, la seua evolució o estancament i/o involució, la seua problemàtica, possible promoció, la seua existència com a tal, quina música sona, com ho fa, i tot, humilment, des del meu escaire d'educand de música, sonador de dolçaina, melòman, gustós d'escoltar-la i, per sort, amic de músics, que només he tingut que incitar-los un poc perquè m'escudellaren allò que pensen i així, amb aquestes croses, arribar a bon port en aquest article, recollint la seua visió com a intèrprets de música en les falles i, a més a més, aconseguir l'assessorament necessari per evitar les màximes deficiències *tècniques*, musicalment parlant.

Hi existeix una *música fallera*? Amb les seues característiques pròpies? Cal parlar de música festeria o valenciana per aplicar-la a les falles?

Però comencem pel principi. La música ha acompanyat les falles des del seu naixement. Es poden entendre les falles sense música? Evidentment no. Han intentat escoltar una mascletada, una desfilada, sense veu? És complicat imaginar-ho, veritat?

Per tant, és lògic que açò fou així, que les falles començaren amb música, i a Xàtiva, ho tenim perfectament documentat. Si enguany celebrem el 150 aniversari de la primera falla que es plantà fora del cap i casal, com és la de la Plaça de la Trinitat, sols cal acudir a la trilogia fallera de l'insigne Blai Bellver, on en el programa d'actes que refereix, tant en *La Peixca del Aladroc* com en *La Creu del Matrimoni* queda palesa la seua participació:

(La peixca del Aladroc)

"Durant la funsió, que será de huit á deu de esta nit, se repartirán uns versets alusius á dita peixca, y la música niva tocará peses triaetes. Esta música no la paga ningú, porque se ha oferit á tocar gratis et pro Deo, en obsequi al sant per qui es fa la festa: en estes mateixes condicions sonará el tabalet y la dorsaina, que es musiqueta que obri molt el apetit á divertir-se."

(La Creu del matrimoni)

"A les set de dita nit el tabalet y la dorsaina anunciarán la proximitat de la festa. A les huit la música nova comensará á tocar lo millor del seu repertori musical."

No tot serán tocatetes,
pues també alguna vegá
pesa tindreu obligá
de flautí i de castañetes.

Cert que la música a la qual es refereix el senyor Bellver no tindria res a veure amb les formacions que podem trobar en l'actualitat, aprofitant ací per fer una mínima retrospectiva històrica de les agrupacions.

Les agrupacions musicals, tal i com les entenem, tenen el seu origen tombant el segle XIX, quan, derivades de les bandes militars, comencen a tirar endavant associacions musicals civils, que a més d'oferir la seua música, comencen també una funció pedagògica incalculable, en començar a introduir les seues escoles de música per nodrir amb el jovent les agrupacions. Pel seu origen militar han quedat els uniformes, les gorres de plat, els bords d'aurats, l'estendard i la manera de desfilat, fins i tot, el nom de *banda*, la qual duïen els militars els dies de gala. Abans d'aquestes, el que hi havia eren *agrupacions artístiques*, on es reunien músics, amb major o menor formació musical, amb l'instrument que tenien, havien heretat o estaven ensenyant-se a tocar, els quals intentaven que conjuntament sortira alguna cosa pareguda a la música. A aquestes agrupacions musicals serien a les quals es referia Blai Bellver. L'aparició en aquest segle té una explicació senzilla, es produí un canvi cultural que provocà que la cultura es democratizara; a més a més, les bandes contribuïren a apropar la cultura musical als pobles i a les classes més humils, ja que, si no haguera estat per aquestes, no haguera estat possible que arribara a un poble una sarsuela o una òpera de Verdi, per exemple. Els habitants del poble, que normalment no podien anar a les grans capitals, mancaven d'un circuit musical estable, sent així, que foren les bandes les que pogueren fer possible que aquesta cultura musical arribara a

qualsevol poble per menut que fóra. Es convertiren en una eina per democratitzar el sistema i apropar la cultura a les classes més humils. Fou l'única manera que tenien el poblats de rebre mostres de música clàssica o instrumental, amb el lògic arranjament que la formació de banda (i no d'orquestra) exigia. A Xàtiva, les dues bandes que tenim, foren de primeries del segle xx quan oficialment es formaren, sent aquestes hereves de les primeres agrupacions musicals de la Música de Carchana i Música del Mestre Benet. És molt recomanable la lectura de l'article que sobre aquest tema signà Sebastià Garrido en el llibre commemoratiu del Centenari de la Música Nova, on es parla en concret de l'origen de La Vella i La Nova de Xàtiva i de la música a Xàtiva en general.

El textos de Blai Bellver també fa referència al «tabalet i la donsaina», sent aquests dos instruments previs a tot allò referit. Indefugiblement hauria d'anar de la mà la creació de les falles amb un tabal i dolçaina acompanyant-les, eren instruments de fàcil accés i usuals a l'època, i pel seu estil cridaner sempre venia anunciant l'inici de dies festius.

La dolçaina és un instrument que forma part de la família dels oboès, instruments de llengüeta doble, una de les seues primeres referències documentades són les mateixes *Cántigas* d'Alfons X al segle xiii, si més no, els dibuixos que apareixen amb motius musicals, molts d'ells representen un tipus semblant a aquest instrument. Grecs, fenicis, romans, a Xina o a Egipte, feien referència a representacions d'alguna cosa semblant, i el tabalet, o tambor, exactament el mateix.

Aquest instrument és eminentment de carrer i el dolçainer fou el primigeni encarregat de fer arribar al poble melodies que aquest no tenia al seu abast, a més d'acomplir el seu paper tradicional i festiu. Ja amb la irrupció de les bandes de música, aquesta funció anà canviant.

El de dolçainer era un ofici, i de la pròpia etimologia de la paraula ho podem esbrinar. La terminació *-er* es referia als oficis que desenvolupaven els habitants dels pobles: fuster, torner, llanterner... Fins i tot, en les seues altres accepcions de gaita, gralla, xirimita, xaramita, parlem de grallers, gaiters, xirimiters, xaramiters. En contraposició a altres instruments que duen la desinència *-ista*, que es referís a l'*art de*, per això tenim al pianista, flautista, guitarrista, que són qui

es dediquen a l'art de tocar el piano, flauta o guitarra, respectivament; mentre que el dolçainer no és aquell que es dedica a l'art de tocar la dolçaina, sinó a l'ofici de fer-la sonar. Com qual-sevol ofici, la transmissió de coneixements, no només del usos i funcions sinó fins i tot de l'estil d'aquesta, era de manera oral, fet que provoca que moltes de les melodies que es tocaven es perderen o simplement canviaren segons el dolçainer les interpretara. Fins que no arribà una lectoescriptura, que per contra té el desavantatge d'encotillar el **llenguatge** popular propi de la dolçaina, no va anar quedant constància d'allò que es tocava. L'ús de la dolçaina es va revifar pels anys 80 del passat segle, canviant la manera d'entendre i interpretar-lo a grans passos, fins aconseguir el reconeixement oficial de la dolçaina als conservatoris de grau mitja del País Valencià. Així mateix també s'han creat nous usos, nous espais, com la formació de gran colla de dolçaines amb plantilla de percussió orquestral. A Xàtiva la Colla La Socarà es creà oficialment el 1996, sent a partir d'aquesta data quan se'ls podia veure ocasionalment pel carrers de Xàtiva amb algunes festes de carrer, albades o cercaviles. Una empenta important per a la seua incorporació al món de les falles xativines fou la Junta Local de Ximo Sánchez, allà pel 1998, quan la llogà per a diversos actes fallers com la **plantà** o la presentació, fins i tot per a la realització d'un concert en la II Setmana Cultural, fent-la així més visible i com a un recurs musical més per a moltes de les comissions falleres que, posteriorment i freqüent, en feren ús.

Música fallera

I ara reflexionem sobre música **fallera**. Davant la pregunta de si existeix en *stricto sensu* com a tal, com és el cas de la festa del Moros i Cristians, pràcticament hi ha unanimitat que no és així. Sobre aquesta mateixa qüestió ja va posar èmfasi un il·lustre músic xativí com fou Melcior Peropadre, segons ens indica Guillem Alborch en un article de la seua autoria en la revista fallera *L'Aladroc*, núm. 3, allà pel maig del 1998, en el qual ens recomanava les reflexions que aquest músic històric de La Vella feia sobre la relació entre falles i música en la desapareguda *La Veu de Xàtiva*, on conclouia que «les falles no tenen música pròpia» i demandava «la creació de noves

composicions per a la música de les falles, amb la intenció de crear una música característica», asseverant-ho de nou el senyor Peropadre en un article en el llibre de la Junta Local Fallera de 1995, apuntant alguna solució, com organitzar algun concurs de composició semblant als que es realitzen en les festes de Moros i Cristians per la creació *ex novo* de repertori de caire faller. El mateix Guillem Alborch exhorta un necessari enteniment entre músics i comissions falleres. Inclouent-hi la participació de l'Ajuntament, ambdues bandes de la ciutat i la mateixa Junta Local Fallera, ho fa també el president de la banda de la Música Vella, Jaume Vicent Solís i Salinas, en el seu article del llibret de la Junta Local Fallera *Falles de Xàtiva 2014*.

Dit açò, sols podrien associar-se específicament al món de les falles un reduït nombre de pasdobles amb cert ressò, com ara *Valencia, L'entrà de la Murta, Pepita Creus, Lo cant del valencià* i, sobretot, *El fallero*, que en paraules de Fuster: «no és precisament una pàgina antològica, ni tan sols entre les del seu autor. Però s'ha clavat en el cor de la festa i sembla que és insubstituïble: per molts anys, gràcies.» Aquest pasdoble compost pel mestre José Serrano per encàrrec del Comitè Central Faller l'any 1929, tingué una acceptació excepcional, sobretot arran que l'escriptor Maximià Thous posà lletra al poc de temps de la seua estrena, sent al teatre Apolo de València el 13 de març de 1931 quan s'escollà l'estrena de la música del mestre Serrano amb la lletra adaptada de Thous, «amb una escenificació del número amb acaparador èxit» i «*se repitió cuatro veces entre ovaciones, coreándolo el público*». Així ens ho assenyala Frederic Oriola Velló, amb el seu article 'L'estrena de El fallero', aparegut en el llibret de la Junta Local *Falles a Xàtiva 2013*. I ací podem tenir una altra clau per parlar d'aquests pasdobles com a *fallers*, l'adaptació d'una lletra amb clares al·lusions al món de les falles, cosa que permet que els fallers se senten absolutament identificats, com poden ser els referits *Valencia, L'entrà de la Murta*, o el referit *El fallero*. Per tant, caldria més parlar de *música per a les falles* o *música de falles*.

I la música *de falles* és el pasdoble? Majoritàriament és així, a banda dels ritmes *patxanga* que marquen l'actualitat musical del moment. El pasdoble és una peça musical de marxa binària, un *pas-doble* utilitzat en les desfilades militars, sent la seua introducció en les corregudes de

bous allò que provocà l'acceptació i l'èxit popular que té als nostres dies, en gran mesura per la seua melodia molt festiva i ballable. A altres països aquestes peces de desfilada solen tindre un aire més marcial i marcat, no sent tant aptes per al ball i la festa.

Una mostra molt clarificant d'aquests és la de visitar l'exposició del Ninot, tant de València com Xàtiva, i supose que d'altres pobles i parar-se a escoltar la banda sonora que ens acompanya, sent una reiteració del repertori de pasdobles més *clàssics*.

A banda dels pasdobles referits, altres com *Ragón Falez, Febrer, Francisco Bravo, Tomás Ferrús, Pérez Barceló, Amparito Roca, Pepita Greus, Xàbia, Pepe Antón, Fiesta en Benidorm*, ens acompanyen els dies de falles, però no deixen de ser pasdobles heretats de la tradició i repertori bandístic de carrer, tant per a les falles com per a les festes de carrer, per exemple. Tal com deia Joan Fuster en el seu article 'Les falles i el "pasodoble"' del seu *Combustible per a falles*: «El tipisme de les falles és una suma de tot allò que de més popular ha tingut València en els darrers seixanta anys. No cal buscar més peus al gat, quant a la seua antigor. I posat que la festa s'hagués de rodejar de música, aquesta havia de ser la música de què disposaven els valencians inventors de les falles: la música de banda, de carrer i estrepitosa. És que això resulta poc "racial", poc "genuí"? Bé, doncs, sí, molt poc. ¡Però que hi farem!»

Cal fer incís que la majoria dels pasdobles referits estan datats abans dels anys 40! I poc s'ha fet de nou en una terra que s'ompli de dir que és eminentment musical, trobant-se mínimes aportacions des d'ençà, tenint en compte la magnitud musical i de músics de la qual gaudim. Avui dia la podem qualificar més de *música festera*, que aquesta sí és perfectament identificable (fins i tot algú hi ha que la qualifica de *valenciana*, amb un frau geogràfic important, car són músiques que s'escolten arreu del País —sempre amb la comarca de l'Horta com a melic de totes les coses).

Intents d'aquest tipus, d'apropar-se a una música *fallera*, se n'han fet però no han qual·lat. Ja en una nota de premsa enviada per la Federació de Societats Musicals de la Comunitat Valenciana (FSMCV) el 6 de març de 2014, i aprofitant l'avinentsa de la presentació de les

candidatures com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat de la Unesco de les Falles i de les Societats Musicals, el president d'aquesta sol·licitava una entrevista amb la JCF per potenciar l'espai viu que generen les falles, i afirmava que les sinergies i la col·laboració entre falles i societats musicals, com a principals agents culturals, potenciarà el seu valor patrimonial i cultural. Explícitament ja el 2011 es demanava que s'obri un debat amb els estaments de les falles en torn al repertori, promoció i creació de música fallera, però la JCF no es va fer ressò d'aquesta qüestió. Els mateixos músics alertaven que la reiteració de les peces minva la riquesa musical dels mateixos actes fallers; a més a més, expressaven la seua preocupació per la música interpretada, en moltes ocasions, per formacions reduïdes amb la deficient execució de les obres en contraposició a la qualitat que exhibeixen les societats musicals en els diferents concerts i certàmens, així com feia incís en frenar la competència deslleial de grups musicals no pertanyents a cap societat musical federada que no poden assegurar la serietat i fidelitat dels compromisos pactats. Amb aquesta nota de premsa queden a la llum alguns temes objecte de debat i que més endavant analitzarem.

En falles el més habitual que acompanya a les comissions és una xaranga. La xaranga és una formació reduïda de músics, que sol estar entre els 15 i 20, on allò important és que estiguen les màximes famílies d'instruments de manera proporcional. És necessari que estiga compensada en acústica i sonoritat, sense que cap dels membres destaque i a més que sone acceptablement afinada i conjuntada, ha d'interpretar una melodia doblada i un contrapunt, sent molt important la part greu, sent la presència d'una tuba, per exemple, la que puga marcar la qualitat d'una xaranga. En l'actualitat no és aquest el costum, sent simplement formacions **reduïdes**, en les quals s'eliminen algunes famílies d'instruments i, per tant, amb l'eliminació de plans sonors i veus que empobreixen en gran manera la peça interpretada. Aquestes **reduccions** simples de membres influeix, i molt, en el repertori que aquestes puguen tocar, almenys decentment, perquè d'atrebits, n'hi ha. Serà complicat interpretar els grans pasdobles bandístics perquè mancarien de recursos musicals i sonoritat suficient, sent formacions més per a la **patxanga**. Aquesta associació xaranga-patxanga està molt implantada, entenent patxanga com a repertori festiu, anàrquic, que replega les cançons més populars, altament ballables, els **great hits** de torn, i que, normalment, els seus arranjaments deixen molt que desitjar, i poden ser interpretats amb major o menor fortuna. Es tendeix més per a reforçar la part de percussió, s'augmenta la **potència** simplement, amb el que es perd sonoritat i, en molts casos, es guanya en **soroll**. A algunes poblacions si una formació no compleix amb una plantilla mínima i correcta no se'ls deixa desfil·lar, fins i tot, el col·lectiu contractant és sancionat econòmicament o impedit-los desfil·lar.

Si parlem de la dolçaina, el repertori dolçainer s'abasteix principalment de cercaviles, que són peces musicals populars de compàs molt viu, que en el seu origen venia interpretada per músics ambulants, d'ací el nom. Cal matisar que aquest repertori ve determinat per les tessitures tan particulars que tenen les dolçaines, on de normal només es poden conjugar diverses veus, en les quals una duu la melodia i les altres són acompanyants, però amb el mateix timbre i tessitura, encara que de vegades puga utilitzar-se una dolçaina més greu com la tarota o la dolçaina en fa (les altres solen estar afinades en sol). Aquestes particularitats determinen el repertori i els actes que poden abastir. Se sol usar per a l'acompanyament de la comissió el dia de la presentació, cercaviles de migdia, l'ofrena, la baixada de Sant Josep i moltíssimes vegades per a l'eixida de les falleres majors a l'escenari el dia de la seua presentació, on es toquen fanfàrries d'origen medieval.

A Xàtiva

I com està el músic i la música en les falles de Xàtiva? Ací continue tirant mà de diverses converses que he tingut a l'efecte amb nombrosos músics, directors, musicòlegs en les quals els he preguntat per la qüestió, i quasi tots coincideixen. Sembla que el faller de Xàtiva, més que el músic o la música, allò que valora és la presència d'aquests. Sembla que només la tiren de menys quan està absent. A més a més, la singularitat dels actes fallers xativins provoca en molts casos que la qualitat de la música que sona no siga la més adient, ni el comportament tant del músic com del faller siga el més satisfactori, actes com l'entrega de premis o la correguda de falles no afavoreixen gens la bona imatge musical que es puga donar, a banda que el repertori que es demanda per part dels fallers es repetitiu, simple, nodrit de temes *patxanguers* o popurris del que sona per la ràdio en aquell moment. Tant la durada de l'acte com l'hora de la convocatòria és molt variable. Comparats amb altres festes com la de Moros i Cristians, amb les falles de Xàtiva la diferència és abismal, pel que fa al tracte, el respecte a la música, el respecte als horaris, la tradició, l'organització dels actes i també el recolzament per part de tots els estaments. Sembla que caldria concloure que existeix més cultura musical i més respecte a la figura del músic. Com a trist consol del pobre, ens queda que la situació no és molt diferent a altres festivitats falleres de localitats properes, llevat dels dos actes abans esmentats que sí són exclusius de Xàtiva, i ací sí tots coincideixen, no són gens recomanables per a la bona salut musical.

També és cert que la música, junt al monument faller, és la primera en rebre les conseqüències de la crisi econòmica, cosa que fa que la falla demande un menor nombre de músics amb la minva evident de la qualitat oferta, ja que el repertori es pot reduir a les cançonetes del moment, o l'aparició, i ací ja feia incís el mateix president de la FSMCV i tots els músics consultats de les xarangues *no federades, pirates, mercenàries* o com vulguen qualificar-les, que no toquen sota cap societat musical i sols s'ajunten per tocar en festes, que quan sonen al carrer és evident la falta de treball previ i en alguns casos de formació musical, a costa d'oferir un millor preu. Que algunes vénen segregades de xarangues *oficials* per determinades raons? Que és legítim? Tot pot ser. Legal? Això podria ser més discutible, ja que es veurien en complicacions en el moment que l'Agència Tributària (que ja s'han sentit moltes campanades que en properes falles ho faran) vulga que els renten comptes. Les societats no tindrien problemes en facturar, però aquestes no associades caldria que es proveïren del CIF pertinent per fer-ho, amb els inconvenients que això els podria suposar. Incisos a banda, està clar que aquestes formacions *low cost* empobreixen la imatge de la música de falles i no ajuden a dignificar-la.

Tal vegada —i pot ser sembla una paradoxa—, escoltar tanta música i de tan bona qualitat sonora i musical en els diferents mitjans de comunicació o reproductors habituals provoca que la societat actual aparente no valorar la música *en directe*, la qual no es rep tan *neta* com la que escoltem per l'equip d'alta fidelitat de casa. Sols associem un bon directe a un concert amb milers de watts, que no deixar de ser música *amplificada*, aquest *directe* més *brut*, si em permeten l'expressió, és el que s'escolta al carrer en falles o en qualsevol festa, i no és ni més ni menys allò que fan totes les agrupacions musicals, i ho fan de manera *amateur*, sent notori que els guanys econòmics que els repercuteixen al llarg de l'any aquestes actuacions són minsos, i més si comptem euro/hora, la majoria són per pagar-se baquetes, embocadures, canyes, conservatoris, estudis o instruments nous. Puc concloure que la música en directe té les seues imperfeccions però no hi ha res comparable.

Què s'hi pot fer? Ja Melcior Peropadre apuntava una espècie de concurs comparable a altres festes. Seria una bona opció convocar un concurs de composició de música *per a falles*, fins i tot, algun sotsapartat de composició que tinguera en compte les formacions reduïdes de les xarangues. Els guanyadors, a banda d'un premi econòmic (que no caldria que fóra exagerat, n'estic segur), tindrien la satisfacció de saber que les seues peces seran d'obligat repertori per a les bandes que aquell any tocaren a Xàtiva. Les bandes rebrien l'excel·lent regal d'aconseguir noves partitures de manera gratuïta, i que sols aquestes durant aquelles falles serien les encarregades de tocar-les en exclusiva, amb el preceptiu concert abans de la setmana fallera on s'estrenaren les peces guanyadores per les grans bandes de la ciutat en el seu format simfònic i així donar-la a conèixer a tot Xàtiva. Estic segur que alguna d'aquestes peces quallaria al passar del temps i es convertiria en música *fallera*, i a més, d'origen socarrat.

Un gran concert de falles, independentment que hi haja noves creacions o no, seria també una manera de fer conèixer la música que es toca en falles, augmentant la coneixença del públic del repertori clàssic, i s'evita així que un faller s'acoste al cap de banda i li diga allò típic de: «Toca'm, toca'm eixa de... eixa que fa... sí... eixa de xam-xam-pum-pum-xam que toqueu quan...» Directament diria amb seguretat, «Toca'm el pasdoble *Pérez-Barceló, Ragón Falez, Tomás Ferrús, Fiesta en Benidorm, Blai Bellver*» (vos imagineu un pasdoble que es diguera *Blai Bellver* o inclús *R. Argentina?*). Aquesta mateixa coneixença per part del faller i del ciutadà no faller de la música, crec, que augmentaria, en proporció geomètrica, la valoració al músic i a la música que fan, i els mateixos músics haurien d'esforçar-se per poder complir amb aquests, i pujar indefugiblement el seu nivell musical.

Seria força interessant que tots aquests plantejaments foren debatuts per totes les parts interessades, i seria molt recomanable obrir una taula rodona on s'hi posaren els temes al damunt. Junta Local Fallera, bandes de música, comissions falleres, amb el recolzament de l'administració pública, s'exposaren entre ells, necessitats, mancances, dificultats, encara que no s'arribara a solucions ni acords, seria un pas important per veure-li les banyes a la qüestió, perquè

tal qual referia Guillem Alborch en *L'Aladroc* núm. 3, és necessari l'enteniment entre els músics i les falles. També caldria preguntar-se si aquesta és la música que volen o s'hi **conformen** els fallers. Aleshores, com en altres aspectes, és el faller qui ha de canviar, i sobre açò, també s'han escrit molts articles.

Per finalitzar tal i com he dit al començament, li vull traure profit a unes paraules del ideòleg de Sueca: «Excuseu-me la digressió. Si jo tingués uns coneixements musicals una mica més sòlids, faria pública aquesta teoria; com que no els tinc, m'he d'accontentar amb l'esplai de comunicar-la a l'amic que tinc més a mà». En aquest cas als amics de República Argentina.

Agraïments sincers a tots aquells músics que m'han dedicat uns minuts per conversar sobre aquests temes.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA.

ALBORCH G. 'Sobre el necessari enteniment entre els músics i les comissions falleres'. En: *L'Aladroc*, núm. 3. Xàtiva, maig del 1998.

BELLVER B. *Trilogia fallera i altres escrits*. Xàtiva, Junta Local Fallera, 1998.

CRESPO I. *Fuster melòman. Els escrits sobre música de Joan Fuster*. Algemesí, Andana Editorial, 2012.

FUSTER J. 'Les falles i el "pasodoble"'. En: *Combustible per a falles*. Alzira, Bromera, 1996.

GARRIDO S. 'Música i les bandes de música'. En: *Música Nova. El seu centenari*. Xàtiva, Música Nova, 2002.

ORIOLA I VELLÓ F. 'L'estrena de El Fallero'. En: *Falles a Xàtiva*. Xàtiva, Junta Local Fallera, 2013.

SOLÍS I SALINAS, J.V. 'La música en les falles de Xàtiva. Consideracions'. En: *Falles a Xàtiva*. Xàtiva, Junta Local Fallera, 2014.

PEROPADRE M. 'Les falles i la necessitat d'una música pròpia'. En: *Llibret JLF de Xàtiva*. Xàtiva, Junta Local Fallera, 1995.

PUIG P. *La dolçaina nous recursos interpretatius*. Projecte fi de curs 2010-11. Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC).

Estat actual de la figura *El ialo*, de José Garcia Tortosa, *Vèrnia* (Sant Jaume, 1943). Arxiu Rafa Tortosa.

ninots per a un museu

per Rafa Tortosa i Garcia

Sembla que un museu faller ha de ser un museu de ninots. Així ens fa pensar si visiten el Museu del Ninot Indultat de València o el del Gremi d'Artesans d'Artistes Fallers de València, ubicat al centre de la Ciutat Fallera al barri de Benicalap. Fins i tot els existents a les poblacions d'Alzira i Cullera on alberguen els ninots salvats del foc i que han sigut mereixedors d'aquest premi. Amb açò, i en cap cas, considerem l'absència del ninot en un museu faller, però no l'hem de considerar com a l'element principal sinó com un element explicatiu, del qual puguem extraure diversa informació que ens ajude a entendre una determinada època, un procés constructiu o conèixer curiositats, anècdotes... I no del món faller sinó també de la societat local i fins i tot nacional.

Ara bé, a pesar de l'interès mostrat per catalogar i documentar els ninots premiats i indultats, sóc partidari de la teoria més purista de les falles, on els ninots són per cremar-los cada any el dia 19 de març. El seu lloc és el foc i no el museu. Ara bé, els ninots —considerats com la icona de les falles— no deixen de ser un element primordial en la mostra d'un museu faller.

El projecte **Foguejant Cultura** tracta d'incloure els ninots des d'aquesta perspectiva per diverses raons, les quals esbossarem de seguida. A l'hora d'elaborar el projecte del Museu Faller de la nostra ciutat, en primer lloc calia establir quin tipus de projecte anava a ser, a qui hauria d'anar dirigit així com tenir en tot moment la geometria i superfície del contenidor, el qual suposava un factor principal, per tal de traçar els itineraris i les distintes sales o zones a establir. Hem considerat, com a objectiu principal, que el Museu Faller tractara les falles de Xàtiva, amb les peculiaritats i exclusivitats de les nostres falles, que explicaren allò que ens fa únics en tot el panorama valencià de la festa fallera. Des d'aquest principi, calia elaborar un projecte atractiu per a tots els públics, ni tancant ni fent exclusiu a un determinat grup d'edat, pel grau de coneixement de la festa o, respecte al reclam turístic, la procedència del visitant.

Sempre hem tingut clar que el Museu Faller ha de ser un focus de cultura, on el visitant assumisca coneixements i s'enriqueisca culturalment. Per això, hem de ser possibles, els fallers, de demostrar que les falles, com a festa i tradició, som patrimoni cultural del poble xativí, i cal que ho fem a través del nostre Museu Faller, i no solament com un espai expositiu sinó com espai divulgatiu.

Aleshores, hem plantejat un projecte que ens conte cronològicament la història fallera de la ciutat. No plasmada com un llibre de la història, sinó contant diversos passatges i episodis —els més característics i cridaners— d'aquesta història. Ni cal dir que pren gran importància la trilogia fallera de Blai Bellver i la Romeria a Sant Josep, icones imprescindibles de la festa xativina.

Dins d'aquest recorregut de la història fallera, els ninots prenen importància per tot allò parlat en la introducció. El present escrit, arran les directrius proposades pel consell de redacció del llibre *Argentina 2015*, pretén contestar de manera justificada la col·lecció ideal de ninots (indultats) que es podrien exposar al museu faller.

Per respondre la qüestió, hem de partir de la col·lecció de ninots existents que han estat resguardats satisfactòriament per artistes, comissions i particulars.

Dels 55 ninots grans que obtingueren el premi del Millor Ninot —la majoria també mereixedors del premi de l'indult—, 15 ninots són els que existeixen actualment, és a dir, prop del 30%. Podem veure en la taula I els ninots existents actualment, i de la qual podem extraure diverses conclusions. La més cridanera és que l'existència del ninot no va relacionada amb l'antiguitat, on poder apreciar ninots de fa cinc a quinze anys que no romanen en l'actualitat a causa principalment de la inexistència d'una normativa que els fera conservar, premissa establerta fa un parell d'anys en l'estatut faller. A aquesta observació cal afegir la poca implicació d'alguns artistes i comissions en la conservació i posada en valor dels ninots. Respecte als més antics, la inexistència de les figures, condicionada també per la manca de normativa, resulta més evident atesa la gran quantitat d'anys que el ninot ha de patir el seu indult: inclemències meteorològiques, espai inadequat de conservació, continu canvi de lloc, ignorància puntual o constant del valor patri-

Dona Picapedra, de Josep Martínez Mollà (Tetuán-Sant Francesc, 1961) a la Cavalcada del Ninot. Arxiu Manolo Blanco.

monial per part dels fallers, etc. Cal afegir, que fins el III Congrés Faller de la Junta Local Fallera de 1981, el màxim guardó de la competició del ninot era allò de *Premio al Mejor Ninot*, i el fet d'indultar-lo—sabem de l'existència de molts d'ells—, era per iniciativa pròpia de les comissions.

Respecte als ninots infantils guardonats (vegeu taula II), a pesar de no realitzar una exhaustiva catalogació i posterior documentació, ens atrevim a dir que dels 37 ninots premiats, s'arriben a conservar entre 17 i 31 figures (entre 47 i 86 %). L'explicació d'esta variació radica en què sabem amb seguretat l'existència de 17 ninots, la segura inexistència de 6 ninots i dels 18 restants ens trobem en procés de rastrejament. La mostra infantil sembla ser més completa d'acord a les dimensions del seus ninots que donen major lloc a ser conservades pels artistes fallers a més de les falleres majors, les quals decidiren quedar-se com a record el ninot indultat d'aquell any.

Determinada la col·lecció existent, i d'acord amb les premisses principals del projecte museogràfic, calia determinar per a cada època, quines figures han de ser les elegides per a l'exposició. Açò no vol dir que no hi haja interès en les figures rebutjades, sinó tot el contrari, totes les figures conservades mereixen aparèixer en el museu —i més, després de tants anys en estat de conservació per a aquest fet—, però cal tenir en compte altres condicionants com la limitació de l'espai expositiu.

Si observem els ninots existents, es contempen èpoques on no tenim cap figura existent. Així que la tria es determina a les èpoques de *La Democràcia* (1975-2000) i el *Segle XXI* (2001-2014). L'elecció de les figures ha vingut determinada per:

L'ús explicatiu del ninot dins del projecte museogràfic.

L'autoria del ninot.

La tècnica i materials utilitzats.

La primera de les determinacions ve justificada amb allò que hem dit anteriorment. Considerem que un ninot *ha de parlar*, no és simplement un objecte artístic; és un objecte satíric i crític. Per tant elegirem els ninots per a ser utilitzats com un element justificatiu d'allò que estem parlant, d'alguna anècdota, de dir-nos la problemàtica que s'hi trobava la ciutadania un determinat any o la proliferació constant de diverses crítiques aparegudes en una determinada època. Assessorats per l'Associació d'Estudis Fallers, pensem que els ninots no poden ser exposats sense una informació afegida que continga les dades del ninot i ens explique les raons per les quals l'artista, junt al poeta o al guionista, van establir una crítica. Cal que a tot visitant li facilitem la descodificació dels ninots i puga interpretar, amb més dades, la figura exposada.

Hem de fer un incís sobre el premi del ninot indultat i les seues corresponents bases que determinen les puntuacions a valorar en les figures mostrades en l'exposició. Si estan d'acord amb allò dit al paràgraf anterior, resulta curiós com les bases del concurs de ninots no acull cap apartat referent a la crítica o la intenció satírica, valorant l'expressivitat artística, modelat, pintura i acabat. Si volem indultar un ninot, ho hauríem de fer pensant que va a estar exposat en un museu i que caldria que aquest, repetint el que he dit abans, diguera alguna cosa. Imagineu-vos si, hipotèticament, el museu faller fóra completament una mostra de ninots, un rere l'altre. Pense que en aquest conjunt es perdria un dels valors que tenen com a tarannà els ninots, en particular, i les falles en general, aquella sàtira mordaça, la qual enllaça amb la part artística gràcies a l'enginy i la gràcia.

Ninot de la Massiel, d'Antonio Grau Cros (Espanyoleto, 1969). Arxiu Antoni Grau.

Estat actual del ninot *Home sentat amb gos*, d'Andrés Martorell (Ferroviària, 1981). Arxiu Rafa Tortosa.

El Quixot i Sancho Panza, de Paco Roca Chorques (Joan Ramon Jiménez, 1994), al cadafal. Arxiu Rafa Tortosa.

Sobre la segona determinació, la de l'autoria de la figura, ens referim al fet que la presència de l'obra —en aquest cas un ninot o grup de ninots—, ens reforçarà plenament quan parlem d'un determinat artista faller, atès que en el nostre projecte valorem l'aparició dels artistes professionals de la nostra població, en dues èpoques: els anys 60, amb Josep Martínez Mollà, Antonio Grau Cros i Manolo Blanco Sancho, i a l'època dels 80, amb l'aparició d'artistes de falles infantils com Paco Roca Chorques, Josep Castells Pérez, Manuel J. Blanco Climent o Xavier Herrero Martínez entre d'altres. A més a més, hem volgut en tot moment tenir la presència de ninots que estigueren signats per la majoria dels artistes casolans, almenys la d'una figura, si és possible.

La tècnica i material utilitzat en l'elaboració del ninot és important i, evidentment, va en paral·lel a la cronologia de la història fallera. Per explicar i descriure certa tècnica o un determinat material emprat no cal mostrar una bateria de ninots realitzats amb la mateixa tècnica i amb l'exposició d'un ninot és suficient per arribar a la intenció esperada. Aquesta determinació ens resulta important per fer una explicació paral·lela de com s'han confeccionat les falles en distintes èpoques.

Davant aquestes premisses, calia afegir-ne unes altres com ara la disponibilitat de l'artista faller signant d'una o diverses figures en la restauració del ninot, així com l'estat actual del ninot. És evident que les figures, per ser exposades, han de tenir unes condicions mínimes. Ens hem trobat amb ninots que el seu estat de conservació és extraordinari i amb una neteja superficial i diversos retocs estan llestos per ser exposats i d'altres ninots on s'ha de fer ús de la massilla i realitzar una revisió de l'estructura interior.

D'acord amb els criteris exposats, pensem que una col·lecció idònia —que no real— de ninots a exposar seria la que seguidament relacionem. Inicialment, en el Museu Faller romandran les figures que tenen un estat de conservació idoni per a la seua exposició. Es pretén que poc a

Los hermanos Marx, de Manolo Blanco Sancho (Tetua-Sant Francesc, 1997), al cadafal.
ARXIU MANOLO BLANCO

poc s'hi vagen afegint-ne més, fins i tot es planteja seriosament la restauració d'algunes figures clau així com la reproducció de figures desaparegudes que reforcen gràficament allò que volem explicar al Museu Faller. Hem elegit catorze figures grans i quinze figures infantils per diversos motius que expliquem:

1943

El iaio, de José Garcia Tortosa, Vèrnia (Sant Jaume)

És el segon indult en la història fallera de la ciutat. Conservat durant setanta-un anys en el Museu Faller de la ciutat, és uns dels grans valors patrimonials de les falles de Xàtiva. Amb ell expliquen aquella època de postguerra amb la manca d'aliments, i el procés constructiu amb la utilització de la cera per a la realització de les mans així com l'ús de la tela per confeccionar la vestimenta. La figura necessita d'una profunda restauració per tècnics especialitzats.

1961

Dona Picapedra, de Josep Martínez Mollà (Tetuan-Sant Francesc)

Aquest tercer ninot indultat resulta ser el primer guanyador de la modalitat de Cavalcada del Ninot. Principalment, aquest ninot, ens serviria per mostrar aquest tipus d'acte, on el nom de la cavalcada li ve perquè les comissions falleres desfilaven amb un ninot del seu cadafal, i el jurat, desde la tribuna, valorava la peça artística. En pròxims exercicis, caldria realitzar una reproducció del ninot, a partir d'imatges i coneixements del propi autor, incloent el carro utilitzat per a la seua desfilada. A més a més, amb aquest ninot, parlem de l'artista Josep Martínez Mollà i tot allò que ha sigut.

1969

Masiel, d'Antonio Grau Cros (Espanyoleto)

Una altra figura d'aquella època és la de la famosa Masiel. El ninot, desaparegut en l'actualitat, mereix una reproducció fidedigna, atès que es conserva una reproducció en cartó del cap del ninot. Aquest ninot ens pot parlar dels artistes Antoni Grau i de son pare, de la tècnica de vestir el ninot així com les falles xativines contenien crítiques actuals que afectaven a la societat. També podem parlar de les crítiques sobre les dones en general en aquella època plena de masclisme.

1978

Tabaleter i dolçainer, de Manolo Blanco Sancho (Raval)

La reproducció d'aquesta figura podria explicar-nos el treball realitzat durant molts anys per Manolo Blanco així com la importància de la reproducció seriada de ninots (el *refrito*) que ha tingut la nostra ciutat per tal de veure excel·lents cadafals i ninots, com per exemple l'època daurada de Blanco amb la falla del Raval.

1981

Home sentat amb gos, d'Andrés Martorell (Ferroviària)

És el primer ninot que es conserva després del iaio, un motiu suficient per exposar-lo. També parlem de la importància dels ninots forans per l'esplendor dels monuments fallers d'aquella època.

1990

Grup de Troglodites, de J. L. Terol (Verge del Carme)

És el següent ninot conservat d'aquella època. Cal ressaltar que va ser realitzat tot en un mateix motlle, com s'especificava en les normes del concurs d'aquells anys.

1994

El quixot i Sanxo Panza, de Paco Roca Chorques (Joan Ramon Jiménez)

Aquest ninot representa un canvi en l'estètica dels ninots així com el canvi de pintura en l'acabament del ninot amb l'ús de pintures plàstiques vers la pintura a l'oli. És indispensable destacar Paco Roca com l'artista que compta amb més indults del foc.

1997

Los hermanos Marx, de Manolo Blanco Sancho (Tetuan-Sant Francesc)

Ninot de grans dimensions que destaca per ser l'únic conservat que ha estat signat pel guardonat artista xatí.

1998

La moto de la JLF, de Paco Roca Chorques (Sant Jordi)

Llevat dels ninots més antics que s'han conservat, és el ninot més imprescindible de la col·lecció. Amb una sola ullada ens mostra molt gràficament una de les etapes més importants de les falles actuals, amb el canvis realitzats per la junta executiva de la Junta Local Fallera, presidida per Ximo Sánchez, i tot allò que va provocar.

La moto de la JLF, de Paco Roca Chorques (Sant Jordi, 1998), al cadafal. L'Aladroc.

2007

Enganxa't a Internet, de Paco Roca Chorques (República Argentina)

El ninot de Paco Roca ens serveix per comentar una de les crítiques més actuals en la societat com va ser el món d'Internet, les noves tecnologies i les xarxes socials.

2009

L'auquer, de Paco Roca Chorques (República Argentina)

Després de molts anys amb l'ús del cartró com a principal material en la confecció dels ninots es passa a la utilització del suro blanc. Amb aquest ninot podem mostrar el procés de l'ús d'aquest material atès que és el primer dels indultats conservats que el fa servir.

2012

El contacontes, de Paco Roca Chorques (República Argentina)

2013

Mare Natura (Una Sirena), de R. Cogollos i A. Oliver (Murta-Maravall)

2014

Els Picapedra, de Paco Roca Chorques (República Argentina)

Respecte a aquestes tres composicions, sense deixar de valorar positivament l'aspecte artístic, els incloem a la nostra col·lecció idònia atès que els Estatuts així ho contemplen.

Respecte als infantils:

1980

Conjunt de xiquets sobre llibre, de Paco Roca Chorques (Tetuan-Sant Francesc)

En aquest ninot convergeixen diversos criteris per a ser exposat: és el primer ninot indultat conservat, l'artista Paco Roca com a iniciador de la figura de l'artista de falles infantils a la ciutat i tot allò que comportà amb l'eclosió d'aquest tipus de falles dels menuts així com l'estètica de la composició feta servir.

1982

Xiquets vestits de valencians, de Paco Roca Chorques (Joan Ramon Jiménez)

És un ninot que dóna continuïtat amb l'anterior. És en aquesta època on els cadafals infantils passen de realitzar-se per a «complir expedient» a ser un reclam competitiu. El ninot ens explica que es copia tot allò que es fa al Cap-i-casal, amb el seu estil barroc i l'ús del *refrito*.

1984

Tabaleters i dolçainers, de Josep Castells Pérez (República Argentina)

Aquest ninot ens aproxima a la tècnica utilitzada per a la confecció de ninots fets amb cartró a partir d'un motlle. El pintor xatívi, no només conserva el ninot sinó també els motlles, el que dóna un joc gràfic d'allò que volen explicar.

Enganxa't a Internet, de Paco Roca Chorques (República Argentina, 2007), al cadafal. Arxiu Rafa Tortosa.

1987

Paco Roca, artista, de Paco Roca Chorques (Espanyolet)

L'artista xativí es representa en un ninot, motiu per exposar tot allò que ha sigut Paco Roca en les falles infantils de la ciutat.

1989

Parella de iaïos a un banquet, de M. J. Blanco Climent (República Argentina)

Manuel Blanco Climent també ha estat un important artista de falles infantils, tant a Xàtiva com a València, i el ninot és l'element idoni que ens ho explica. Aquest és el seu primer ninot indultat dels dos que es conserven.

1991

¿?, de VACLIVE (Molina-Claret)

Arran de l'aparició dels primers artistes fallers especialitzats en falles infantils, al llarg dels anys vuitanta i noranta, n'apareixeran més. El col·lectiu VACLIVE, nascut des de dins del col·lectiu faller, és un d'ells, i amb aquest indult, podem valorar la seua trajectòria artística.

1993

Dos pallassos actuant, de Josep Angulo (Abú Massaïfa)

No podríem oblidar a un altre artista que dominà els indults dels anys 90. Al museu hem de parlar de Josep Angulo i la seua vinculació amb la falla d'Abú Massaïfa. La seua peculiar pintura és explicable amb aquest ninot o qualsevol dels indultats.

1994

L'indi, de Maribel Beltrán (Joan Ramon Jiménez)

Ninot on podem valorar dues coses: la figura de l'única dona com artista fallera de la ciutat i el canvi de pintura que es produeix en aquella època.

1999

El Bou i l'artista, de Pasqual Gil (Abú Massaïfa)

Excel·lent ninot que ens serveix per explicar, en reduïdes dimensions, allò del bou de l'artista.

2002

Hores extraescolars, de M. J. Blanco Climent (República Argentina)

Figura que ens ajuda a veure l'evolució de M. J. Blanco.

2004

Període enigma, de Josep Almiñana (Mercat)

En aquest ninot podem apreciar noves estètiques dels ninots així com comentar l'aparició de nous artistes fallers.

2006

San Bufat, de Paco Roca Chorques (Benlloch-Alexandre VI)

Amb aquesta figura tractem de veure l'evolució artística de Paco Roca amb una segona època a les falles de la nostra ciutat.

2012

***Passió per la música*, de Xavi Ureña (Raval)**

2013

***Bany de llepolies*, de Bernardo Estela (Molina-Claret)**

2014

***El privilegi*, de Xavi Ureña (República Argentina)**

A banda de valorar les tècniques actuals utilitzades i l'aparició de nous artistes fallers, a l'igual que les figures grans, els incloem a la nostra col·lecció idònia atès que els Estatuts així ho prescriuen.

Pel cloure l'article, només cal que valorem la tasca realitzada per tots aquells que han conservat en les seues dependències els ninots indultats existents, una tasca desinteressada que en la majoria de casos ha cobert l'escassa posada en valor d'aquests ninots per part de les comissions falleres així com de les distintes executives de la Junta Local Fallera. El que tenim és gràcies a aquestes persones que han pensat en el futur i s'han preocupat per mantindre el patrimoni faller xativí.

Xiquets vestits de valencians, de Paco Roca Chorques (Joan Ramon Jiménez, 1982), a l'exposició del ninot.
Aixiu Rafa Tortosa.

Parella de iaies a un banquet, de Manuel José Blanco Climent (República Argentina, 1989), al monument faller. Arxiu Sandra Peruchó.

Taula I. Ninots indultats (elaboració pròpia).

Any	Lema o descripció	Artista	Comissió	Estat
1936	<i>Llaurador jugant al truc</i>	Antonio Royo	José Espejo	<i>Descpregut</i>
1943	<i>El iaio</i>	José García Tortosa Vèrnia	Sant Jaume	<i>Conservat</i>
1961	<i>Dona Picapedra</i>	Josep Martínez Mollà	Tetuan-Sant Francesc	<i>Descpregut</i>
1962	<i>Home vell</i>	Antonio Grau Tomàs	Verge del Carme	<i>Descpregut</i>
1963	<i>La núvia</i>	Josep Martínez Mollà	Tetuan-Sant Francesc	<i>Descpregut</i>
1965	<i>El Pintor</i>	M. Blanco i E. Arnau	Tetuan-Sant Francesc	<i>Descpregut</i>
1966	<i>Corb</i>	Josep Martínez Mollà	Enriquez	<i>Descpregut</i>
1967	<i>Pintor</i>	Ramon Morell	Sant Feliu	<i>Descpregut</i>
1968	<i>Pirata</i>	Antonio Grau Cros	Espanyoleto	<i>Descpregut</i>
1969	<i>Masiel</i>	Antonio Grau Cros	Espanyoleto	<i>Descpregut</i>

L'indi, de Maribel Beltrán (Joan Ramon Jiménez, 1994), al cadafal. Arxiu Rafa Tortosa

1970	<i>L'Agent Pardo</i>	Antonio Grau Cros	Espanyoletó	<i>Descpcregut</i>
1971	<i>Home accidentat</i>	Manolo Blanco Sancho	Enríquez	<i>Descpcregut</i>
1972	<i>Boxejador Urtain</i>	Josep Martínez Mollà	Verge del Carme	<i>Descpcregut</i>
1973	<i>Hippee</i>	Antoni Sáez	Sant Jordi	<i>Descpcregut</i>
1974	<i>Home edat de pedra</i>	Manolo Blanco Sancho	Tetuan-Sant Francesc	<i>Descpcregut</i>
1975	<i>Figura amb lluna de petroli</i>	Antonio Grau Cros	Ferrovària	<i>Descpcregut</i>
1976	<i>Bomber</i>	Antonio Grau Cros	República Argentina	<i>Descpcregut</i>
1977	<i>Don Juan i Doña Inés</i>	Eduard Guillem	Verge del Carme	<i>Descpcregut</i>
	<i>Home amb fàbia a la mà</i>	Manolo Blanco Sancho	Ferrovària	<i>Descpcregut</i>
1978	<i>Tabaleter i dolçainer</i>	Manolo Blanco Sancho	Raval	<i>Descpcregut</i>
1979	<i>Família de porcs</i>	Manolo Blanco Sancho	Raval	<i>Descpcregut</i>
1980	<i>Palleter</i>	Antonio Grau Cros	Mercat	<i>Descpcregut</i>
1981	<i>Home sentat amb gos</i>	Andrés Martorell	Ferrovària	<i>Conservct</i>
1982	<i>Moros</i>	Roberto Andrés	Jaume I	<i>Descpcregut</i>
1983	<i>Llaurador</i>	Manolo Blanco Sancho	Molina-Claret	<i>Descpcregut</i>
1984	<i>Violinista</i>	Manolo Blanco Sancho	Molina-Claret	<i>Descpcregut</i>
1985	<i>Margaret Tacher</i>	Antonio Grau Cros	República Argentina	<i>Descpcregut</i>
1986	<i>La família</i>	Paco Roca Chorques	Joan Ramon Jiménez	<i>Descpcregut</i>
1987	<i>(desert)</i>			
1988	<i>Jaume I</i>	Paco Roca Chorques	Raval	<i>Descpcregut</i>
1989	<i>Felip Vè</i>	Paco Roca Chorques	Joan Ramon Jiménez	<i>Descpcregut</i>
1990	<i>Grup de Troglodites</i>	J. L. Terol	Verge del Carme	<i>Conservct</i>
1991	<i>Quixot</i>	Miguel Ángel Gozalbes Moracho	República Argentina	<i>Descpcregut</i>
1992	<i>Reis Mags</i>	Paco Roca Chorques	Espanyoletó	<i>Descpcregut</i>
1993	<i>Tarzán</i>	Paco Roca Chorques	Espanyoletó	<i>Conservct</i>
1994	<i>El quixot i Sanxo Panza</i>	Paco Roca Chorques	Joan Ramon Jiménez	<i>Conservct</i>
1995	<i>Els pallasos</i>	Paco Roca Chorques	Joan Ramon Jiménez	<i>Conservct</i>
1996	<i>Moro: tot a cent</i>	Paco Roca Chorques	Benlloch-Alexandre VI	<i>Conservct</i>
1997	<i>Los hermanos Marx</i>	Manolo Blanco Sancho	Tetuan-Sant Francesc	<i>Conservct</i>
1998	<i>La moto de la JLF</i>	Paco Roca Chorques	Sant Jordi	<i>Conservct</i>
1999	<i>Família a la safà</i>	Manolo Blanco Sancho	Sant Jordi	<i>Descpcregut</i>
2000	<i>Pare Noel i reis mags</i>	José Ramón Gozalbes i Jesús Bellescusa	República Argentina	<i>Descpcregut</i>
2001	<i>Troglodita i fallera</i>	Manolo Blanco Sancho	Tetuán-Sant Francesc	<i>Descpcregut</i>
2002	<i>Siamesos a separar (G. Civil)</i>	Germans Colomina	Joan Ramon Jiménez	<i>Descpcregut</i>
2003	<i>Els músics</i>	Germans Colomina	Joan Ramon Jiménez	<i>Descpcregut</i>
2004	<i>La fallera i els xiquets</i>	Germans Colomina	Joan Ramon Jiménez	<i>Descpcregut</i>
2005	<i>El futur de la festa (cuna)</i>	Germans Colomina	Joan Ramon Jiménez	<i>Descpcregut</i>
2006	<i>Experiments</i>	Paco Roca Chorques	República Argentina	<i>Conservct</i>
2007	<i>Enganxa't a Internet</i>	Paco Roca Chorques	República Argentina	<i>Conservct</i>
2008	<i>Luckie Lucke</i>	J.J. Armengol i V. Cimas	Joan Ramon Jiménez	<i>Descpcregut</i>
2009	<i>L'auquer</i>	Paco Roca Chorques	República Argentina	<i>Conservct</i>
2010	<i>La fallera</i>	Manuel J. Blanco Climent	Benlloch-Alexandre VI	<i>Descpcregut</i>
2011	<i>L'artista i les mides exposició</i>	Manuel J. Blanco Climent	Benlloch-Alexandre VI	<i>Descpcregut</i>
2012	<i>El contacontes</i>	Paco Roca Chorques	República Argentina	<i>Conservct</i>
2013	<i>Mare Natura (Una Sirena)</i>	R. Cogollos i A. Oliver	Murta-Maravall	<i>Conservct</i>
2014	<i>Els Picapedra</i>	Paco Roca Chorques	República Argentina	<i>Conservct</i>

Taula II. Ninots indultats infantils (elaboració pròpia).

Any	Lema o Descripció	Artista	Comissió	Estat
1965	?	?	Grup San Fèlix	Desaparegut
1980	Conjunt de xiquets sobre llibre	Paco Roca Chorques	Tetuán-Sant Francesc	Conservat
1981	Fallerets manifestant-se	Paco Roca Chorques	Tetuán-Sant Francesc	Desaparegut
1982	Xiquets vestits de valencians	Paco Roca Chorques	Joan Ramon Jiménez	Conservat
1983	Xiquets dins d'un cotxe	Paco Roca Chorques	Joan Ramon Jiménez	Conservat
1984	Tabaleters i dolçainers	Josep Castells Pérez	República Argentina	Conservat
1985	Les ratetes musicals	Antoni Grau Cros	República Argentina	?
1986	Rodamons	Paco Roca Chorques	Espanyoleto	Conservat
1987	Paco Roca artista	Paco Roca Chorques	Espanyoleto	Conservat
1988	El xiquet torero	Paco Roca Chorques	Raval	Conservat
1989	Jaume I	Paco Roca Chorques	Espanyoleto	Conservat
	Parella de iaïos a un banquet	Manuel José Blanco Climent	República Argentina	Conservat
1990		VACLIVE	Cid-Trinitat	?
1991		VACLIVE	Molina-Claret	?
1992	L'il·lustrador	Paco Roca Chorques	Espanyoleto	Conservat
1993	Dos pallassos actuant	Josep Angulo Cuenca	Abú Massaiïfa	?
1994	L'indi	Maribel Beltrán	Joan Ramon Jiménez	?
1995	Flautista	Josep Angulo Cuenca	Abú Massaiïfa	?
1996	Pallaso	Josep Angulo Cuenca	Abú Massaiïfa	?
1997	Pallassos en carro	Josep Angulo Cuenca	Abú Massaiïfa	?
1998	L'Astrònom	Paco Roca Chorques	Benlloch-Alexandre VI	Conservat
1999	El Bou i l'artista	Pasqual Gil	Abú Massaiïfa	?
2000	El Pastoret	VACLIVE	Selgas-Tovar	?
2001	Woody	Manuel José Blanco Climent	República Argentina	Desaparegut
2002	Hores extraescolars	Manuel José Blanco Climent	República Argentina	Conservat
2003	El bes de la innocència	Josep Angulo Cuenca	Abú Massaiïfa	?
2004	Període enigmàtic	Josep Almiñana	Mercat	Conservat
2005	Salvem els animalots	Bernardo Estela	Molina-Claret	?
2006	San Bufat	Paco Roca Chorques	Benlloch-Alexandre VI	Conservat
2007	Pintor	Paco Roca Chorques	Benlloch-Alexandre VI	Conservat
2008	Motorista	Manuel José Blanco Climent	Selgas-Tovar	?
2009	Polp	Manuel José Blanco Climent	Selgas-Tovar	Desaparegut
2010	Xiquet i família de porquets	Manuel José Blanco Climent	Selgas-Tovar	Desaparegut
2011	4 xiquets amb gabardina	Manuel José Blanco Climent	Selgas-Tovar	Desaparegut
2012	Passió per la música	Xavi Ureña	Raval	Conservat
2013	Bany de llepolies	Bernardo Estela	Molina-Claret	?
2014	El privilegi	Xavi Ureña	República Argentina	Conservat

El Bou i l'artista, de Pasqual Gil (Abú Massaiifa, 1999), a l'exposició del ninot L'Aladroc.

Període enigmàtic, de Josep Almiñana (Mercat, 2004), a l'exposició de ninot. Arxiu Rafa Tortosa.

San Bufat, de Paco Roca Chorques (Benlloch-Alexandre VI, 2006), al cadafal faller. Arxiu Rafa Tortosa.

BIBLIOGRAFIA

- SÁNCHEZ I PÉREZ, J: *Quadern de falles. Xàtiva 1865-2005*, Xàtiva, Matéu Editors, 2006.
- TORTOSA GARCIA, R: «Catalogació i documentació dels ninots indultats a les falles de Xàtiva», a *El Verí del Foc*, núm. 5, Falla J. R. Jiménez, Xàtiva, 2011.

15

0

1865-2015

PRESENT

CULTURA

normalització
llengua

TEATRE i literatura

opinions a

investigació

modernitat

JOVENTUT

original
IL·LUSIÓ
innovació
avantguardista
EGRIA
CREATIVITAT

FOC

MASCLETÀ
desperta
traca
COETS Petards

FOC I FLAMMA
purificació
FUM
Polvorina
cremà

TRADICIÓ

IDENTITAT
origens
ARRELS
indumentari
FUSTALCANTRO
estoreta velleta

Nosaltres som

per Begonya Martínez Casanova

“Si féssim les coses que som capaços de fer, ens sorprendríem a nosaltres mateixos”

Sabem que amb dues úniques paraules som capaços de crear emocions.

I que aquestes emocions estan vinculades a la relació que l'espectador tinga o haja tingut amb nosaltres.

República per uns, Argentina per als altres, una cosa està clara, i és que República Argentina no deixa indiferent.

Sovint es confon el que som amb el que fem i quan passa acabem per fer el que no volem, per seguir fent el que creiem ser.

Però nosaltres sabem qui som i ho som sense complexos, sense vergonya, amb orgull del que vam ser, del que som i serem.

Podem i volem dir que República Argentina és TRADICIÓ.

Coneixedors dels nostres orígens, les nostres arrels són de fusta i de cartró, els nostres cadafals són bona part de la nostra identitat. Això i una coneguda capacitat de reinventar-se, que ens ajuda a superar-nos i pensar sempre en el futur, sense oblidar d'on venim.

El nostre caràcter és com el FOC i la pólvora.

Càlids i acollidors amb els amics, perquè per a nosaltres les falles són festa i col·lectivitat. Però explosius com la pólvora dels masclets. Foc que encenem, foc que ens crema i ens fa renàixer.

I som i volem ser CULTURA.

Amb estima per la llengua, pel teatre i la música. La que aposta per la gent de la terra, amb passió pels llibrets de falla que ens han fet senyera, per la sàtira i la crítica, per la literatura i la investigació, per propostes culturals i originals, diferenciades i diferenciadores. Una falla amb una obsessió, dignificar la festa.

I sempre hem sigut MODERNITAT.

Gràcies a la creativitat dels nostres fallers, a les iniciatives eixides del nostre cau. La innovació i la il·lusió ens han col·locat sempre a l'avantguarda.

Argentina és una falla de fallers de veritat, fallers adults, eternament joves, revolucionaris que ploren amb les alegries i les decepcions, amb els encerts i les errades, individus amb personalitats diverses que fan la comissió com és, gent a la qual Argentina ha fet diferents.

Monuments fer falles avui

per Xavier Ureña Rodenes

Si hi ha una figura lligada a les falles quasi tant com els fallers, encara que amb un altra perspectiva, és la dels artistes. I és que l'ofici de crear i construir falles va intrínsecament lligat a la festa, a la seua situació econòmica i també a la seua evolució.

Passada ja és l'època d'or dels artistes fallers, en què el volum econòmic els permetia d'invertir en infraestructura i tenir en plantilla un més que considerable nombre de treballadors. Avui dia, només els tallers més professionalitzats compten amb una plantilla estable que treballa durant tot l'any gràcies a la diversificació de la feina que al taller es realitza.

A la resta de professionals que hi ha al gremi els toca sobreviure amb menys facturació, menys mitjans i, sobretot, menys personal.

No és qüestió de fer els fallers responsables dels nostres mals, però la situació de les comissions i de la festa és la que és.

La crisi econòmica evidentment afecta a la festa, atès que ser faller és un luxe, i per tant la caixa de les comissions baixa i els responsables d'aquestes es veuen obligats a fer els pressupostos a la inversa per tal de poder garantir totes les **comoditats** a què els fallers estem acostumats (i dic fallers perquè a més d'artista, jo també sóc membre d'una falla). Aquesta manera d'organitzar l'economia fallera deixa per a la confecció dels monuments el capital restant i és per això que les quantitats invertides en monuments estan al nivell del que es gastava fa vint anys.

Aquesta situació ha propiciat que a Xàtiva la tercera secció estiga massificada, fins el punt que aproximadament la meitat de les comissions militen en aquesta. Falles de baixíssim pressupost, de vegades irrisori, que els artistes fan per poder assegurar la subsistència del seu taller. Falles que al meu parer haurien de militar en una nova secció. Parle de la creació, encara que siga temporalment, d'una quarta secció o una secció tercera B, on enclavar aquestes.

A principi de segle, l'Ajuntament de Xàtiva, mitjançant la Regidoria de Fira i Festes, va establir una partida pressupostària per incentivar els monuments fallers, ja que entenia que era part fonamental de la festa i de la projecció de la ciutat. Posteriorment, la Junta Local fallera (presidents de falles i Junta Executiva) va decidir repartir la partida assignada de manera que es poguera acontentar més comissions assignant el mateix import a onze disciplines que es premien a Xàtiva, de manera que quedava desvirtuat així l'esperit de la iniciativa municipal i equiparava el premi dels monuments fallers a altres com el de la seua decoració.

Després d'açò l'Ajuntament crearia una altra partida per compensar en certa manera la decisió dels mateixos fallers, atorgant dos premis per a les millors falles de Xàtiva. I la Junta Local Fallera també ho faria amb diners del seu pressupost anual. Però el fet és que són els mateixos fallers els qui no són conscients de la necessitat d'aquestes ajudes i sobretot que revertisquen en els monuments que es planten en les seues places.

Açò cal afegir la històrica desprotecció dels artistes professionals legals vers els aficionats que competien en igualtat de condicions front a la JLF, mentre comptaven amb els avantatges econòmics que els donava la no tributació a hisenda pel que fa a assegurances, cotitzacions i impostos. Sembla que en aquest sentit les coses han canviat lleugerament en decidir-se no abonar els premis econòmics a falles realitzades per personal que no tribute, però aquesta qüestió només afecta les comissions i artistes que planten en especial, perquè el premi de les seccions menors no compensa la despesa que per al constructor suposa legalitzar-se.

Amb aquesta situació com ens trobem en l'actualitat, una conjuntura que ens obliga a enginyar-nos-les per crear falles d'una altra manera, amb nous volums. A buscar recursos per fer falles dignes encara que siguen de baix pressupost.

Malgrat tot açò, existeixen altres aspectes que et donen forces per seguir lluitant per la nostra festa i alhora per la preservació de la cultura i les tradicions d'aquesta la nostra terra. Uns altres aspectes com ara la satisfacció de veure tot el treball realitzat al carrer i encara que sembla un tòpic, que tu mateix estigues content de la feina realitzada. Aquest aspecte es veu engrandit si la comissió per a la qual treballes et mostra el seu suport i encara més important si cap, la seua confiança durant tot un any. La mateixa que ha vist créixer el seu monument mes a mes, setmana darrere setmana i amb la qual comparteixes més enllà de les emocions, eufòries, i —perquè no?—, de vegades, decepcions. Per aquestes raons m'agradaria acabar amb una cita que uneix un vincle especial amb aquesta comissió i que crec que mostra el treballar dia a dia fent el que t'agrada, per a la gent que valora la teua feina:

«Aplegar junts és el principi, mantenir-se junts és el progrés, treballar junts és l'èxit».

Crivisme

per la coexistència pacífica

per Mar Vicent

Les falles són, per definició una festa al carrer, i el carrer, ja se sap, és de tothom. Tanmateix, durant les festes falleres, la possessió es disputa àrduament amb bregues més o menys subtils, entre els qui viuen les falles entregats en cos, ànima i cor i els qui ofereixen serioses resistències a deixar-se subjugar per unes festes que ni entenen, ni comparteixen i davant de les quals se senten víctimes innocents de greus incomoditats i problemes.

Entre uns i altres s'estableix una permanent batussa el resultat de la qual de qualsevol forma, està cantat des del principi ja que l'amor a les falles és un sentiment fermament ancorat en els valencians i valencianes que forma part indiscutida d'aquesta identitat pròpia i intransferible transmesa per canals d'efectivitat inqüestionable. Per això, fins els més agres guerrillers antifallers alberguen en el seu àlbum vital algun episodi faller, en què van dur el vestit o van fer explotar algun petard, encara que després la febre se'ls passara i quedaren immunitzats front al virus de la festa.

Aquesta part de la població que alberga sentiments molt poc comprensius amb les falles, tot i que és evidentment minoritària, no haguera de ser menystinguda. De l'hostilitat declarada a la coexistència pacífica va molt de camí i ocupar un o l'altre extrem pot permetre tenir la festa en pau o viure un conflicte bèl·lic de desagradables conseqüències.

No sucumbir als encants del món faller no és el mateix que ser antifaller i per això resultaria il·lustratiu i clarificador intentar tenir empatia amb els qui no vibren amb petards, bandes i des-

filades, esbrinant motivacions que poden anar des de la saturació després de massa anys de ser espectadors patidors i perplexes, al disgust després d'algun conflicte malament resolt i causant de doloroses seqüeles.

En tot cas, els qui pateixen conflictes aguts durant el mes de març mereixen ser tinguts en compte per a valorar l'esforç que realitzen per a mantenir la convivència pacífica en situacions francament complicades i la paciència invertida malgrat la seua manifesta hostilitat vers una festa que de cap manera pretén ni pot passar inadvertida.

Per a començar la instal·lació de grans, i no tan grans, monuments en les cruïlles dels més importants carrers de la ciutat, imposa una enorme complicació en el trànsit urbà. Els qui han d'agafar el cotxe obligatòriament saben que amb les falles, arribaran els talls de carrers, la saturació d'algunes vies en compensació del desús d'altres, els canvis de direcció dissenyats per algú la intel·ligència espacial del qual no funciona massa bé... Tanmateix, els horaris laborals són els mateixos i les empreses no toleren retards justificats per les festes falleres. Així que cal espavilar, i matinejar més per a eixir abans, el que implica dormir menys. I també acumular dosis extremes de paciència per afrontar itineraris francament complicats i conductors rematadament confusos i imprevisibles.

Que es dorm menys en falles és una realitat evident, a compte de la reducció d'hores de tranquil·litat, d'absència de soroll que és una condició que els especialistes del son consideren necessària de tot punt per a poder descansar. En falles s'enfronten a una vertadera crisi existencial les persones amants del silenci. I d'aquestes n'hi ha moltes. Més de les que sembla. Són persones amants de la tranquil·litat, de la placidesa, que leviten en el camp sentint els ocells com a únic so que trenca una pau infinita. I totes elles pateixen com a porcs, quan la travessia pels carrers imposa un continu bombardeig auditiu, de diferents gradacions, sense ordre ni concert, a totes les hores del dia. La protagonitzen gents de qualsevol edat, que sembla que han perdut el sentit comú, reemplaçat per l'addicció manifesta a explotar petards de diverses potències però capaços tots ells d'alterar els nervis del més pintat. Progenitors aparentment assenyats acompanyen criatures que no alcen dos pams de terra, facilitant-los de forma mecànica petis explosius que repiquen a terra. Aquest és el primer nivell que conclourà passats uns anys amb multitud de joves, que fa temps que van prescindir de la companyia paterna, semblant els carrers de rotundes explosions precedides d'amenaçadors zumzeigs que posen els pèls de punta.

Encara hi ha situacions més compromeses per als qui veuen la festa fallera des de fora, pretenent quedar al marge de les seues manifestacions. És el cas de qui té obert en les proximitats del seu domicili un casal faller. Si té un segon habitatge a pocs quilòmetres, l'opció és clara i recomanable: un trasllat temporal resoldrà gairebé tots els seus problemes. Amb una mica de sort, sobreviurà al caos en la circulació urbana suara esmentat i almenys podrà dormir. Però si el segon habitatge no existeix, ací sí que pot haver-hi un problema. Un casal faller és per definició la casa dels fallers i les falleres. El lloc on escalfen motors per a eixir després a prendre els carrers i demostrar que a festers i barrilaires no els hi guanya ningú. Un casal faller és el lloc on els petards del carrer ni se senten perquè la música impedeix que cap altre soroll arribe. Un casal faller és com una discoteca estranyament privilegiada perquè no té horaris, ni **segurates** que controlen l'aforament, ni gairebé limitacions a la recerca de la diversió i la festa. Conviure amb aquesta fera és francament difícil. O et deixes devorar, és a dir, t'instal·les dins i hi passes tan ricament tota la setmana fallera o... te'n vas a Múrcia on hi ha uns amics que sempre t'acullen, augmentes el consum de psicofàrmacs o aliments amb la teua acritud

una úlcera que acabarà matant-te. Totes opcions no gaire atractives, perquè a Múrcia ja se sap que no n'hi ha res per a veure.

De tot el que s'ha dit, es conclou que si en circumstàncies normals la convivència entre persones de diverses condicions, preferències i situacions ja és difícil, en aquesta quinzena de març, la cosa ja implica obstacles insuperables.

Per això, una tendència cada vegada més estesa i molt útil per tal de mantenir la pau entre el sector de la població que espera les falles como si fóra el mannà i el que les espera com si es tractara d'una de les plagues d'Egipte, és simplement eludir la batalla fotent el camp. Una agència de viatges espavilada els palejaria si per a aquestes dates oferirà un paquet turístic, coincident justament amb els dies grans, que per un mòdic preu traguera de la ciutat —i del País, és clar—, als qui ja s'angoixen només de pensar en el que esdevindrà la seua ciutat durant el mes de març.

Queden molts, tanmateix, que inevitablement, hauran de coincidir i conviure en el mateix espai que les festes falleres. Hauran de sentir-les, olorar-les i veure-les sense possibilitat de cap defensa, obligats per les circumstàncies de la vida —que ja se sap que és de tot menys justa— a conviure amb elles. Per a això cal acceptar resignadament els sacrificis exigits, des del respecte a las diverses formes d'entendre la diversió però amb l'absoluta i consoladora certesa que l'esforç té un principi i un final que per tard que semble, sempre acaba arribant.

ques de... a f... agl."

JUNTA CENTRAL
A LA
MILLON
FALLA
DE
JATIVA
1977

gustós discurs,
ació en Mallorca

Viu en que es home lloct

aquelles i aquestes falles

per Vicent Martínez i Segrelles

Fa uns anys vaig deixar la militància activa de les falles i no perquè ja no m'apassionaren, ni perquè no tinguera ganes de treballar per elles. La vida canvia i el que per a mi sempre havia estat un punt de trobada amb amics, no només per festejar sinó també per treballar, havia canviat. Per això vaig passar a la rereguarda.

Des de la posició en què ara em trobe, fora però dins gràcies a les filles i als antics companys, observe les falles i les veig diferents però alhora molt semblants.

Aquelles falles que eren per a molts la fita setmanal ineludible, el lloc on acudir sense preguntar qui anava perquè acudien tots, ara es el pla B dels divendres, i no parlo de l'estimada Argentina on sé que encara que diguen que audeixen pocs són un bon grapat gràcies al fet que els més veterans mantenen el costum. Però els estudis fora de casa que no férem, les eixides amb amics que no eren tan comuns i les altres alternatives que no teníem fan que els més joves no facen com nosaltres i que només quan es nota l'olor a falles s'instal·len al casal per a no eixir-ne.

Abans, cada acte, cada tasca, cada festa era dia gran. I ara, s'han de recordar i recordar les dates per tenir una mínima concurrència.

I perquè parlar de feina? L'època en què no hi havia prou ferramenta per a tots, els dies on les xiquetes es barallaven per les graneres a l'antic casal de Carles Sarthou, les plantades de falles on no hi havia pales i cabassos per a començar, han donat pas a la manca d'eines de treball perquè no es necessiten, a la recerca de gent que faça les feines del casal per hores i a haver de recórrer a ajuda externa que asseure que quan passe el jurat la falla està enllestida.

Les massives presentacions passaren a la història, i un dia de cavalcades es canvia amb facilitat per un aniversari. Impensable en altres moments.

D'altra banda però, continuen iguals, i ho dic amb una mica d'ironia i també de pena.

Les falles a Xàtiva i també fora tenen una inèrcia, com un llast, que dificulta la seua evolució, i és sobretot la mentalitat dels fallers acostumats al continuisme, la manca de risc, la comoditat que dóna saber que sempre serà igual.

És veritat que la butxaca està fotuda, i ho està per a tots, però l'enginy faller de què sempre hem fet gala els fallers hauria de donar empenta per al canvi, per a l'evolució, per a les noves formes i fer els fallers més trencadors amb els costums i l'estètica rànica que sempre ens ha acompanyat. Però malauradament no és així i sembla que la majoria passa dels canvis que uns pocs intenten fins a desistir.

I els monuments són un cas semblant, els pressupostos són iguals —o menors— any rere any, i la majoria de falles són... com aquelles de fa vint anys. Pocs canvis estètics, i poques novetats.

Quan arribà el suro blanc a les falles, algú va pensar que serien úniques per la forma de treballar el nou material. Però desconeixiem l'arribada de la tecnologia digital aplicada a les

falles i ens semblava futurista que una màquina poguera tallar figures i fer-les com a xurros. Ara ja sabem que tot el que es pot imaginar es pot realitzar. I veiem com també es refregeixen les noves falles, quasi amb més facilitat que les antigues.

Així que amb cartró o amb suro, continuem igual. I d'això no cal responsabilitzar únicament la crisi o les ganes d'amortitzar els ninots per part dels artistes fallers, són els fallers els qui haurien de tenir inquietud, ganes i desig de tenir falles *pròpies*, originals, on hagueren participat i aportat. Però no, continuem igual, conformant-nos en triar d'entre les del catàleg una que s'adapte al nostre pressupost. Veig que això tampoc no ha canviat.

I en canvi veig, amb ràbia, que les tradicions i la cultura que si que s'hauria de mantenir es va perdent i oblidant i que la indumentària valenciana que a uns quants ens va costar tant d'implantar, encara que ja es majoritària en el món faller, es desvirtua sense remei llevat d'honrosos casos que es mantenen en el purisme més absolut.

Amb tot, amb l'immobilisme que veig als fallers i encara que no acabe de visualitzar com por set el futur de les falles, hi ha una cosa que tampoc no ha canviat. Encara hi ha una cosa que em remou dintre en arribar el 15 de març i sent la necessitat d'eixir al carrer a veure-les, d'anar a trobar les mateixes cares de sempre prenent un refresc mentre escoltem les mascletades que tampoc no milloren. I encara espere que passe la meua falla que tants bons moments em va donar en aquesta vida per sentir-me encara que siga per un moment part d'ells.

és més que un sentiment!

per Sandra Faura

M'agraden les falles. És més, diria que m'agraden molt les falles però el que realment m'agradia és poder-les gaudir.

Sí, m'encantaria poder passar la setmana fallera sense perdre'm cap acte, des de tirar petards a les despertades passant pels esmorzars i els dinars al casal. Veure les mascletades des d'algun bar de l'Albereda o saltar al ritme de la xaranga en la porta de l'Ajuntament arreplegant els premis. Poder vestir-me de fallera per desfil·lar amb les meues amigues ben orgullosa pels carrers de Xàtiva i sobretot poder gitar-me quan em cansara i ja no em quedara veu de tant de cantar i ballar per les nits al casal, sense haver d'estar mirant el rellotge cada cinc minuts pensant que he de matinejar perquè he d'anar a treballar i anar-me'n tota sola i trista a casa mentre tothom s'hi queda divertint-se.

Sí, sóc d'aquelles persones afortunades que tenen treball i, és clar, això en aquests temps que corren és una sort i m'alegra i a més m'agrada el que faig, però el fet de treballar en falles ho porte fatal. Ho reconec, ho duc molt malament!

En el meu treball no puc agafar-me dies quan vull, com fan altres fallers que se les reparteixen durant l'any, jo tinc les vacances quan les tinc, encara que no m'agraden, i no hi ha res a fer. Ni se m'ocorre demanar-ho! Així és que no me'n queda una altra que perdre'm tots els actes a què m'encantaria poder anar i resistir fins que siga l'hora d'eixir per anar-me'n de pressa. El pitjor és que ni estic divertint-me en les falles ni estic fent del tot bé la meua faena. Podríem dir

que no tinc el cap en el que ha d'estar. Estic pensant en el que m'agradaria estar fent i no faig massa bé el que he de fer, sense comptar amb la son que porte acumulada per gitar-me tard i matinejar. Tot açò junt, fa que no estiga de molt bon humor, així que millor estar soles no siga que encara ho pague amb algun company del treball que només intenta fer-me entendre que el que no pot ser, no pot ser. I per què no? Dic jo. Segons alguns d'ells és millor pensar així, cal conformar-se amb el que tenim per a ser més feliços i estar més tranquils. Però en aquest cas no pense igual. Ja porte així molts anys, estic cansada d'aquesta situació i no puc evitar estar enfadada.

Després d'una llarga i pesada jornada laboral quan per fi arribe al casal a l'hora de sopar, els amics em conten el meravellós dia que han passat. Com de llarga i sorollosa ha estat la mascletada, la cassola d'arròs al forn tan bona que han dinat, el munt de premis que hem arreplegat... Els escolte amb un gran somriure però reconec que alguna que altra llagrimeta se'm podria escapar per l'enveja sana que em fan. El que haguera donat per estar amb ells!

Passe els anys mirant els calendaris, comptant els que falten perquè caiguen en cap de setmana i esperant que arriben aquests beneits anys en què almenys algun dia podré gaudir tranquil·la de la festa. I quan passa això, encara que no són tots els dies, almenys gaudisc d'un i no podeu imaginar com de gran és la meua felicitat, volent aprofitar cada moment, assaborint cada instant com si fora l'últim perquè sé que aquells moments tardaran a tornar.

Personalment opine que no és just. Passar tot l'any esperant, col·laborant per a la falla i pagant les quotes per no poder gaudir de quasi res. Pense que és molt trist. No em pareix bé. Què ningú s'ofenga perquè de segur que hi ha moltes coses de prou pitjors al món, però aquesta és la meua i aquest tema m'arriba al cor. Podria esborrar-me, direu alguns, però ja vos dic que això ni se'm passa pel cap, jo vull ser fallera, m'agrada ser fallera encara que siga en aquestes malaurades condicions.

Després està també la gent que no m'entén quan em queixe d'aquestes coses, i vos puc dir que ho faig bastant perquè només pensar-ho em fa mala sang, m'encenc tota i el disgust m'arriba a l'ànima. Aquestes persones que més bé solen ser els no fallers, no entenen que aquesta festa la portem per dins, que l'hem feta nostra des de molt menuts i que és important per a nosaltres assaborir cada instant de les falles, cada acte, cada moment... fins i tot el soroll dels masclets o l'olor a pólvora. I em sent impotent per no poder fer res per arreglar-ho encara que no perd l'esperança que arribe el meu moment per poder gaudir-les completament abans de jubilar-me.

Algun dia, espere que no massa llunyà, potser es trobe una solució per a aquestes qüestions. Suppose que no sóc l'única persona del col·lectiu faller que es troba en aquesta situació, es més pense que hi ha molta més gent amant de les falles que s'apuntaria a les diferents comissions de la ciutat si en aquests dies tots els treballadors que són fallers tingueren la llibertat de poder escollir-los per no anar al treball recuperant-los en un altre moment i no hagueren de passar les quatre dies de falles sospirant pels racons del lloc de treball pel que li agradaria fer i no pot. Sentint-se malament i enfadats amb el món per no poder fer res.

En fi, no ho sé, tal vegada si fóra sempre dissabte i diumenge... Però de moment, com em diuen alguns, m'hauré de conformar amb el que tinc unes falles més i seguir esperant als beneits anys en què per fi caiguen en cap de setmana.

DE LA

CLAYAT

Mahou

la

ACION MUSI
OL ENF

GUINNESS

Retallades

per Ximo Cerdà

El delegat de l'Ajuntament que esperava a l'altre costat de la porta no era més que un xiquet jove, imberbe, baix i prim. Per què, llavors, aconseguia que se sentira tan intimidat?

—Açò és una inspecció de rutina —va dir, tot just entrar en el taller, mentre juguinejava amb la **tablet** que aferrava, amb una soltesa més que notable—. L'Ajuntament només vol assegurar la transparència i la racionalització de les despeses. Ho comprén, veritat? Al cap i a la fi, gestionem diners públics. Cal ser irreprotxables en l'execució.

—Cla-cla-clar, —va titubear l'artista faller, acompanyant al delegat.

—A veure —va dir aquest, detenint-se en el primer grup de figures—. Pot explicar-me açò?

—Bé, el tema de la falla és la política...

—Ho sé —el va interrompre el delegat amb brusquedat, recercant alguna cosa en la seua **tablet** que no va paréixer tindre problema a localitzar—. Figura en el dossier informatiu i la memòria justificativa de la subvenció. Pàgina quaranta-set.

L'artista faller va engolir saliva.

—Aquest grup és una representació del consistori local —va aconseguir articular, no sense una certa dificultat—. Les tres figures són... Bo, seran, encara no estan acabades, com pot apreciar... Són l'alcalde i els secretaris dels dos partits de l'oposició que...

—Tres figures? —va exclamar el delegat, alçant el to de veu fins a un nivell un tant excessiu, si es tenia en compte la proximitat física d'emissor i receptor—. Per a representar el consistori? Ni pensar-ho! —va rubricar la intensitat de les seues paraules amb un contundent gest de mans sobre la **tablet**—. Quin balafament... Per a això li cedim els diners dels contribuents? Benvolgut amic meu, les condicions de la subvenció estan clares: res de redundància conceptual.

En el cap de l'artista va començar a formar-se una frase de l'estil de «però si la vostra subvenció són cinc-cents euros de merda». Però va aconseguir mossegar-se la llengua a temps.

—Si el que es pretén és representar el consistori, les figures dels secretaris de l'oposició són

irrellevants. Una despesa supèrflua de temps i de material. Cal retallar. Les suprimim i, en tot cas, invertim part del material a fer un poc més alta la figura del tio Adol... Vull dir, de l'excel·lentíssim senyor alcalde. No m'agrada entrar a valorar aspectes artístics (això és treball del delegat d'art i representació plàstica amb qui per cert, em consta que té vosté reunió el dimarts que ve), però em tem que li ha quedat un poc baix per al que ell és en realitat. Caldrà esforçar-se un poc més, eh? Va estudiar vosté en una universitat pública? —va dir, en un to marcadament condescendent.

L'artista faller es va adonar que aquell to havia obrat un curiós efecte en ell. De sobte ja no se sentia intimidat. No. Ara era una altra la sensació que començava a ascendir-li des del baix ventre, medul·la amunt.

—Després veurem la resta de grups, però anem a la figura principal —continuava el delegat, alié al canvi que s'estava operant en l'ànim del seu interlocutor—. Segons diu en la memòria justificativa, pàgina seixanta-quatre, el monument està coronat per una figura de dona, de quatre metres d'envergadura, vestida de *bailaora*.

—Sí—l'aire eixia tant per la seua boca com per les seues fosses nasals amb un so xiuxiuejant. La nova sensació s'accentuava.

—Respecte a això... —va dir el delegat, sense alçar a penes la mirada—. El comitè independent de materials i subministraments considera que el vestit de *bailaora* encareix massa l'import total. Caldrà oblidar el vestit. Millor la representem despullada. Això, clar, si vol mantindre la subvenció rebuda. Però, vaja, la comissió independent d'harmonia artística també creu que nua està més coincident amb l'ambient general. I és més popular.

—I... qui... són... la comissió? —la sensació que li ascendia, ara també per la gola, li dificultava la dicció.

—La comissió? Quina pregunta és eixa? Un grup d'experts triats objectivament per l'alcalde, en l'exercici democràtic de les seues obligacions. Hauria de saber-ho. Apareix descrit en les condicions de la subvenció, pàgina vuitanta-vuit, paràgraf tres. O és que no coneix la normativa? Li advertisc que, com a sol·licitant, està vosté obligat a conèixer la normativa de la subvenció o, en cas contrari, per l'article noranta-tres, barra dos, li pot ser revocada, a tornar amb interessos de demora, per l'òrgan competent o en qui delegue. Per mi, en aquest cas particular. He d'entendre que no ha llegit les condicions?

Ja tenia un nom per a la sensació.

Ràbia.

Una ràbia infinita que li va atordir els sentits. A cegues, va tantejar la superfície d'una taula i va agafar la primera cosa que li va vindre a les mans.

La porta del despatx de l'alcalde es va obrir de bat a bat.

—Home, Pasqualín —va dir l'alcalde, planer, al veure aguaitar el rostre d'aquell xiquet jove, imberbe, baix i prim, a qui tant afecte havia agafat. De tots els seus nebots, era molt probable que fóra el que tinguera més futur dins del partit—. Com ha anat? Hem aconseguit llevar-los la subvenció a eixos pesats de fallers?

—Respecte a això, *tio* Adolf... —va balbucejar Pasqualín, sentint la gola més eixuta que un full de paper— que han dit els fallers que serà que no.

Pasqualín va mirar el seu oncle amb una certa vergonya impresa en el rostre. El record del fred tacte de l'amenaçadora tisora recolzada contra els seus genitals encara va ser capaç d'arrancar-li un últim ericó.

Quina Porcada!

per Francesc J. Vila

Un incident. Un greu incident. Un entre tants. Un fet que adquirí una dimensió quasi mitològica, però de la mitologia popular, de la nostra. D'ençà del dia del fet anà convertint-se, ja no en succés, sinó en succeït. Poc a poc, però sense parar mentre anava de boca a orella, i més en època d'esmorzars i sopars fallers. Tampoc no cal oblidar el dia del fet. Passades unes poques hores, ja hi havia interpretacions per a tots els gustos, fins i tot, d'entre aquells que havien presenciat els fets aquella mateixa nit. Si parlem d'aquelles que hom reproduïa allò tal i com li havia estat relatat per algú que allí va estar... En determinades versions un dels protagonistes semblava més el Saginer que no un membre d'eixa comissió. És evident que és un fet perquè s'enrogisquen les galtetes, i no d'orgull, però en la dimensió que estava adquirint podia haver acabat tocant-li la careta a algú. No feien altra cosa que dir-li el nom del porc. No sé si han anat esmoreint-se els clams de batalla. No li n'he posat d'interés. Tant si fa, la sentència estava escrita, sols calia que es produïra un fet per a porquejar. Encara que això són figures d'un altre paner.

No sé si se'ls ha aplicat el Reglament Intern, per part de la comissió, a tots aquells que hi participaren. No sé si hi ha de Reglament d'eixe. No sé si s'hauria pogut evitar. No sé si s'hauria volgut evitar. No sé qui ni quants eren coneixedors d'allò que anava a passar. No sé si la sanció preventiva presa en reunió urgent el matí següent de la nit dels fets ha tingut continuïtat. No sé si les disculpes han aplegat tard o d'hora ni com es feren aplegar. No sé qui quedà com un porc ni sé a qui han deixat com un porc. No sé si la sanció exemplaritzant apaivagà els ànims o els encengué encara més. No sé si aquesta sanció s'ajustava al Reglament Intern. No sé tampoc si la Junta Local en té de Reglament d'eixe. No sé de llei i de si quan el dany causat per la sanció és superior al mal comés és o no just. No sé si ha hagut algun moviment d'aproximació entre la comissió i la Junta Local Fallera. No sé... Ni ho sé ni canviaria els fets. Tan fa quan la cotna està com està.

Tot el món reconeixia que s'havia produït una injustícia, encara que l'única cosa que també s'escoltava era que ja era hora que els tocara a ells ser els protagonistes negatius de la història, quantes vegades havien estat ells els afavorits per alguna d'aquesta injustícia, ara, que s'aguantaren. Això era el que vociferaven, encara que més grunys que crits semblaven en alguns moments.

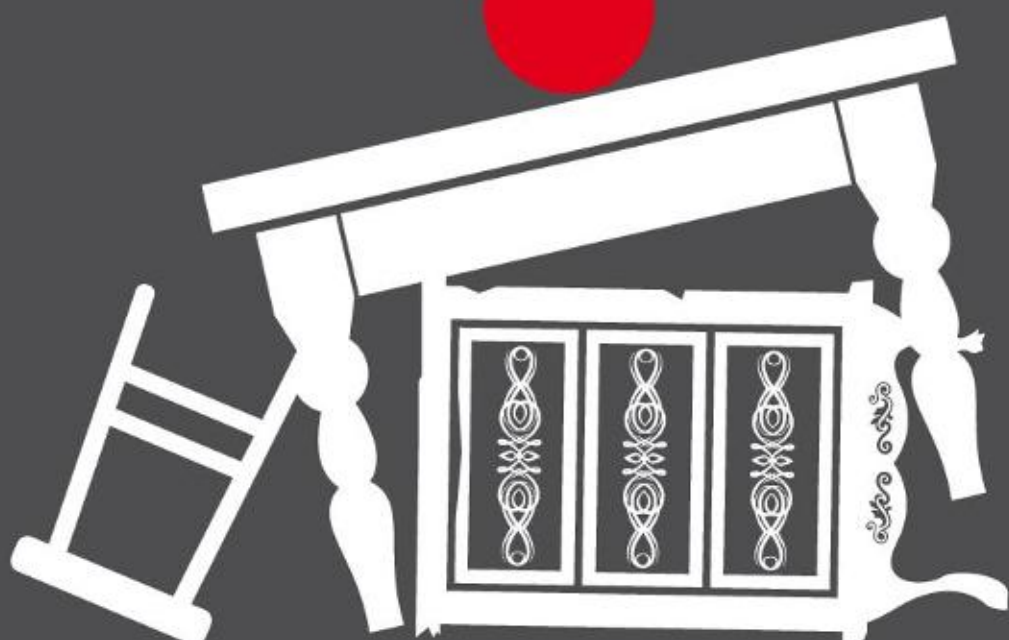
Allò cert és que l'any del cinquanté aniversari no es recordarà per aquell llibre tan acurat que s'edità per a tan magna ocasió; no es recordarà com l'any que tot el col·lectiu faller xativí estava d'acord amb el guanyador del premi de monument, sols quedava esbrinar quines serien les que completarien el pòdium acompanyant la posició cimera; no es recordarà pels moments que l'Andreu Valor ens regalà per l'aniversari, malgrat la... trencada de corda a la guitarra del Borja quan, precisament, anaven a interpretar una cançó ben significativa; no es recordarà com l'any que la Junta Local Fallera estava tan tranquil·la perquè no preveia cap conflicte amb els premis dels monuments, eixe *annus bonus* tan desitjat; no es recordarà tampoc com l'any que uns membres d'un jurat de falles volgueren vindre a justificar la seua elecció, els seus criteris, no sé si des del juràssic havia passat alguna altra vegada. No es recordarà per tot açò i per tantes altres coses que han passat.

Allò ben cert és que ha fet més mal que un porc solt a la trajectòria de dignificació de la festa que s'estava portant al llarg de molts anys. Quedà al llibre del cinquantenari la següent opinió d'Agustí Garzó: «La Falla República Argentina de Xàtiva porta més de 20 anys embardissada en una obstinació: que moltes de les xicotetes misèries (mesquineses a les quals també ells van contribuir en temps passats) i actituds reprovables del món faller desapareguen». Ara tan sols queda per saber quant de temps haurà de passar.

Allò ben cert del tot és que allò que tant costa de construir, tant costa de guanyar-se, amb tant de temps i tant d'esforç, amb una mala pensada, amb un trist minut, se'n va tot en orris. En fi, com diuen els italians, *porca misèria*.

FUTUR

150

CASA DE LA CIUTAT

Gran Teatre

SEMPRE 2014

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

AMOTIGNACS

L'efemèride

falles a Xàtiva, un referent

per Jorge Herrero Montagud.

President del Partit Popular Xàtiva.

*Y si yá algún melindrós
Q'encara no está content,
Li oferim...llevarli el bós
Pera que vega aiguarent
Y es menche un buñol ú dos.
Blai Bellver. La peixca del aladroch, 1865*

Enguany se celebren els 150 anys de la primera falla que es va plantar a Xàtiva, concretament a la plaça de la Trinitat. Esta efemèride tan important marca l'inici d'una tradició que, després d'alguna pausa temporal, ha continuat al llarg d'estos anys, convertint les falles de Xàtiva en un referent a nivell de tota la Comunitat Valenciana, ja que va ser la primera falla que es va plantar fora de la ciutat de València. Un fet històric d'esta índole ens ha de fer reflexionar sobre el valor d'una tradició que va començar l'any 1865 i que, en l'actualitat, continua vigent a la nostra ciutat.

No podria començar aquesta anàlisi sobre la festa fallera, sense abans agrair a la comissió de la Falla República Argentina la invitació per a participar en el seu llibret. És per a mi un orgull i, a la vegada, un gran repte que assumisc gustós, més encara en aquest vostre 50 més 1, ja que no oblide que jo vaig entrar a formar part de la vostra comissió en aquell guardonat 25 més 1.

Tot i que se'm demana que faça una visió política de la festa, basada en possibles propostes electorals i sobre la gestió pressupostària, he de dir que res més lluny de la meua intenció, ja que

els meus antecedents personals i familiars m'uneixen al col·lectiu faller i, la meua opinió, sempre va a tenir una parcialitat evident (si algú pensava torbar en aquest escrit alguna proposta electoral, li advertisc que no la trobarà).

És per això que m'agradaria parlar des d'una perspectiva personal, lluny d'una posició política concreta, perquè crec que seria una falta de respecte al món faller precisament perquè la meua primera observació versa sobre la inconveniència de barrejar política i falles. La política per als polítics i, les falles per als fallers. Evidentment una no pot viure sense l'altra, però sempre dins d'una convivència separada que col·loque cadascuna al seu lloc i en la qual la manipulació quede totalment descartada.

I dic això perquè la meua primera reflexió es basa en el concepte d'afirmar que les falles representen una de les manifestacions més clares en què la llibertat d'expressió es desenvolupa d'una manera efectiva. El sarcasme, la crítica i l'anàlisi frívola de l'actualitat formen part de la idiosincràsia de la cultura fallera i no es podria entendre esta sense certa crítica mordaç sobre els fets que se succeeixen en la història diària de la ciutat, així com dels personatges (*ninots*, traduït al vocabulari faller), que els provoquen. En este cas, com a persona pública, he d'acceptar —i accepte gustós— esta possible crítica sobre les meues accions i les meues opinions.

És evident que la festa de les falles ha evolucionat, s'està innovant contínuament, però en alguns casos s'està perdent l'essència del que, al meu entendre, és el més important. Per això, tot i que no sóc persona de tòpics típics, ara sí que vaig a reivindicar alguns aspectes de la festa a què, al meu parer, s'ha de donar un nou impuls per tal de revaloritzar-los i mantenir-los.

És obvi que la icona principal que representa les falles és el monument faller. Tant fora de les nostres fronteres com als pobles del voltant, associen la festa amb el monument i és el principal atractiu que atrau multitud de visitants a la nostra població. Caldria plantejar-se doncs, la necessitat de continuar apostant per mantenir un nivell de qualitat en estos monuments sempre adaptant-se a les circumstàncies econòmiques de cada època. No cal dir que

la conjuntura actual és la que és, però precisament una de les característiques que defineix la cultura fallera és l'enginy i la imaginació i ambdues són molt necessàries avui dia a falta d'un altre tipus de recursos materials.

El món faller ha de desafiar el moment actual i demostrar eixa capacitat d'adaptació a la realitat socioeconòmica. I potser ací em vaig a mullar una mica com a polític, perquè sóc conscient de l'evident suport institucional que es requereix en moments difícils i, en este cas, mai s'hauria de deixar de banda les comissions falleres i caldria facilitar els recursos necessaris pel bé de mantenir la cultura fallera. Des d'ací el meu reconeixement per l'esforç a comissions com la de República Argentina, i altres de la nostra ciutat, que sempre han apostat per plantar un monument digne, i que any rere any han ofert una imatge de Xàtiva com la d'una població que treballa per mantenir una tradició tan arrelada en la nostra cultura.

El monument va unit al artista faller, figura destacada que suposa una de les peces fonamentals a l'hora de poder valorar el vessant artístic de les falles. Més encara quan un veritable artista ha de reunir múltiples qualitats per poder donar forma a una falla, des del disseny mateix del monument, fins a la pròpia elaboració. Una vegada plantada la falla es pot observar un elaborat treball en el qual s'entremesclen escultura, enginy, pintura i risc, el que dóna una perfecta idea de la vàlua d'estos artistes. És per això que hem de reivindicar també la importància de l'artista faller, i promocionar-lo com l'autèntic artesà de la tradició valenciana.

Seguint amb els tòpics, un altre element fonamental de la festa és la figura de la dona fallera, més en concret, de la fallera major de qualsevol comissió. No vaig a valorar els motius pels quals en determinades comissions l'esmentada figura ha desaparegut o, simplement s'ha substituït per una altra nova: la representant de la junta gestora. Valoracions masculistes a part, la fallera major representa un dels aspectes més emblemàtics de la cultura fallera i la seua **aparent** desaparició d'escena, hauria de ser motiu de preocupació per al món faller. La fallera representa el paper de la dona en les falles i, gràcies a això, guanya un protagonisme oblidat en els inicis històrics de la festa. No admet en absolut l'opinió d'aquells que associen la figura de la fallera major com una representació folklòrica amb certs tints masculistes. Al contrari, defense el paper cada vegada més actiu i protagonista de les dones dins del món faller i, per això, reivindique eixa figura més que mai, perquè representa aquella evolució del paper de la dona al món faller.

I parlar de la dona fallera és parlar de la riquesa de la seua indumentària, cosa a la qual, afortunadament també s'ha sumat l'home, deixant aparcat aquell **uniforme negre** que tan poc lluïem alguns.

Caldria fer ací una menció especial per a tots aquells artesans, indumentaristes i historiadors que s'han preocupat de recuperar tots els elements i han realitzat un ardu treball d'investigació, que ha desembocat en una notable recuperació de la indumentària valenciana que avui dia podem veure en les desfilades en què tant dones com homes llueixen aquells vestits que utilitzen els nostres avantpassats. En aquest punt, crec que estarem d'acord en que no caben reivindicacions, si no més bé donar l'enhorabona per la recuperació dels vestits tradicionals (amb excepció, clar, d'algunes **innovacions** no massa rigoroses amb la història).

Vestiu com debeu, chiquetes,
qu'el anar contra natura,
com la flama de palletes
es ilusió que poc dura

Parlar de falles és parlar de música. Ara no anem a descobrir la riquesa musical de la nostra cultura i el notable nivell dels nostres músics, de les nostres bandes o les colles de xirimiters. En qualsevol desfilada, ja siga festiva o protocol·lària, mai no pot faltar l'acompanyament musical corresponent, interpretant temes d'autors valencians. Podríem definir-lo com la banda sonora d'una manifestació cultural purament valenciana.

Un músic verem allí
que brincos pegant estava
perque el foc ya li aplegaba
al arquet del violí.

I dins d'esta mateixa banda sonora està l'**ensordidora i aborronadora** pólvora, un component important de la festa que a més li dóna un matís aromàtic. Les mascletades, les despertades, els castells de focs artificials, les traques i, com no, la **cremà**. Esta última íntimament unida al foc, element purificador que representa el final del cicle faller i que, a la vegada, dóna peu a un nou inici.

Monuments fallers, artistes, indumentària, música... Tot forma part de la nostra cultura, de la nostra festa valenciana.

Cultura i falles. Falles i cultura. Un binomi que combina tradició i art, i que es plasma en diferents manifestacions. Per això, i per a finalitzar en aquesta simbiosi de cultura i festa, **i de típics tòpics**, no podia faltar el mitjà pel qual ara mateix m'estic expressant: el llibret. Si per algun element es podria avaluar l'evolució cultural de les falles, seria aquest. El llibret representa el progrés i l'adaptació a noves formes de pensar i de veure la festa fallera. Una progressió que atén no només a la qualitat literària, sinó també al perfeccionament en el disseny gràfic en què s'ha sabut combinar perfectament la part escrita amb il·lustracions i fotografies. El llibret representa aquest esperit de llibertat d'expressió a què he al·ludit al principi d'aquesta reflexió, a més de

constituir-se en peça clau en la recuperació del valencià escrit. I ja posats, ací sí que m'atreviria a matisar que hauríem de "desterrar" la paraula *llibret*, i substituir-la per LLIBRE, llibre amb lletres majúscules, ja que alguns d'ells són veritables joies que ens permeten conèixer la història i la evolució de les falles de Xàtiva.

No m'agradaria posar punt final sense dedicar un temps a un altre aspecte més *social* —o sociable— de les falles, i que no és altre que el referit al comportament i a les relacions entre les comissions falleres i els seus components. Una interrelació que combina rivalitat i fraternitat, i que hui en dia queda una mica en dubte. Algú va inventar en alguna ocasió la paraula *germanor*. Mai no he cregut en ella. No pot haver *germanor* quan hi ha rivalitat, però a espai, no m'interpreteu malament, rivalitat sana. Rivalitat a l'hora de guanyar premis que suposen el reconeixement al treball de tot un any i que engrandeixen la història de una comissió. De vegades aquesta *germanor/rivalitat* ha desembocat en conflictes o en conductes violentes que han desvirtuat el veritable esperit faller. La competitivitat ben entesa ha de servir per a enriquir la convivència i mai s'ha d'utilitzar com a element de enfrontament. La rancúnia i l'enveja s'han d'aparcar donant pas al reconeixement i al *fair play*. Aquesta famosa *rivalitat sana* és necessària per a engrandir el vertader sentiment faller.

*Que si la llengua les calla
y en el tinter hui se deixen,
es porque tots ya coneixen
les sotes... de la baralla*

I ja, ara sí que pose punt i final a aquest escrit. Demane disculpes si no heu trobat en aquestes línies allò que esperàveu llegir, però he intentat fer una visió personal del que sent per les falles, lluny d'anàlisis polítiques i pretenent oferir una visió parcial d'algú que ha viscut, viu i vol seguir gaudint d'una de les manifestacions culturals que em fa sentir orgullós de ser valencià. Gràcies de cor per haver comptat amb mi.

Molts èxits al vostre 50 +1.

Per 150 anys més de falles a Xàtiva i molts més.

Propostes per potenciar les falles de Xàtiva

per Roger Cerdà

Candidat del PSPV-PSOE a l'alcaldia de Xàtiva

Enguany es compleixen cent cinquanta anys de la **plantà** del primer monument faller a la nostra ciutat. Va ser l'any 1865 i la Plaça de la Trinitat el lloc escollit per a la seua ubicació. En la seua configuració i difusió va tenir un paper fonamental l'industrial impremter i escriptor local Blai Bellver Tomàs, qui va elaborar un fullet imprés que explicava la crítica del monument anomenat **La Peixca de l'Aladroch**. Va ser el primer monument faller plantat fora de la ciutat de València. Aquesta dada ens dóna una idea de la importància que, històricament, han tingut les falles a la nostra ciutat. Nosaltres els xativins tenim el privilegi de ser la primera ciutat en què es va plantar un monument faller després del cap-i-casal. Per tant, i com és evident, les falles a Xàtiva són una festa consolidada i en la qual s'implica una nombrosa quantitat de veïns i veïnes de la ciutat. A més a més, les diferents comissions falleres ajuden a la vertebració de la nostra ciutat, fet a tenir en compte en un moment com l'actual en què altres tipus de col·lectius (veïnals, juvenils, etc.) estan en decadència o quasi desapareguts.

No obstant això, el suport del municipi a una de les seues festes més importants és manifestament millorable. Han hagut de passar quasi 20 anys perquè la nostra ciutat tingués el museu faller, una qüestió llargament demandada i que, si tot va bé, veurà la llum durant els propers mesos. Aquest retard ens ha fet perdre un temps magnífic per a la promoció i divulgació de la festa. També aquest any i, casualment, coincidint amb l'any de les eleccions municipals, l'equip de govern de l'Ajuntament de Xàtiva ha aprovat unes «ajudes extraordinàries» de dos mil euros per a cadascuna de les comissions falleres de la ciutat. Una ajuda extraordinària que no té altra justificació possible que el fet que estem en any electoral i que es pretenga tapar la falta de

suport que han tingut les comissions en els darrers anys per part dels governs populars. Aquesta falta de suport ha arribat fins al punt que més d'una comissió ha hagut d'anar-se'n a un altre municipi a fer la presentació de les seues falleres majors, per no poder fer front al pagament de la taxa del Gran Teatre. Una taxa que des del nostre grup hem criticat per injusta, ja que sempre hem entés que les comissions falleres mereixien fer ús del Gran Teatre de forma gratuïta, almenys una vegada a l'any. I així ho farem si tenim la responsabilitat de govern en el futur.

A més a més, des de l'Ajuntament cal fer una promoció important de les falles de Xàtiva. Aquesta promoció ha d'anar lligada a diferents aspectes, entre els quals cal destacar el turístic i el cultural. La nostra ciutat no pot desaproveitar una oportunitat com la que li brinden les falles per afavorir l'arribada de turistes a la ciutat. Per això hem de fer un treball important de difusió i promoció de la festa i ajudar les comissions amb uns millors premis per tal d'eleva la qualitat dels monuments. A més a més, no podem oblidar que la situació privilegiada de Xàtiva dintre de les Comarques Centrals Valencianes ens pot ajudar perquè els veïns i veïnes de les comarques d'Alcoi i Ontinyent, on no es planten falles, ens visiten durant aquestos dies i coneixen la nostra festa.

Junt amb aquesta promoció turística ha d'anar la promoció cultural. Les nostres falles compleixen un paper fonamental en el manteniment i recuperació de la cultura valenciana. Cal reconèixer el mèrit del món faller en el manteniment de l'ús del nostre idioma durant la repressió franquista. A més, la nostra ciutat destaca per una producció literària fallera de primer ordre. Com he dit abans, fa 150 anys Blai Bellver escrivia *La Peixca de l'Aladroch*, considerat com un dels primers llibres de falles de la història, junt als de Bernat i Baldoví. Avui dia, la nostra ciutat pot enorgullir-se de ser un dels principals centres de producció literària fallera arreu del País Valencià, tal com ho palesa el fet dels diversos premis assolits pels llibrets de Xàtiva en distintes convocatòries a nivell de país, però també pels magnífics articles d'estudi de la festa que s'hi publiquen. Els llibres fallers de Xàtiva, i el d'aquesta comissió en particular, són una referència pel que fa a la conjunació de falles i cultura.

Aquesta qüestió ha de tenir-se en compte des de l'Ajuntament i afavorir la difusió del treball realitzat per les diferents comissions, amb ajudes i incentius que possibiliten la millora i potenciació d'aquesta important tasca.

Sense dubte, són moltes les accions a realitzar per a la potenciació de les falles a Xàtiva, però com en quasi tot són els mateixos membres de la festa, els fallers i les falleres, qui millor coneixen les seues necessitats i carències. Per això pense que cal obrir un procés de participació ciutadana, amb la creació d'un Fòrum Faller en què estiguen representats tots els implicats d'alguna o altra manera en la festa, per tal que compartisquen experiències, analitzen la situació actual i plantegen propostes de millora. Aquesta participació ciutadana és fonamental per a la millora dels aspectes més importants de la ciutat i les falles sense dubte que ho són.

Són totes qüestions que ens poden ajudar al manteniment, potenciació i millora de la nostra festa. Són propostes realistes, fàcils de realitzar en quatre anys de legislatura i que nosaltres ens comprometem a dur a terme si tenim la responsabilitat de govern a partir de les eleccions municipals del mes de maig.

No voldria concloure el meu article sense agrair a la Falla República Argentina l'oportunitat que ens ha brindat d'expressar les nostres idees en el seu llibret. És un gest que els honra i que afavoreix el diàleg necessari entre els responsables polítics i els responsables de la festa.

Bones falles a tots!

pensar el demà

Miquel Lorente i López

Candidat de EU a l'alcaldia de Xàtiva

Pensar el demà és aconseguir fer reviure els records amb la força necessària per estimar el present i lluitar pel futur. En el casal de la Falla República Argentina, entre la gent, recorde i amb molta emotivitat la presentació del llibre faller de l'any 2013, en aquella presentació de la mà de Feliu Ventura vam poder descobrir un dels poemes de Vicent Andrés Estellés que més força i dignitat pot aportar a les persones que treballen pel seu poble. Aquella lletra lligada en vers és poc coneguda, en canvi compta amb una contundència immensa.

[...]

i cal lluitar, i lluitar cada hora, cada moment de la nostra existència,

[...]

som poble, i hem de retornar al poble.

Que la prudència no ens faça traïdors!

El que ha passat, ha passat per a sempre,

i hem d'oblidar i pensar el demà.

Hem de vetlar el sagrament del poble,

pels nostres fills, i els fills dels nostres fills,

i pels veïns, les parelles que passen

amb un clavell encès entre les dents.

Hem de lluitar, hem de manar: manem!

Hem d'agafar la paella pel mànec

amb brusca mà, amb decidida mà.
I mirarem créixer els nostres pobles,
rics de futur, treballant i cantant,
així com creix el ventre novençà.
Manar no es vestir un uniforme de regidor
i dir a tot que sí.
i presidir te deums i processons.
Manar serà patir amb qui pateix
i legislar manaments d'alegria
per a tothom, i plantar les collites.
En una mà, en una mà del poble,
un dematí ha florit una rosa,
amb un martell i una falç d'alegria!

Vicent Andrés Estellés

Entre vers i vers hem aconseguit arribar fins ací amb molta feina feta i acumulada. «I cal lluitar, i lluitar cada hora». Amb 112 propostes presentades per Esquerra Unida al ple municipal, totes elles encaminades a assegurar els drets socials i activar la promoció econòmica, i totes s'han fet sobre el diagnòstic d'una ciutat que pateix un triple trencament social, urbà i econòmic. Una ciutat que tancà l'any 2014 amb la fam present, amb 153 persones que han demanat ajudes per lloguer, 266 sol·licituds d'ajuda per pagar el rebut de la llum... Un trencament social que també es trasllada als índexs de distribució de la renda, publicats recentment per la Fundació d'Estudis d'Economia Aplicada. Mentrestant la fiscalitat municipal continua insensible a aquesta realitat. Un trencament social que és reflecteix també en un trencament urbà, on la diferència entre els barris s'accentua. El nucli antic pateix el major nombre d'execucions hipotecàries, la cobertura dels serveis municipals cada vegada és més feble i les inversions en el pressupost municipal són inexistents. Pel que fa a l'àmbit econòmic a Xàtiva ens hem passat tota aquesta legislatura amb uns nivells d'atur que superen la mitjana estatal, on la millor *producció exportada* de la ciutat han estat els nostres joves que malauradament han hagut de marxar a l'exili. L'absència d'un Pla Estratègic Econòmic Municipal ens ha desesperat i ens desespera a la gran majoria, en canvi deixa indiferent a l'actual govern municipal. Vivim en una ciutat trencada i el Partit Popular ha fet ben poc per posar-li remei.

«Som poble, i hem de retornar al poble». Tanmateix, dintre del mateix trencament comencen a arrelar els motius per a l'esperança. Un corrent d'aire fresc que no naix des de l'àmbit institucional sinó que ho fa des del carrer, des dels barris, des de les associacions, des de les falles i els llocs de treball. En els darrers anys les relacions familiars, les amistats, el veïnatge han

actuat com a mur de contenció enfront d'una administració que no ha estat capaç de garantir els drets més bàsics. Moltes persones han actuat per humanitat, sense esperar res a canvi. La societat civil ha anat per una banda, mentre que l'esfera del poder polític municipal ho feia per una altra; preocupats per les lluites i promocions internes dintre del Partit Popular, retallant serveis bàsics per pagar les factures acumulades en els calaixos durant *la festa del boom* i mostrant-se en molts casos insensibles front al patiment de la gent. En aquests anys, també s'ha de reconèixer que ha estat la societat civil xativina organitzada i apoderada la que ha començat a impulsar nous corrents de dinamisme econòmic i cultural. S'ha començat a redefinir la imatge comercial del municipi; noves campanyes comercials, aparició de nous productes vinculats a la nostra identitat, posada en valor de la producció agrícola autòctona junt amb la nostra hostaleria, activació d'espais del nucli antic, així com molts altres exemples que s'han donat i s'estan donant amb força. Sense oblidar-nos, tampoc, de l'esclat cultural que viu Xàtiva amb nous artistes, escriptors i l'onada musical que s'obre pas amb força en el panorama musical.

Cada vegada la gent de Xàtiva se sembla menys a les persones que ens han governat durant els darrers vint anys, perquè «manar és patir amb qui pateix». Clarament s'ha produït un canvi d'hegemonia. Per això, cal guanyar políticament a aquelles maneres d'actuar que ja estan derrotades socialment. Hem de guanyar el poder polític de la ciutat, per guanyar la presa de decisions i fer possible el govern de les persones i «legislar manaments d'alegria». Perquè el dret a l'existència estiga garantit, perquè la gent senzilla siga escoltada i prenga la paraula i per fer un Pacte de Ciutat, on no sobre ningú, i que aporte el tan necessari relat econòmic, social i urbà per a les pròximes dècades. A Xàtiva, en el 2015, tot açò pot passar. Hem guanyat el present, perquè estem decidits a construir el futur.

Una de les poques coses que li queden al faller quan acaba un exercici és el llibre de falles.

Potser dins de 150 anys algú estarà llegint aquest.
Perquè l'actualitat acaba esdevenint història.

Aquesta comissió agraïx la col·laboració de les següents firmes comercials.
Sense el seu suport no es podria haver editat aquest llibre.

CAIXA
Ontinyent
La caixa de les comarques

Mariló Sanz té un motiu.
Transmetre les nostres tradicions

*Mariló Sanz, autora de contes infantils
de la col·lecció Cadireta de Boga
publicada per l'Obra Social de Caixa Ontinyent*

*tots tenim
un motiu*

Obra Social de Caixa Ontinyent
*fomenta, amb les seues publicacions, la investigació
i divulgació del nostre patrimoni cultural*

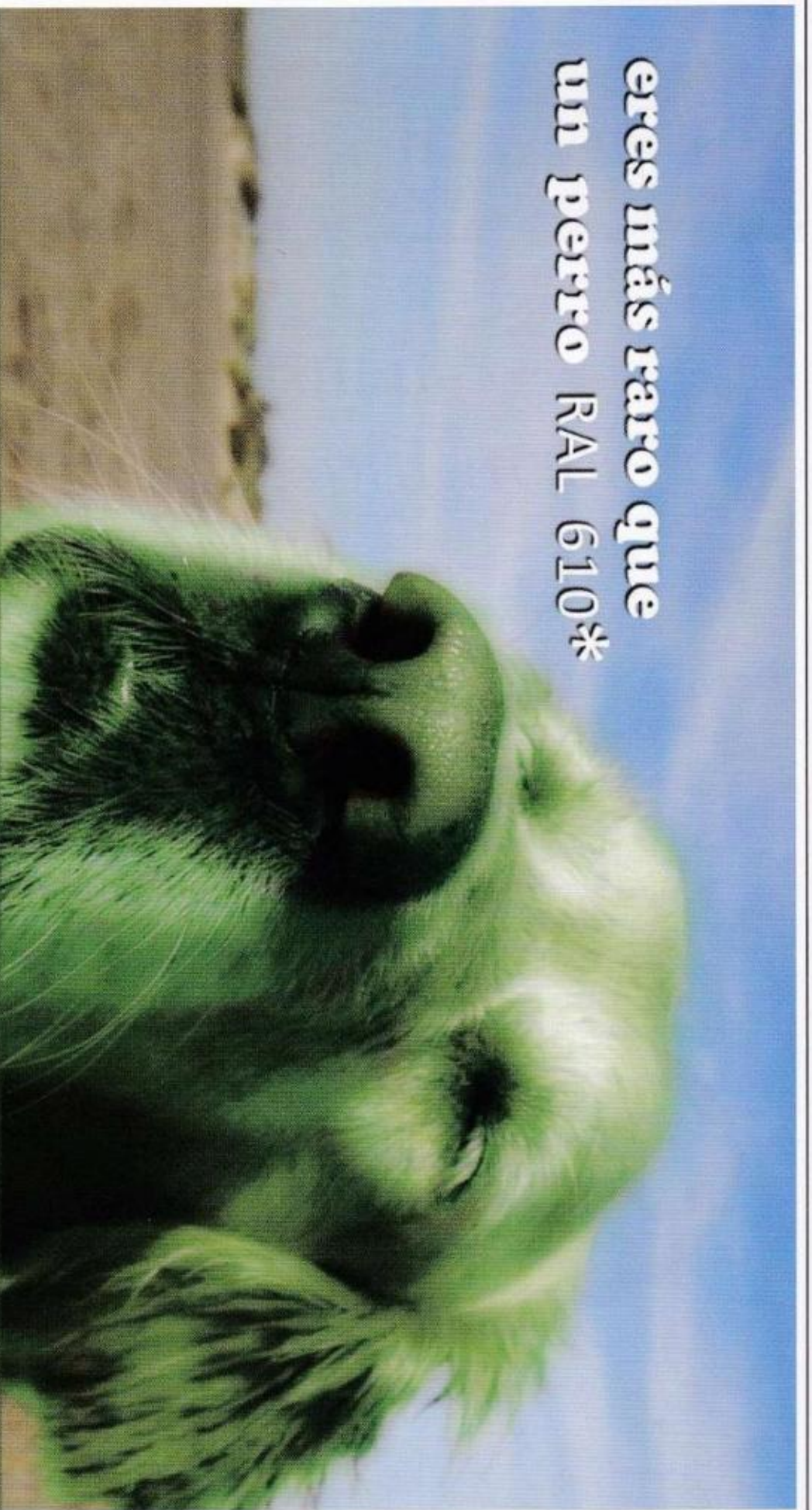
STIL
CONVERSION

Ctra. de Simat, s/n. - Pol. Ind. de Meses, s/n. - C/ Ronda s/n - Apdo. correos 461
Tel. 96 070 59 00 - 607 59 09 19 - Fax 96 227 24 72 - 46800 XÀTIVA (València) - España
E-mail: stilconversion@stilconversion.com

**eres más raro que
un perro RAL 610***

VISITE NUESTRA NUEVA TIENDA EN:

Pol.ind de Genovés vial "e" Parcela "6" 46894 Genovés (Valencia)
tel y fax 96 222 94 82 · www.grupotricolor.com

TODO TIPO DE PINTURAS · DECORACIÓN ·
PAPEL PINTADO · PARQUET

DIVISIÓN TEXTIL:

ROPA LABORAL · CALZADO SEGURIDAD · RECLAMOS PUBLICITARIOS

Tricolor
FÁBRICA DE PINTURAS

*Abierto todos los días
de fallas*

*Los mejores buñuelos
de Xàtiva*

Passatge del Lleó, s/n · 46800 · Xàtiva (Valencia)

Tel. 96 228 34 90 · www.elpobletdexativa.es

FERRETERIA BLESÀ

SARA BLESÀ MARTÍ

C/. Gregorio Molina, 1
46800 XÀTIVA

Tel. 96 227 23 17 • Fax 96 228 09 77
ferreteria@blesamarti.com

COL·LABORADORS COMERCIALS

"Bolsas comerciales reutilizables y 100% reciclables"

picda
www.picda.com

**ONE
BAG**

IMPLANTOLOGÍA AVANZADA

y todas las especialidades odontológicas

FACILIDADES DE PAGO

12 MESES
sin intereses
y financiación
5 hasta
AÑOS

Clínica Dental Segura de Lago

LÁSER DE DIODOS
novedad

TECNOLOGÍA
EFECTIVA y CÓMODA
BLANQUEAMIENTOS

CIRUGÍA ORAL
SIN SANGRADO, MÍNIMO
DOLOR E INFLAMACIÓN

25
ANIVERSARIO

durante este año 10% dto. en
todos tus tratamientos

Baixada de l'Estació 12, 6ª

962 273 955

PARKING GRATUITO 1H.
junto a la estación de Renfe

Síguenos en
facebook

www.dentalseguradelago.com

sonrisaseguras

COL·LABORADORS COMERCIALS

Carralero

Dr. David Carralero Plaza
Responsable Sanitario, nº 6924
Colegiado. 2661
Certificación Lumineers

Tu mejor sonrisa, nuestra mayor felicidad

LUMINEERS®

¿Quieres tener una "Sonrisa Hollywood", como los famosos?
Con **LUMINEERS** lo podrás conseguir!!

Tel.: 96 227 13 75

c/ Reina 67 - XÀTIVA - www.dentalcarralero.com - lumineers@dentalcarralero.com

Tonga's

T E L E C O M U N I C A C I O N E S

Pl. País Valencià, 3b - Tel. y Fax 96 228 35 52
46800 XÀTIVA

www.tongas-sl.com e-mail:tongas@vodafone.es

SERVICIOS INMOBILIARIOS

tonga's

info@tongassl.com
www.tongas.es

Tel. 670 012 939 - 675 995 402

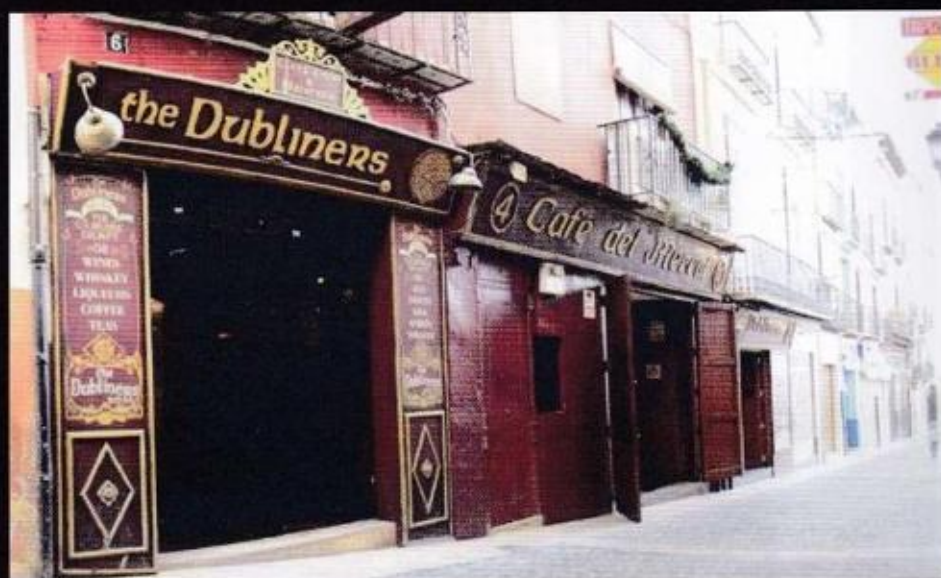
Pl. País Valencià, 3b
Abú Masaifa, 3b

46800 XÀTIVA (Valencia)

COL·LABORADORS COMERCIALS

the Dublíners

Irish Pub & Tapas

ATENCIÓN AL CLIENTE

Calle Reina 60. Xàtiva • 96 227 27 69

IMAGINA

estudio y taller CREATIVO

www.imaginagrafic.com

linformador
SETMANARI D'INFORMACIÓ
COMARCAL

www.linformador.net

EVENTTO
organización y tendencias

www.eventto.es

TALLER CREATIVO

Pol. Ind. camí l'Estret nave 10

**ESPECIALIDAD EN CARNES DE CALIDAD
I EMBUTIDOS ARTESANOS**

David García Esteve

CARNE DE POTRO PAMPLONÉS

Ven y pruébala

ENCARGOS: 96 227 48 73 - 659 90 64 51

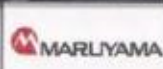
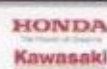
carniceriadavidgarcia@gmail.com

MOLINA

MAQUINARIA
AGRICOLA I
JARDINERIA, S.L.

MOLINA

**MAQUINARIA
AGRICOLA I
JARDINERIA, S.L.**

Ronda Sequia la Vila, 16 Polig. F - 46800 XÀTIVA (VALENCIA)

Tel. TIENDA 96 227 65 36 - TALLER 96 228 35 24

www.maquinariamolina.com • molina@maquinariamolina.com

el Mosset

Especialidades en:

Ensaladas, Aperitivos, Pescados, Carnes,
Arroces, Pastas, Fideuas,
Bocatas y Postres

NUEVA APERTURA

Xàtiva

C/ República
Argentina, 15

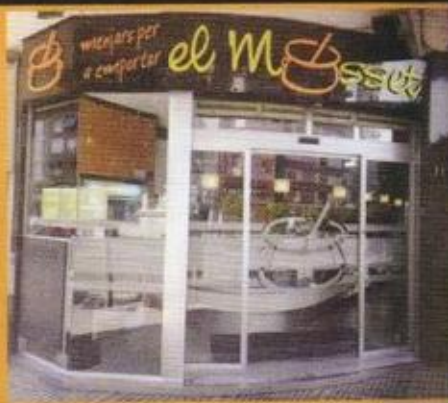
Tlf. 96 228 06 18

Xàtiva

Alzira

C/ Ausiàs March, 11
Tlf. 96 227 61 12

Av. Sants Patrons, 13
Tlf. 96 201 88 98

Encarga todo tipo de comida para
celebraciones, eventos, caterings...

Calderos: mínimo 5 personas, 5 eur. la ración.

CLÍNICA
DENTAL
DRS. FAYOS

Más de 30 años creando sonrisas

y con la garantía de que todo nuestro equipo posee master universitario

Ahora tú eliges el tratamiento más estético para empezar a sonreír desde el primer día:

Ortodoncia lingual

invisalign

Ortodoncia invisible

Última tecnología cad-cam. Odontología sin metal: mediante escaneado digital de la boca confeccionamos la corona ceramica en el mismo día

*Endodoncia- Cirugía- Prótesis-Implantes sin cirugía-
Odontología general e infantil- TAC dental-
blanqueamientos*

*c/ Ximen de Fovía, n°8 bajo
Xàtiva (Valencia)*

*Tfno. 962275699
www.clinicadentalfayos.com*

Loteria La DIOSA FORTUNA

www.ladiosafortuna.com

Admon. Loterías N°3

Pasaje del León, 4 - 46800 XÀTIVA Valencia) - Tel. 96 227 35 97 - info@ladiosafortuna.com

GEYMA ZAPATERIA

Bolsos y Complementos

Alameda Jaume I, N° 25
Xàtiva

COL·LABORADORS COMERCIALS

gt

gráficas
tormo

des de 1965

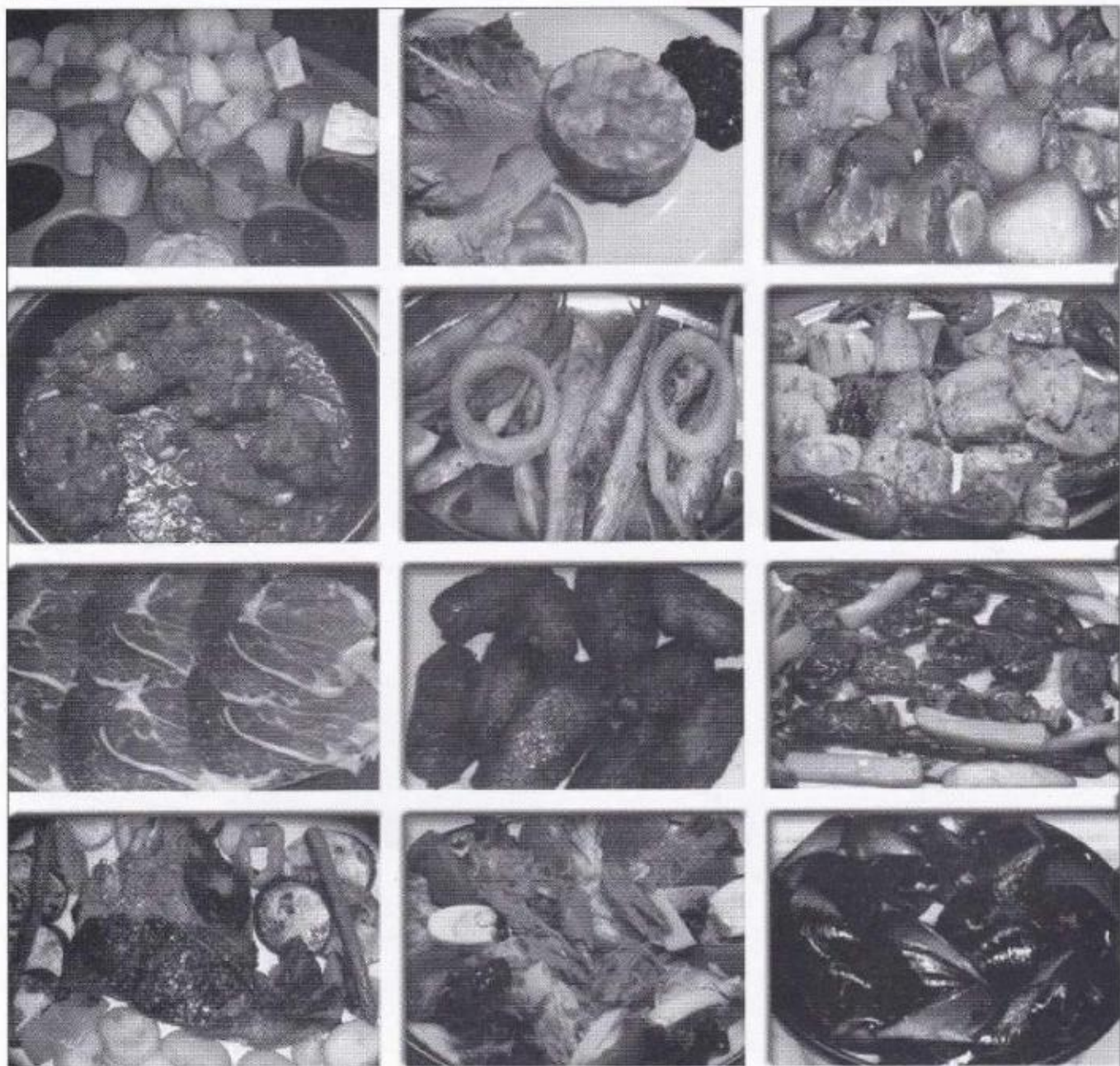
Plaça Santa Anna, 11. baix
XATIVA

T. 96 227 38 84

info@graficastormo.com

www.graficastormo.com

COL·LABORADORS COMERCIALS

Bierwinkel
Lafa

*Baixada del Carme, 10
46800 XÀTIVA
(Valencia)*

COL·LABORADORS COMERCIALS

Café - Bar

El Paso

**C/ República Argentina, 15 · Teléfono 96 228 00 46
46800 XÀTIVA (Valencia)**

**PURA
VIDA**

ecotenda

C/ Gregorio Molina, 13 baix- 46800 XÀTIVA - Telf. 962047356 - puravida.ecotenda@gmail.com

www.eco-puravida.com

La Pelu
Noemi Sancho

República Argentina, 21
XÀTIVA

630 90 91 71

CAROL MONSENY
ESTÉTICA

670 485 675
República Argentina, 21 · Xàtiva

RECREATIVOS

SÆTABIS

Académico Maravall, 9 y 11
46800 XÀTIVA

Tels. 96 227 52 03 - Fax 96 227 52 05

www.recreativossaetabis.com

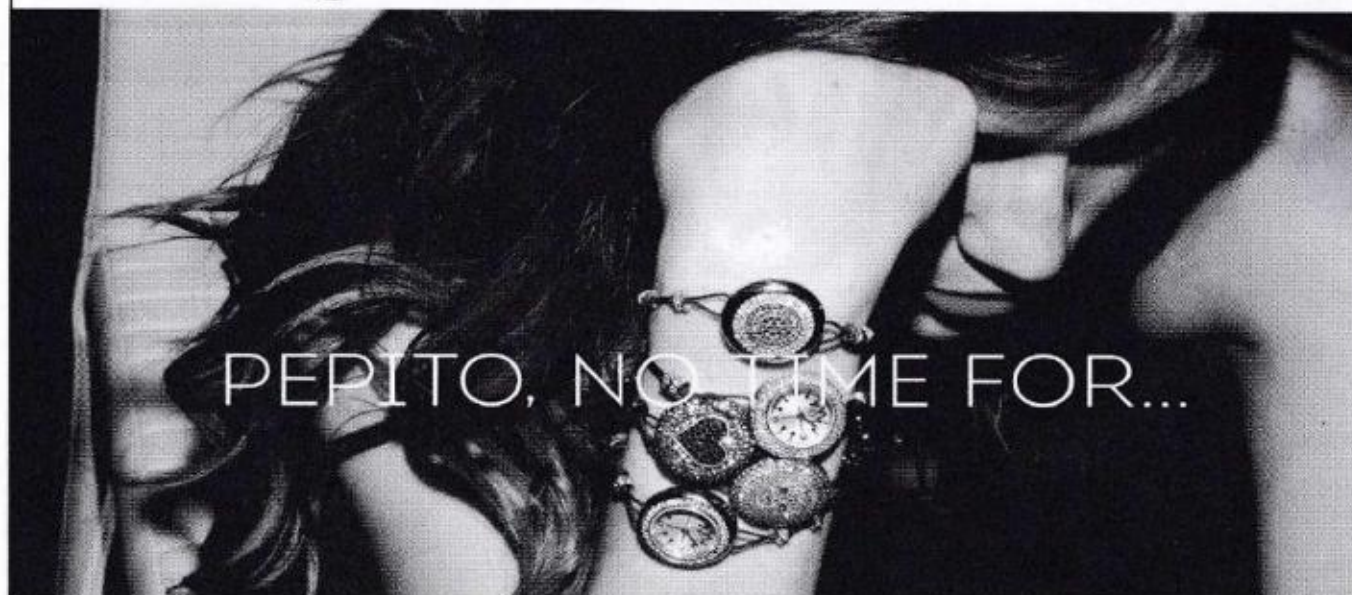

COL·LABORADORS COMERCIALS

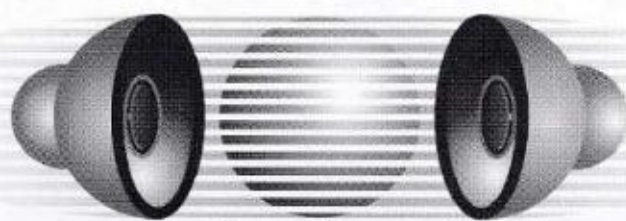
joieria
DIAMANT

BASIQ

C/Albereda Jaume I, 28
962284273 - 647864095
C/Sant Francesc, 23
962259263 - 607459696

shopping pro

audiovisuales
xàtiva

- ✓ Venta y alquiler de equipo de sonido e iluminación
- ✓ Servicio Técnico
- ✓ Mantenimiento
- ✓ Teatros, ayuntamientos, colegios, pub, discotecas, etc.

C/. La Reina 35 B • XÀTIVA • Tel. 96 227 22 35
dj@shoppingdisco.com / www.shoppingdisco.com

COL·LABORADORS COMERCIALS

LLUNA EVENTS

Ronda La Vila, 10 · XÀTIVA · Tels. 678 218 238 · 678 218 310 · llunaeventsxativa@gmail.com

Asesoría Vinaches

Av. República Argentina, 2, 2.º, 3.ª - Tel. 962 28 35 61 - Tel./Fax 962 28 02 90 - 46800 XÀTIVA

Apolonio

Servicios de Carrocería

Pol. Ind. F
Acequia La Vila, s/n.
XÀTIVA (Valencia)
Tel. 96 228 72 49
Fax 96 228 74 98

COL·LABORADORS COMERCIALS

aktual

Compre con
caché!!!

ESPECIALIZADOS EN MENAJE DE COCINA

www.aktualtiendas.es

NUEVA DIRECCIÓN:
Avd. República Argentina, 13

JSH

**Estación de Servicio
FONT DE SANT PASQUAL**

Joaquín Sanchis Sanchis e Hijos, S.L.

Pol. Ind., C/. A,
Parcela 20
Tel. 96 227 80 06
Fax 96 227 80 09
46894 GENOVÉS
(Valencia)

merceria Baldrés

c/ Botigues, 10 - Xàtiva -
telf.: 96 227 44 40

COL·LABORADORS COMERCIALS

ALAIN AFFLELOU

C/ ALAMEDA JAUME I, 36
46800 XÀTIVA

Avinguda Gandia, nº 32
Genovés (València)

● CARNISSERIA - XARCUTERIA

● ENCARNA

Especialitats Carns i Embutits

Telèfon: 96 222 90 38

Isabel

PERFUMERIA REGALOS

*El rincón de
Isabel*

[www.elrincondeisabel](http://www.elrincondeisabel.com) / info@elrincondeisabel.com

PORTAL DE SANT FRANCESC, 10 - XÀTIVA - Tel./Fax 962 274 791 - Movil: 637 58 35 16

CAFETERIA • RESTAURANT
TERRASSA

Quiosc
MONCHO

Avenguda de Selgas, 5
46800 XÀTIVA

Tels. 96 227 14 41 • 670 373 601

CENTRO DE LAVADO

CAMACHO

¡¡Bajamos los precios!!

PRECIOS PARA TURISMOS Y VEHÍCULOS 4x4

- Lavado Exterior **4€**
- Lavado Exterior + aspirado **6€**
- Lavado Completo **PROMOCIÓN**

Pregunte por
nuestra promoción

**PROMO
+2**

Servicio de lavado a mano o a máquina de todo tipo de vehículos y también tapizierías.

4 pistas de agua a presión (Box) con agua descalcificada y desmineralizada para proteger la pintura de su vehículo.

Ctra. de Simat, s/n. · Apdo. Correos nº 2
XÀTIVA · E-mail: euronor10@hotmail.com

ubeda

SUMINISTROS PARA LA CONSTRUCCIÓN

Ctra. Simat, s/nº - Apdo. 363 • 46800 Xàtiva (Valencia)
Tel. 962274661 / 962274950 • Fax: 962281720

info@suministrosubeda.es
www.suministrosubeda.es

COL·LABORADORS COMERCIALS

Reparación Exprés

**Teléfonos móviles,
Tablets, Gps,
Televisores, Consolas,
Ordenadores portátiles.**

Xàtiva

96 006 57 38

Av. Gregorio Molina, nº 20

Doctor Smartphone

FRUTOS SECOS Y LEGUMBRES

FERRER SEGARRA, S.A.

Ctra. Simat, s/n
46800 XÀTIVA (Valencia) España
Tel. 96 227 61 61 · Fax: 96 227 18 09
e-mail: ferrer@ferrersegarra.com
www.ferrersegarra.com

ferradura

Bou

decoración

Distribuidor oficial *Spray color mtn*

XATIVA

República Argentina nº 25 TEL: 96 227 57 29
Info@boudecoracion.com / www.boudecoracion.com
Síguenos en Facebook: bou decoración spray color

Sprays para grafitis
Pinturas, colores al instante
Barnices, esmaltes...
Suelos plásticos
manualidades
Bellas artes
Moquetas
Corchos

Especialistas
en papel pintado
Con más de 200 catálogos
a su disposición

COL·LABORADORS COMERCIALS

TRANSPORTES, ÁRIDOS · RETROEXCAVADORAS

José Torregrosa Soler
S.L.

Plaza de España, 2 Bajo
Tel./Fax: 96 227 50 34
Móviles 607 322 609
617 380 079
46800 XÀTIVA (Valencia)

Pirotecnia **TURIS VALENCIA**

Móvil:
667 704 348
CANALS

Delegado comercial
Vicente Argent

vallatex

Pol. Ind. "La Punta", s/n.
46691 VALLADA
(Valencia) Spain
Tels.: 96 229 60 00
96 229 60 01
Fax: 96 225 77 83
E-mail: vallatex@astro.es

COL·LABORADORS COMERCIALS

REINA 2, S.L. SEGUROS GENERALES

REINA 2. SDAD. DE AGENCIA DE SEG. S.L.

Porta Sant Francesc, 10 bajos · 46800 XÀTIVA Valencia
Tel. 96 227 30 23 · Fax 96 227 49 51 · Móvil 610 44 37 17
reinados@telefonica.net

CLÍNICA DENTAL

Pilar García del Caño
ODONTOPEDIATRA
Col. 2513

Baixada del Carme, 6 - 1^oC
46800 XÀTIVA
96 228 42 65

JOYERÍAS

Juan Martínez Pérez

Pérez Nico

C/. Trobat, 18 - Tel. 96 227 47 32
Porta Sant Francesc, 9 - Tel. 96 227 40 90

46800 XÀTIVA
(Valencia)

COL·LABORADORS COMERCIALS

CUARTERO

- *Toda clase de arroces*
- *Fideua*
- *Pescados*
- *Menú del día*
- *Gazpacho Manchego*
- *Carnes*
- *Postres caseros*
- *Almuerzos*

Académico Maravall, 7 - Tel. 96 227 55 82 - 46800 XÀTIVA

BEATRIZ

moda en lencería

Av. República Argentina, 37 · Tel. 96 228 23 37
46800 XÀTIVA

NICOLETA

ROPA DE HOGAR

HELADERÍA - BOCATERÍA

PLAZZA

**CELEBRE SUS MEJORES CENAS, ALMUERZOS
Y CUMPLEAÑOS AL MEJOR PRECIO**

RESERVE SU MESA

**AV. MURTA, Nº 1 (Junto al campo de futbol)
46800 XÀTIVA · TEL. 96 228 38 12**

COL-LABORADORS COMERCIALS

Evyan

S.L.

"Cítricos desde 1956"

desde 1952

CARBONICA
SETABENSE

Distribuidor oficial

Ctra. De Simat, s/n. 46800 Xàtiva (Valencia)
Tel. 96 227 41 37 Fax. 96 227 39 03
carbotab@terra.es

CONSTRUCCIONES
Y PROMOCIONES

ANGEL DIAZ DONOSO, S.L.

Albereda Jaume I, 62 (passatge) · Tel. 96 227 06 46 · 46800 XÀTIVA

COL·LABORADORS COMERCIALS

EL GORDO DE La Primitiva

La Primitiva

Bono Loto

La Quiniela

CASA CARMINA

Avda. Jaume I, 16
Tel. 96 227 42 83
46800 XÀTIVA

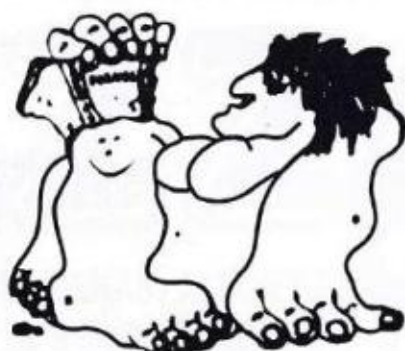
INMA BALDRES

PELUQUERA - ESTETICISTA

*"La calidad en nuestros servicios y productos,
nuestra marca de identidad"*

Móvil: 616 688 882 T. 96 228 02 13 Baixada de l'Estació, 6, 1.º, 3.º • XÀTIVA

**LIBRERÍA
LA
COSTERA**

GREGORIO MOLINA, 17
46800 - XÀTIVA VALENCIA
Tf./FAX: 96 227 28 67

lacostera@libreria-lacostera.com
www.libreria-lacostera.com

COL·LABORADORS COMERCIALS

manuel mañez

Avd. GREGORIO MOLINA, 16 BAJO
TEL. 962 282 082
46800 XÀTIVA

Distribuidor Autorizado

COMERCIAL INFORMÀTICA VALENCIANA, S.L.

Comercial: C/ Cerdan de Tallada, n.º 8 · Tels. 96 227 16 69
XÀTIVA

OPTICA IBORRA

COL·LABORADORS COMERCIALS

CORTI - DECOR

J.J CLIMENT BARBERÀ

C/ Carlos Sarthou, 6 Tel./Fax: 96 227 61 21
corti-decor@hotmail.com
XÀTIVA (Valencia)

UN MON DE SABORS

Frutos Secos Ricardo

- CAMELOS Y GOLOSINAS
- FRUTOS SECOS RECIÉN TOSTADOS
- APERITIVOS Y SNACKS
- ACEITUNAS SELECTAS Y SALMUERA
- TODO PARA TUS CELEBRACIONES
- IMPRESIÓN DE LÁMINAS DE AZÚCAR PARA TUS TARTAS

AVDA. REPÚBLICA ARGENTINA, 19 · XÀTIVA · Tel. 96 227 43 87

ricardopubli@hotmail.com

BY JAVIER BENÍTEZ

TU TIENDA DE CICLISMO EN XÀTIVA

Av. República Argentina, 10 · 96 228 32 70 · 637 400 242

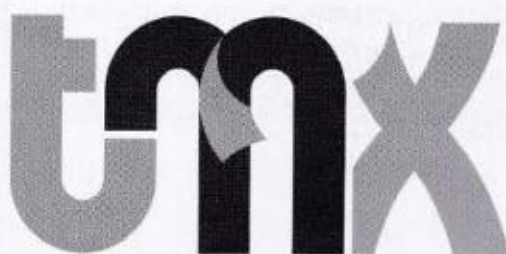
COL·LABORADORS COMERCIALS

SERVICIOS DE:

ALBAÑILERÍA, FONTANERÍA,
PINTURA, ELECTRICIDAD,
AIRE ACONDICIONADO
Y CALOR...

CUALQUIER REFORMA

MANTENIMIENTO, REPARACIÓN,
CONSERVACIÓN, INSTALACIÓN
Y MONTAJE EN VIVIENDAS,
LOCALES, EDIFICIOS, LIMPIEZA

TOT MULTISERVIS XÀTIVA · SL

C/ CARLOS SARTHOU, 4 / Acc. B

TEL. 619 469 001

E-MAIL: tmxativa@gmail.com

XÀTIVA

(VALENCIA)

EVENTOS:

ORGANIZACIÓN DE EVENTOS
DE TODA CLASE.

- ANIVERSARIOS
- EXPOSICIONES
- PRESENTACIONES
- CATERING
- ... y más servicios

Tenemos a su disposición
Local propio y servicio
de azafatas

FESTILANDIA

ALQUILER Y VENTA
DE DISFRACES

www.festilandxativa.com

info@festilandxativa.com

Telf. 96 227 54 08

C./ Pere IV. 8

46800 XÀTIVA

**CENTRE D'ESTUDIS
XÀTIVA**

- TOTS ELS NIVELLS
- TOTES LES ASSIGNATURES
- GRUPS REDUÏTS
- HORARIS FLEXIBLES
- PROFESSORAT QUALIFICAT

Elena Sala Ruzafa

Tel. 630 493 521

Pere IV, 10, 1º, 2ª • 46800 XÀTIVA (Valencia)

COL·LABORADORS COMERCIALS

POLIESPORTIU DE NOVETLÈ

- PISTES ESPORTIVES FUTBET · TENIS · FRONTÓ · PÀDEL
- GIMNÀS
- ZONA AQUÀTICA PISCINA INFANTIL · PISCINA ADULTS
- ZONA D'OCI I RESTAURACIÓ SALÓ COMEDOR

TERRASSA VERNISA (Piscina)
TERRASSA LES OLIVERES

AMPLIS ESPAIS D'APARCAMENT

INFORMACIÓ I RESERVES: Tel. 96 228 11 65 - 607 788 201

reme

UNDERWEAR

Pasaje del León,6
Tel. 962283144

match¹
deportesmatch.com **XÀTIVA**

botiga
especialitzada
en: **PADEL**
TENIS
FRONTÓ

Carlos Sarthou, 5
XÀTIVA

96 227 12 50
678 651 538

m1xativa@deportesmatch.com

COL·LABORADORS COMERCIALS

BIOSALONE

fino i ricardo perruquers
des de 1930

home&dona

cerdan de tallada, 6 · 96 228 36 56 / 96 228 34 37
baixada del carme, 9 · 96 227 53 25

CASTRO BORRAS, S.L.

Ctra. de Simat s/n. - Tel 96 227 57 57 · XÀTIVA

<http://misstattooestudio.blogspot.com>

C/MAULETS Nº 5 bajo
46800 - XÀTIVA

TERESA ANTÓN
Telf. 962 276 974 - Móvil 630 408 195

COL·LABORADORS COMERCIALS

FORN DE PLÀ

PANADERÍA - BOLLERÍA Y PASTELERÍA

Noguera, 11 · 46800 XÀTIVA

Tel. 96 227 63 70 - 96 227 32 85

ÓPTICA
**VICENTE
SANCHO**

¡TODO EL AÑO!

2x96€

**GAFAS DE MARCA
con lentes incluidas**

Bases: 24 euros. Clavón -2

JOYAS 90-100 WESTWOOD Ford, Porsche, CARSUSUS Mustang

Paco Garcia

XÀTIVA

Pepita Grau

Viajes & Aventura

Porta San Francesc. 10 • 46800 XÀTIVA

Tel. 96 228 70 90 • Fax. 96 228 74 07 • info@pepitagrauviajes.com

Pensa en un acte important...
de segur que l'has d'acompanyar amb flors.

EXPOSICIÓ I VENDA EN:

Trobat, 7 - Tel. 96 228 17 53.

XÀTIVA

COL·LABORADORS COMERCIALS

*La comissió de la Falla República Argentina
agraix sincerament la col·laboració de les firmes comercials
que col·laboren amb nosaltres amb un important suport
sense el qual no es podria haver portat a cap la realització
i publicació d'aquest llibre.*

**És aquest motiu per el qual esta comissió
ha posat a disposició dels seus establiments col·laboradors
10.000 paperetes de rifa per a repartir als
seus clients.**

VISITA ALS NOSTRES COL·LABORADORS I PARTICIPA EN AQUEST SORTEIG

Passen unes Bones Falles

ARGENTINA

LIBRE EXPLICATIU FALLA REPÚBLICA ARGENTINA XÀTIVA · 2015

«Les Falles de Xàtiva han estat declarades festa d'interès turístic autonòmic de la Comunitat Valenciana, segons Resolució d'1 de desembre de 2009, de la consellera de Turisme (DOCV n.º 41.618, de 5 de gener de 2010).»

